

NYELVÉSZETI FÜZETEK.

SZERKESZTI SIMONYI ZSIGMOND.

50.

BARÓTI SZABÓ DÁVID

NYELVE

NYELVÚJÍTÁSI SZEMPONTBÓL

IRTA

KLEMM I. ANTAL

SZT-BENEDEK-R. TANÁR.

BUDAPEST, 1908

ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI R.-T. KIADÁSA

ÁRA EGY KORONA.

NYELVÉSZETI FÜZETEK.

SZERKESZTI SIMONYI ZSIGMOND.

50.

BARÓTI SZABÓ DÁVID

NYELVE

NYELVÚJÍTÁSI SZEMPONTBÓL

IRTA

KLEMM I. ANTAL

SZT-BENEDEK-R. TANÁR.

BUDAPEST, 1908

ATHENÆUM IRODALMI ÉS NYOMDAI R.-T. KIADÁSA

NYITVATARTALOM

NYITVATARTALOM

33

BAROTT SZABO DAVID

NYITVATARTALOM

NYITVATARTALOM

NYITVATARTALOM

KIRALYI KÖNYVTÁR

KIRALYI KÖNYVTÁR

BUDAPEST, 1888

Budapest, Athenaeum r.-t. könyvnyomdája.

BEVEZETÉS.

A XVIII. század végén irodalmunk körében új mező tárul elénk új utakkal s ezeken új munkásokkal. Különböző iskolák keletkeznek s bár útjaik szétválnak, egy pontban találkoznak. A nemzeti nyelv művelése »miliarium aureum«-juk. A nemzet hontalan lett hazájában, alkotmánya papiroson volt s ez is levéltárba téve, műveltsége hézagos s még hozzá nagyrészből idegen; csak nyelve maradt s ez is el van hanyagolva s műveletlen. Idegen irodalmak láttára öntudatra ébredt íróink kettős jelszóval indulnak: nemzeti műveltséget teremteni s az elparlagosodott nyelvet művelni.

A középkorban az emberiség Petrarca, az első humanista, zászlaja alatt a klasszikus költészet forrásaihoz zarándokolt s újíító vizétől új életre kelt. Mi is szomjuhoztunk s vizétől felüdültünk. A renaissance napja, mely Budán, Mátyás udvarában kelt s Erdély havasai közt nyugodott le Báthory Zsigmond udvarában, újra felkel a deákiskola mezején. De még azelőtt latin nyelven, most nemzeti nyelven történt az egész. Bár több irány küzdött egymás mellett nyelvünk művelésén, mégis a klasszikai iskolának volt legnagyobb hatása, mert legjobban tudott alkalmazkodni a kor és nemzetünk viszonyaihoz, mit megkönnyített a magyar és római szellem közötti rokonság is. Ósdiaknak nevezik ez iskola tagjait, s mégis újíítottak. Nagy szerepük van a műfajok kialakulásában azzal, hogy az ódát honosítják meg költészetünkben; ugyancsak az ódával kapcsolatban új hangot szólaltatnak meg költészetünkben: a fenség hangját. Az időmértékes technikával lehetségessé teszik a görög-római és a nyugat-európai versformák átültetését. Fölébresztik íróinkban a műgond, választékosság és csín érzetét, új célokat tűznek ki a történettudománynak. Nagy szolgálatot tesznek a nyelvészetnek, mert az ő iskolájuk tűzi ki a nyelvtörténeti szempontot. S amit itt különösen ki akarunk emelni, az, hogy ők kezdik bontogatni a nyelvújítás zászlóját. E téren a mi íróinkat, Baróti Szabó Dávidot illeti a

dicsőség. Már Arany János rámutat erre kis tanulmányában:¹
 »De a nyelv, az újhangzású szavak, a soha nem hallott szófűzés!
 Valóban nagy erkölcsi bátorság, mondhatni reformatori buzgalom
 kellett ahhoz, hogy valaki a közérzékkel, a századok óta megszokottal így szembekeljen. És Szabó Dávid megtette.«

Ha forgatjuk a Nyelvújítás Szótárát, igen gyakran akad meg szemünk Baróti nevén; talán senkinek nevét nem olvashatjuk benne annyiszor, mint az övét, jöllehet csak alig egy-két műve van ott feldolgozva. Pedig nagyon érdemes lett volna feldolgozni, mert nyelvújítóink közt a legtermékenyebbek közé való. Ha ő nincs, még mindig árbocfa volna hajónkon árboc helyett, rabjaink csak tömlöcben volnának s nem börtönben, ékességünk volna, de nem ékünk, nem volnának erényeink, legföljebb csányjaink, a »díz« szó csak kódexeinkben, Páriz-Pápai szótárában s Wagner frazeológiájában volna meg s nem élnénk már vele, csak sebes tagjainkon volna évünk, a naptárban csak esztendőnk, csak selymeresztő, selyemtermő bogaraink volnának s nem selyembogaraink, csak a nép értené itt-ott a csupasz, szimatol stb. szavakat. Nyelv-történeti szótárunk Baróti művei közül csak a »Magyarság Virági«-t vette fel, a Nyelvújítás Szótára inkább Baróti két szótárát,² mintsem költői műveit dolgozta fel. Pedig ez igen hasznos lett volna, mert így a Nyelvújítási Szótárnak Barótira vonatkozó legtöbb adata korábbi időre vihető vissza, úgyhogy a Nyelvújítás Szótárának Barótira vonatkozó évszámai kevés kivétellel javításra szorulnak. Nyelvészeti szempontból eddig még senki sem fordította figyelmét e nagyobb kutatásra méltó íróra, holott művei csak a nyelvészt érdeklik. Már kortársainak sem tetszett költészetének szelleme. Kazinczy írja leveleiben:³ »A szegény kassai Szabó Dávid verseit szenvedhetetlenné teszi az átkozott sok Újlaki Béla és Piber uram, praeceptor uram névnapi köszöntései.« Kazinczy a »Tövis«⁴ fulánkjával is megszúrja Barótit, de virágot is hint neki, midőn pannonthalmi útjában⁵ Virtet érinti: »Nyugodjál békével, áldott öreg!.... Hűséged még akkor is tiszteletessé teszi nevedet, mikor tisztultabb izlésünk írásodat nem fogja többé kedvelhetni.« Miként várhatnók mai, műveltebb izlésű közönségünk-

¹ Prózai dolgozatok, 1884: 250.

² Kisded Szótár 1784, 1792.

³ Váczy: Kazinczy lev. I. 223.

⁴ Kazinczy Ferenc minden munkái. Bajza és Schedel. 1839: 171.

⁵ Kazinczy Útja Pannonthalmára, 1831: 16.

től, hogy eszmékben nem valami gazdag, sokszor a köznapiságtól semmit nem különbözö, idegenszerű kényszerzubbonyba — az inverziót értem — szorított műveit olvassa, hol az embernek sokszor meg kell számoznia a szavakat, hogyan következnek egymás után, hogy megérthesse verseinek értelmét.

Nem mint költő, hanem mint nyelvművész érdekes alakja irodalmunknak Baróti. Nyelvújító volt, még pedig öntudatos. Művei tele vannak a régi nyelvből felújított, a népnyelvből vett szavakkal, addig ismeretlen összetételekkel s képzésekkel, újonnan elvont szavakkal. Érdemeit a nyelv fejlesztése terén már kortársai is elismerték. Így Szeitz Leó¹ ezt írja róla: »Szabó Dávidot.... méltán Magyar Ovidiusnak sok tudós nagy férfiak nevezik, ki mindnyájok csodálkozására megmutatta, mire lehessen vinni a magyar nyelvet. Csak abban különbözik Ovidiustól, hogy (ha magyarul szabad kimondani) nem olyan Disznósdí, mint Ovidius vagy mint a Magyar Zakariás vagy mint Szatsvai Sándor.« Kazinczy² pedig így nyilatkozik: »Nyelvünk soha azzá, a mivé már leve, annyival inkább a mivé lenni még ezután fog, nem vált volna, ha Erdősi követői s ezek közt senki inkább, mint előbb Baróti és Révai, később Virág, velünk a rímetlen versek szépségét s méltóságát meg nem kedveltették s ezáltal a bátrabb és fentebb merésekre nem szoktattak volna.« Arany János azt jegyzi meg Baróti nyelvújító működésére vonatkozólag, hogy később felhagyott az újítással, mert »maga Baróti megdöbbsent a hatásra.«³ Azonban a különbözö kiadások összehasonlítása más eredményre vezet: újító volt Baróti, ameddig csak írt valamit. A régebbi kiadások új szavait átveszi az újabbakba is; csak néhol tesz más szót az eredeti helyébe, de itt is gyakran egészen újat. Változtatása főleg abban áll, hogy a szórend újabb műveiben már nem oly tekergős, lemond — bár nem teljesen — az inverzió sűrű s meglepő használatáról. Ezen eljárása nem használt műveinek, mert nagyon érezhetővé lesz prózaisága, egyhangúsága mely sok helyen leszáll a köznapí társalgási modorhoz. Jól mondja Arany János:⁴ »A gyommal, mely első gyűjteményében tagadhatatlanul buján tenyészett, sok virágot is kitép.«

¹ »Más is igaz magyar«-ban, melyet Kalapátsits György álnév alatt írt. 1789: 147.

² Tud. Gyűjt. 1817, XI: 10.

³ Próz. dolg. 1884: 252.

⁴ Próz. dolg. 1884: 253.

Baróti nyelvújításával kapcsolatban felmerül újítása helyességének kérdése. A nyelvújítás helyességének megítélésében ellentétes nézetek voltak a multban s vannak némi részben a jelenben is. Hogy tehát Baróti nyelvújításának helyességét megítélhessük, előbb két kérdést kell tisztáznunk: jogos-e a nyelvújítás s ha igen, mi a helyesség kritériuma.

Jogos-e a nyelvújítás? E kérdésre a multban azt felelték, hogy nem. Kazinczy¹ azt mondja erre vonatkozólag: »Igy senyvedénk..... a világ és setét derengései közt, midőn végre Báróczi, Barcsai, Bessenyei előállának s majd aztán Baróti Szabó Dávid.... Ekkor hallatszék legelőbb nagy hanggal a nyelvújítás panasza, mert ekkor kezde Literaturánk és ezzel együtt nyelvünk igazán haladni.« E tévedés, mely a nyelvújítást oly keményen elítéli egy más tévedésben leli eredetét: a nyelv mivoltáról való felfogás helytelenségében. Már a görögök idejében foglalkoztatta e fontos kérdés az emberiséget. Platon »Kratylos«-ában már e kérdéssel foglalkozik s azóta nem szűnt meg a vita e kérdésben, a »physis« és »thesis« párt küzd azóta egymás ellen. Aristoteles, a sophisták, újabban pedig Whitney a thesis elmélet mellett, Platon s újabban különösen Müller Miksa a physis nézet mellett foglalnak állást. De mióta Whitney meggyőzően kifejtette, hogy a nyelv történetileg kifejlett konvencionális jelek összege, hogy lelki tényeink kifejezésének pusztá eszköze, hogy az összes nyelvi változások történetiek, mert a szó csak külső jele a fogalomnak, benső, természeti kapocs köztük nincsen, hogy a nyelv törvényei nem természetiek s ezért az ember önkéntesen változtathat a nyelven, csakhogy persze az egyéni befolyást korlátozza a többség akarata: azóta majdnem általános lett a thesis elmélet. S ha így szavaink önkéntes és egyezményes jelek, gondolatainknak csak pusztá jelképei, akkor a szócsinálás teljesen jogosult és semmiképen sem ellenkezik a nyelv természetével. S nemcsak a nyelv gyermekkorában jöttek konvenció útján létre a szavak, hanem ma is akárki csinálhat szavakat, nemcsak új összetételeket, képzéseket, elvonásokat, hanem teljesen újakat is. Ma azonban teljesen új szavakat nem igen csinálunk, noha fordul elő eset, mint azt a »gáz« szó mutatja. De ennek oka nem az, mintha a nyelv fejlődésében két korszak volna:² gyökérszavak korszaka, majd ezek különböző össze-

¹ Tud. Gyűjt. 1819, XI: 8.

² Vö. Paul: Prinzipien der Sprachgeschichte. 1898: 158.

kombinálása. A kettő együtt fordul elő a nyelv egész életében. Hogy ma már nem csinálunk teljesen új szavakat, annak oka az, hogy nincsen szükségünk teljesen új szavakra, a meglevő szóanyag a legváltozatosabb elhelyezéssel és jelentésátvitellel könnyen bővíthető.

A nyelv mivoltából kell merítenünk a feleletet második kérdésünkre: mi a nyelvújítás helyességének kritériuma? Akik megengedik a nyelvújítást, az analógiát veszik fel kritériumnak s szerintük rossz minden szó, mely nincs a megszokott analógiák szerint alkotva. Azonban a fő kritérium valamely szó helyes voltának megítélésében mégis mindig csak az lesz, hogy elfogadja-e a többség, forgalomba kerül-e, a konvenció szentesíti-e.

Ezzel természetesen nem azt akarjuk mondani, hogy újítunk határ nélkül. Ha az újító azt akarja, hogy a konvenció szentesítse alkotását, lehetőleg csak oly fogalomra csináljon szót, melyre még nincsen megfelelő. Csak szükségből szabad újítani, mert csak így érheti el az újító azt, hogy a többség elfogadja alkotásait. De még ilyenkor sem kell azonnal új szót csinálni, hanem lehetőleg a régi vagy a népies nyelvhez fordulni. Ezeket sokkal könnyebben fogadja el a közhasználat, mivel már egyes vidékeken ismerik s a régebbi művekben megtalálhatók. S e téren különösen ki kell emelnünk Baróti eljárását, ki rengeteg sok szót újít fel régi nyelvünkől és sok szót ültet át a népnyelvből az irodalmi nyelvbe. Baróti ellensége volt a szükség nélküli újításnak, miként ez ezen soraiból is kitetszik:¹ »Tanátsosabb léssen így a' már tél-túl tsak-nem el-törölhetetlen, 's régtől fogva szokásba vett, 's füleinkhez jól alkalmaztatott szavakkal a' nyelvet gazdagítani, hogysen azoknak nem tudása miatt újakat kordéra koholni.«

Habár az analógia magában véve nem szükséges, mégis a nyelvújító szempontjából hasznos annak követése, ha azt akarja, hogy szava elterjedjen. A közszokás nehezen fogadja el a nagyon merész és szokatlan képzéseket. Baróti mindig ragaszkodik az analógiához, csak nagyon ritkán találunk egy-egy szokatlan, merészebb alkotást, minő pl. bölcselkedeményes, erkölcsedeményes. Hozzá is veti hamar ezekhez jegyzetben:² »A' dőlő betűsők vallyon mindennek fognak-e tetszeni?«

¹ A »Magyarság Virági«-nak végén.

² Verskoszorú III:146.

Baróti újításának módjait Arany János¹ e szavaival foglalhatjuk össze: »Röviden, nyomatékosan akar szólani, olykor a fukarságig lehány minden fölöslegest, olykor a szükségest is; eltér a mindennapitól, hogy szokatlanság által újítsa nyelvét; széttördeli a közönséges, lapos szórendet; avult és tájszókat vesz fel, újakat is csinál.... a római költők példájára.«

Hatását a nyelvújítás terén nemcsak az mutatja, hogy ma nagyon sok szavával élünk, hanem az is, hogy egyes írók műveit tanulmányozzák s azokból átveszik szavait. Így Dugonics² átveszi tőle ezeket: csatapiac, délszak, hasztalan, hon, inger, intézet = cél, szándék, lövetel, róna stb. Viszont ő is mások hatása alatt áll. Maga mondja a »Magyarság Virági«-nak előszavában: »Feltalálod ebben sok nagyobb-nevezetű mind régibb, mind újabb Magyar Íróknak gyönyörűebb kiejtéseit.« Különösen Pázmány, Gyöngyösi, Faludi műveit forgatta.

Baróti összes műveit feldolgoztam, kivéve két szótárát, egyrészt mivel úgysis fel vannak véve a NyUSz.-ba, másrészt mivel a bennük előforduló szavak költői műveiben, melyek legtöbbje e szótárak előtt jelent meg, úgysis előfordulnak már. De ha oly művéből hozok fel szót, mely szótárai után jelent meg, utána néztem szótárában (1792), nincs-e ott már korábban meg.

Művei tehát, melyeket átnéztem, a következők:

1. Új Mértékre Vett Külömb' Verseknak Három Könyvei. Kassán, 1777. Rövidítés: Új M. 1777.

2. Paraszti Majorság. Első Rész. Pozsonyban és Kassán, 1779. Rövidítés: P. M. 1779.

Paraszti Majorság. Második Rész. Pozsonyban és Kassán, 1780. Rövidítés: P. M. 1780.

Ugyancsak ezt átnéztem második kiadásában is: Paraszti Majorság. Kassán, 1794. Rövidítés: P. M. 1794.

3. Vers-Koszorú. Kassán, 1786. Rövidítés: V. K. 1786.

4. Baróti Szabó Dávid Költeményes Munkáji. Kassán, 1789. Rövidítés: K. M. 1789.

5. Baróti Szabó Dávidnak Meg-Jobbitott S Bóvített Költeményes Munkáji. Komáromban, 1802. Rövidítés: Megj. K. M. 1802.

6. A Magyarság Virági. Komáromban, 1803. Rövidítés: M. V. 1803.

7. Virgilius Énéisse. Első Kötet. Béts, 1810. Második Kötet. Pesten, 1813. Rövidítés: V. E. 1810., illetőleg 1813.

¹ Próz. dolg. 1884: 254.

² Horger Antal: Dugonics András nyelvújításáról. Nyr. 31:155.

A NyUSz.-on, NySz.-on, MTsz.-on kívül a Nyr.-t, Szily K. Magyar Nyelvét s a Magyar Nyelvészet VI. kötetét (székely tájszavak) használtam. Ahol a NyUSz. javításra szorul, csillaggal jelöltem meg az illető szavakat.

Rendszeresség kedvéért haladjunk a nyelvtan részei szerint.

HANGTAN.

A hangtan terén nem újított valami sokat Baróti. A szorosabban vett újítások, melyek nála találhatók, a következők:

1. *Apocope*: *Csermely: a NyUSz. szerint Kazinczy (1788. Gessner Idill.) csak fölelevenítette a MA.-beli *csermelye* szót, lecsippesztvén az utolsó *e*-t, holott már Barótinál 1780-ban megtaláljuk. A Mondolat szavai közt is megtaláljuk. — Rétektől tsermely ivódik P. M. 1780:68. 'E nagy el-únakodást meg-vígasztalja, rekeszbe A' ki tekervényesb úton járkálva ki-fáradt tsermelyt iktat-bé. P. M. 1780:148. Ugyancsak megvan nála K. M. 1789 ajánló versében. (Orczy Lőrinc.) A Kisded Szótár is említi. (1792.) — Csermelyke: Mikor a' tsínos tsermelyke nyökörgő Tsörgedezéseivel tsak alig mozgítja vizit meg. P. M. 1779:VII.

Könny: a régi irodalomban *könyű* vagy *könyv* alakban fordul elő. A XVIII. század végén mind általánosabbá válik a *könny* alak. Barótinál már igen gyakran szerepel ez utóbbi alak. Ugyan lett volna ma dolgok A' pörölyöknek: nem látott volna meg otthon Köny nélkül Uratok. Új M. 1777:113. Némellyek imígy sok könynek eresztvén Megdagadt 's tüzesült szemeket. Új M. 1777:125. — P. M. 1779:110. — P. M. 1779:65. (könyvbeborult.) V. K. 1786 I:154, 157; II:123; P. M. 1794:5. De előfordul még *könyv* alakban is: M. V. 1803:361.

2. *Syncope*: El'venség: Elvensége ki-hült. K. M. 1789 II:194. Filmile: Imígy nem sír zöld árnyékoknak alattok Fil'mile. V. K. 1786 I:107. A Mondolat is említi. Helyheztés: Állásban téssen elő jelt És helyhez'tésben. P. M. 1780:34. A NySz. szerint csak helyheztetés volt használatban.

*Hús: a NyUSz. szerint először Mártonnál 1799 (Szt.), holott Barótinál már 1777-ben előfordul. Zolnai Gy.¹ szerint Rájnsnál 1789. Simai Öd.² megtalálta már Gyöngyösinnél. (Kem. Ján. IV 4:28.) De Simai adatát nem vehetjük komolyan, mert kérdés, nem Faludi tette-e bele. — Köznéptől különöz hús liget engemet. Új M. 1777:277; P. M. 1780:33; K. M. 1789 I:20:174; 1789 II:139; V. E. 1813:36:316.

Ingvány: Más, önként ha teremne kövér ing'ványja füvet meg. P. M. 1779:31.

¹ Nyr. 32:163. — ² Nyr. 32:439.

3. *Elisio*: Ocán: Nyár idein Ótznába midőn ugratja le Fébus Tűzlehelő paripáit. P. M. 1780:15; P. M. 1780: szót.; P. M. 1794:365.

A hangtani rovatba *soroljuk* még ezeket:

Dalol: a NySz. csak *danol*-t ismer. — Több énekem is van: A' mellyet Virthről dalolok. Új M. 1777:140; P. M. 1779:42; P. M. 1794:347.

Megörülni: a NySz. csak *megörjül* alakot ismer. — Sors komoríttya, nagyon fel-forr és szinte megörül. P. M. 1794:282.

Őrütség: Hogy házát Őrütségre fakasztattván e' szörnyeteg által Fel-lázította. V. E. 1813:66. De már a Kisd. Sz.-ban (1792.) megtaláljuk a *j* nélküli alakokat, köztük e kettőt is.

Nyelve nagyon tarka nyelvjárási sajátosságok dolgában s ez a népnyelv iránti erős hajlamából származik. S ez annyival feltűnőbb, mert kortársainál s egyáltalán semmiféle magyar írónál nem találjuk meg ezt oly nagy mértékben. Lássunk a sok közül néhányat:

bébor V. K. 1786 II:8; kégyó V. K. 1786 II:88; kéncs K. M. 1789 I:247; igyenes Új M. 1777: előszó; árbusfa Új M. 1777:2; tanól V. K. 1786 II:9; onokájinkat K. M. 1789 I:188; csiv P. M. 1779:141; sohol P. M. 1779:14; tetej V. K. 1786 I:47; segéjt Új M. 1777:55; gyönörű P. M. 1779:15; Antaly K. M. 1789 II:186; szeligy P. M. 1779:4; gyalánt P. M. 1779:182; gyaránt P. M. 1780:117; ál (stare) P. M. 1779:116; evel P. M. 1779:191; kardal P. M. 1779:159; kortyal P. M. 1779:VII; töllünk Új M. 1777:30; említte Új M. 1777:35; inditt Új M. 1777:72; kincsi P. M. 1779:3; idein P. M. 1779:60.

De ezeket szorosabban vett újításoknak nem tekinthetjük. Ide csatoljuk függelékkepen helyesírási újításait is. A Bécsi, Münchener kódex, Heltai Gáspár törekvésével találkozunk nála, fonétikailag jelzi a kiejtést, mire már Arany János¹ rámutatott: »Oly adatgyűjtemény hangtanunk számára, melyért Szabó nem kisebb köszönetre érdemes nyelvészeinktől, mint Kisded Szótárá-ért.« De Arany J. téved, midőn azt mondja, hogy összes műveiben megvan a fonetikai jelzés. Csak két művében található ez meg: »Meg-Jobbított 's Bővített Költeményes Munkáji«-ban és a »Magyarság Virági«-ban.² Baróti kétféle *é*-t különböztet meg. Az *é*-nek ejtett hangot *é*-vel írja; az *i*-, *ie*-, *ee*-nek ejtett hangot pedig *è*-vel. Bé-fészkel. Megj. K. M. 1802 I:7; mērgén

¹ Próz. dolg. 1884:257.

² Mindkettő Komáromban, özv. Weinmüller Kláránál jelent meg; többi művei már nem itten.

Megj. K. M. 1802 I:23; környül-nézvén Megj. K. M. 1802 I:55; gyönyörűségét Megj. K. M. 1802 I:61; dícséretében Megj. K. M. 1802 II:99; pénzét M. V. 1803:82; mēlységében M. V. 1803:205; elmékedésekben M. V. 1803:375.

Figyelmet érdemel még az »Orthographia és Grammatica-béli Észrevételek« írójának egy más újítása, melyről maga emlékezik meg »Meg-Jobbított 's Bővített Költeményes Munkáji«-nak előszavában: »Az Orthographia, vagyis Írás' módja' dolgában' egy' kis újítást tettem, rész szerént azért-is, hogy a' Vers gyakrabban' meg-ne törnők. Ezen okból nálam gy' = gygy; ly' = lyly; n = nn; ny' = nyny; sz' = szsz; ty' = tyty; zs' = zszs.«

Végül megemlítjük még a »kög« szót, mely sajtóhiba folytán keletkezett. Ugyanis a régi magyar *kölgy*, *kégy*, *kéd* szó, mely *circust*, *circulust*, *stadiumot* jelentett, Calepinus szótárában hibásan *kög*-nek van nyomtatva. Innen átvette hibásan M. A., PP. s Baróti is, ki nemcsak szótárába (1792), hanem költészetébe is beviszi. A' puha pázsinton tábor' módgyára feküsznek, Vévén Borjaik' a' kögnek közepére. P. M. 1794:96. — A Mondolatban is megtalálhatjuk e szót.

JELENTÉSTAN.

Miként a bevezetésben említettük, Baróti nem mohó nyelvújító, nem alkot mindjárt új szót. Ő sokkal körültekintőbb. Visszatér nyelvünk multjába s onnét hoz elő oly szavakat, melyek csak szótárainkban voltak már meg s a közhasználat már régen elfelejtett. — Máskor meg a nép közé siet s annak ajkáról lesi el a megfelelő, szükséges szavakat, vagy székely szülőföldjének szókincsét zsákmányolja ki. Néha nem változtat a szó értelmén, de nem ritkán új, addig szokatlan értelemben használja. Kiváló érdeméül kell felhoznunk, hogy bár a klasszikai költészet erős hatása alatt áll, idegen szót nem találhatunk műveiben; csak itt-ott néhány tudományos idegen műszót találunk műveinek előszavában, de sok helyen ezeket is — bár nem mindig szerencsésen — magyarral helyettesíti. Vegyük módjait egyenként:

1. Találunk nála sok szót új értelemben.

* *Agy*: a NyUSz. szerint a *cerebrum* jelentés Bugáttól (1828) való; mint *cranium* régi szó. Barótinál már 1794-ben megtaláljuk e jelentést, jöllehet 1780-ban nála is még *agyvelő* szerepel *agy*

helyett. Hasonlítsuk össze a jelentés szempontjából a »Paraszti Majorság« 1780-iki és 1794-iki kiadásának megfelelő helyeit. — Agyban A' mellyekre velő rendül. P. M. 1780:58. Itten megrendül ezek által az agy. P. M. 1794:268. Így mikoron törvénytelenül el-nyargal ezekben, Agy' velejét rend, mód nélkül zaklatja P. M. 1780:58. És az agyat rend 's mód nélkül zaklattya. P. M. 1794:269. Híg... az agya. M. V. 1803:134.

Agyonsujtani: zu *tode schlagen* értelemben. Mennykövivel leseperte, 's agyonsujtotta fejenként. Új M. 1777:117.

Állítani: *behaupten* értelemben előfordul ugyan két ízben Apáczaínál, de csak a XVIII. században kezd elterjedni e jelentés. Barótinál többször találjuk meg e jelentésben. 'S azt állíthatjuk, hogy ha a' verbum eleibe ezen suffikszumok ragasztatnak. Új M. 1777 előszó. Előfordul még P. M. 1779, a végén levő szótárban, melyet jöllehet feldolgozott a NyUSz., mégsem említi: Alajtom, Állítom, ítilem P. M. 1779 szót.

* Állongani: a. m. *herumstehen*. Ez értelemben a NyUSz. csak 1836-ból ismeri, holott Barótinál már 1810-ben megvan. Láttuk haszontalanul állongni. V. E. 1810:124.

Aranyoz: *aranytől fénylik* értelemben csak nála fordul elő. Szélljei, mellynek Egybeszegődtetnek, 's aranyoznak sárig ezekkel. Új M. 1777:95.

Béhúzni: *bevon* értelemben nála találjuk meg először. Fal bé-van egészen Húзва selyem, 's kipirúlt kárpittal. V. K. 1786 I:140.

Birtokos: a. m. *grundbesitzer*. Vagy mikoron a' Birtokos-Úr jószágba kirándul. P. M. 1779:57. 'S ez enyim, takarodgy voltlt birtokos. V. E. 1813:354.

Börtön: a. m. *fogház*; régen *hóhért* vagy *börtönört* jelentett P. M. 1779 szót. — 'S a börtönből, búsongjon akármin, El-ne szalaszd valahogy. P. M. 1780:93. 'S már az el-úntt börtönt fel-akarván bontani, héjat Ostromol orrával. P. M. 1780:76. Előfordul még nála P. M. 1794:260.

* Dagály: a. m. *flut*; régen *ira*, *superbia* volt a jelentése. A NyUSz. e jelentést csak Baróti szótárából ismeri, holott már legelső művében megvan. A' víz árka szorúl, szűk öble, nem állja dagályját. Új M. 1777:9. Előfordul még nála V. E. 1810:23. E főnévből való melléknemet is nála találjuk először ezen új értelemben. Dagályos haboktól Úntalan' országát Neptún rögzösödni nem haggya? K. M. 1789 I:180.

Daganat: régente *betegséget* jelentett, a víznek nála van először daganatja. Amott is ezeknek Tódúlnak zuhogó daganatai szüntelen. Új M. 1777:9.

Darálni, a. m. *garrio*, régen *frendo*, *schrotten* volt a jelentése. E jelentést a székely népnelyvből vette. V. ö. MTsz. Kérlek, ne darálj; már a' fülem is fáj. Új M. 1777:41. Ezenkívül előfordul még M. V. 1803 97:324.

Ecset: a. m. *pinsel*, régen *kamm*, *bürste* volt a jelentése s a *pinsel* neve *festőecset* volt. V. ö. NySz. Ha táblánn A' Jóság képét

Írónak etsetje kitenné. V. K. 1786 III:13. 'S rövid, de világos etsettel Tágra-vetett éles képzéseit add-fel előmbé. K. M. 1789 I: 1.

Elhatározik: a. m. *elterjed*. A' mikoron a döglet, azért el-határozik. P. M. 1779:83.

* Elnéz: a. m. *pacifice tolerare*. A NyUSz. szerint e jelentésben először Sándor I.-nál (1808) fordul elő, holott Barótinál már 1802-ben. Midőn már Dolgom után újult szívvel, lélekkel, erővel Kellene látnom, ezen nyavalyám' elnézed-e? Megj. K. M. 1802 III:23. E hely a korábbi kiadásban még így hangzott:... beteg létem szenvedheted? K. M. 1789 I:131. El-nem nézheti sem Júnó, sem Juppiter ezt már. V. E. 1810:146.

Eltulajdonítani: a. m. *elidegenteni*. Elrablották, — idegenítették, — tulajdonították M. V. 1803:66. Megvan még M. V. 1803:255. De már a Kisd. Szótárban (1792) is megvan.

* Év: *esztendő* jelentésben megvolt régi nyelvünkben, de kiveszett. Baróti föleleveníti e jelentést, de ez nehezen ment, mivel a nép nyelvében *genyedséget* jelentett az év szó, mely értelemben még nála is megtalálható. Kitisztúl A' gonosz év a' kés-, s' a' szívó szöszre belőlle. P. M. 1794:91. A NyUSz. még csak szótárából (1792) említi e jelentést, pedig már korábban is megtalálható nála. A Mondolatban is megvan e jelentés. Éven: Esztendőben. Ez évig: Ez ideig, esztendeig P. M. 1780 szót. — Indulatja szelíd, természete tsendes ez évig. P. M. 1780:107. — Ezeken kívül még V. E. 1810:143.

Faragatlan: a. m. *rudis*. És rekedett torkát faragatlan dálnak eresztvén. P. M. 1794:41. — M. V. 1803:105.

Folyadék: melléknévi értelemben. Két részre hasította A' folyadék levegőt. V. E. 1813:159.

* Föladni: *denunciare*. A NyUSz. szerint Sándor I. (1808) használja először ezen értelemben. Bé-, fel-adni (vádolni) a' vétkest. M. V. 1803:12.

Fölpénznelni magát: a. m. *vagyont gyűjt*. A MTsz. csak *megvesztegetni* értelemben ismeri. Magát jól fel-, megpénzelte: elege van mindenbenn. M. V. 1803:179.

Fürkész: melléknévi értelemben. 'S lekötnei. A' fürkész vizsgálódást. K. M. 1789 I:21.

Gazdálkodni: a. m. *wirtschaften*. A NySz. szerint régente csak *hospites excipere* értelme volt. Juh trágyával gazdálkodik a' más. P. M. 1794:54.

Gúlya: a. m. *torony*, mely értelemben már Molnár Jánosnál (1740) előfordul. V. ö. NyUSz. 'S a faragott gúlyák Égig nőtt tetején. K. M. 1789 II:228.

* Hölgy: a. m. *nő*. A NyUSz. szerint csakis Verseglytől és Kazinczytól fogva van meg e jelentése. Hogy tilos tüztől valamelly jelesbik Aszszony hölgy gyúlad. V. K. 1786 III:90. Még a gallyát is az általa megtsaltt Trójai hölgyeknek kezivel lángokra vetette. V. E. 1810:202. — V. E. 1813:122.

* Intézet: a. m. *richtung*. A NyUSz. csak 1834-ből ismeri

e jelentését. Játsszik a' szerencse mi-velünk: Gátollya, keveri dolgaink' intézetit. Megj. K. M. 1802 II:108.

**Irány*: a. m. *richtung*. A NyUSz. csak későbbi írótól ismeri e jelentést. Ennek irányában ki van a' mély tenger' öléből Felnyúló szép Krétai föld. V. E. 1813:6.

**Javítani*: a. m. *corrigere*: A NyUSz. még csak Sándor I.-től (1808) hozza fel e jelentést. Érett trágyával nem tudni javítani földet. P. M. 1779:182. Meg-hánytam vetettem minden darabjaimat és (már elegendő üdöt is nyervén a javítgatásra). Megj. K. M. 1802 I. előszó. Megvan még P. M. 1794:191.

Javítás: a. m. *correctio*. Ámde kopárságát mikoron le nem űzi javítás. P. M. 1779:163. — P. M. 1794:171. Megj. K. M. 1802 II:106. M. V. 1803:239. V. E. 1813:105.

**Kábulni*: a. m. *betäubt werden*. A NyUSz. csak szótárából (1792) ismeri e jelentést. 'S nagy fájdalmában tsak-nem kábulni fejed fog. P. M. 1780:59.

Kegyelet: nála még régi értelmében szerepel, a. m. *szivárvány*. Mint egeken szép a' kegyelet. Új M. 1777:65.

Képes: a. m. *fähig*. A NyUSz. szótár szerint már Faludi használja e jelentésben, de utána is még ritka e jelentés. Barótinál már elég gyakori. Nem képes mászni fel. Új M. 1777:213. Szert pedig a' mikoron nem képes mézre, s' viaszra Tenni. P. M. 1780:112. Mert mondhatni ki nem képes, mint üldöz az hóhér. P. M. 1780:148. Ezeken kívül még: V. K. 1786 I:120. V. K. 1786 II:50:97. V. K. 1786 III:71.

**Kiállani*: a. m. *elszenvedni*. A NyUSz. csak Mártontól (1799) ismeri. Egy deret, egy forrót áll-e ki a gyenge virág. V. K. 1786 II:71. Viszketegyet ki-nem állhatván. P. M. 1794:106. — Megj. K. M. 1802 III:103. M. V. 1803:28. V. E. 1813:263.

Kigyőzni: a. m. *elviselni*. De ki-győz a' Római nyárt is. P. M. 1794:219.

Kiröhögni: a. m. *hahotázni*, mely értelemben már Faludi is használja. Kiröhögni magát nem tudja,... hahotalástól a' könnyve ki-tsordúl. P. M. 1780:59.

Kiszemelni: a. m. *eligere*. A' ki-szemelt Ifjak, 's oltárnak papja, forognak. V. E. 1813:99. Már megvan a M. V. 1803:452 is.

Kiülni: a. m. *elszenvedni*. Négy hólnapi tömlőtztöt ül-ki. M. K. 1789 I:205.

Kiviselni: a. m. *eltűnni*. Ki-nem viselem sirásit. V. E. 1813:142.

Költemény: a. m. *poëma*. A NyUSz. szerint Révainál (1786) található először e jelentésben. Utána hamarosan előfordul Barótinál is. Visszafogtam költeményimet: meg-adtam hol a' szükséges egyengetést, hol a' tsínosgatást. K. M. 1789 I: címlap és előszó. — Megj. K. M. 1802 III:145 és címlap.

Költő: a. m. *poëta*. A NyUSz. szerint Vargyasnál (1750) található először e jelentésben. Baróti már sűrűen használja. Lészen ez útamban kalauz a' Római Költő. P. M. 1780:27. — P. M. 1794 előszó és a bevezető eklogában 2 ízben.

* Kötet: a. m. *volumen*. A NyUSz. csak Mártontól (1803) ismeri könyvre vonatkoztatva, pedig megvan már Barótinál: K. M. 1802, az egyes kötetek (I., II., III.) elején és végén, összesen 16-szor. V. ö. Nyr. 32:440, hol Simai már Révai Vers. előszavából (1787) idézi.

Külföld: a. m. *ausland*. Régente *terra anteurbana* értelemben volt használatban. 'S drágán külföldről vásznat helyette veszünk. V. K. 1786 II:112. — Megj. K. M. 1802:14:17.

Külföldi: a. m. *ausländisch*. Be jobban Omlott volna rokon vèrünk külföldi tsatákban! Megj. K. M. 1802 I:4. 'S nem ter'm-heti, mellyel A' kül'Földieken mëltn ki-tehetne, gyümölcsét. Megj. K. M. 1802 I:26.

* Lap: a. m. *pagina*. A NyUSz. szerint Barczafalvinál (1787) található e jelentésben. A' le-vontt lineának balánn irt számok a' könyv levelinek lapját... jelentik. V. K. 1786 III:129. V. K. 1786 III végén a sajtóhibák alatt 6-szor. P. M. 1794 végén a tartalommutatóban 17-szer. Megj. K. M. 1802 II végén a sajtóhibák alatt.

Marcona: a. m. *kegyetlen, szörnyű*. Már Baróti előtt is előfordul e jelentésben a NyUSz. szerint, de ritkán. A' pellyhes fiakot védelmezi martzona dërben. P. M. 1780:91.

Megbájosni: mai értelmében előfordul Baróti előtt is a NyUSz. szerint, de ritkán. V. ö. NyUSz. 'S örült, hogy végbe vijendi Megbájló szépségével, valamit tsak óhajthat. V. E. 1813:100.

Meghegyezni: a. m. *megékezn*. És ezen meg nem hegyezett magánhangzóknak rövidségek fennmarad. Új M. 1777 előszó.

Megtakarítani: a. m. *sparen*. A mi kevéssel birsz, takarítsd-meg, s élyl vele böltsen. K. M. 1789 I:90. — M. V. 1803:179.

Mesézni: a. m. *recensere fabulam*. A NySz. szerint Sándor I. (1808) használja először ezen értelemben s régen *rätsel aufgeben* volt a jelentése. Itt imígy kezdett némelly Ifjatska mesézni. P. M. 1794:371.

Mesterkéltni: a. m. *raffiniren*. E jelentés a NyUSz. szerint Sándor I.-nál (1808) fordul elő először, utána hamarosan Barótinál is megtaláljuk. Hogy álnok Szinnel mesterkéltni vádgyát fellyebbretetézze. V. E. 1813:237.

Öregbitő: a. m. *nagyító-üveg*. A' mikoron az öregbitőn aprótska dologra Néznek. P. M. 1779:154.

* Pihenni: a. m. *quiescere*. A NyUSz. csak szótárából (1792) idézi e jelentést, pedig megtalálható nála már jóval korábban. Midőn országa' temérdek gondjából ki-pihent. P. M. 1780:184. — V. E. 1813:308. Előfordul nála *megpihenni* és *kipihenni* is e jelentésben. Üly-le E' kies árnyékban, 's ha nem hajt a' munka, pihenny-meg. V. E. 1813:344. Jól kezdett munkátok után örvendve pihenni Mennyetek. V. E. 1813:135. *Megpihenés* is megtalálható nála e jelentésben. Meg-pihenés nélkül ök éjjel-nappal eveznek. V. E. 1813:95.

Rágalom: szószerinti értelemben. A NySz. csak *calumnia* érte-

Iteti fájóvalom

lemben ismeri. Ragaszd ezt a' köldökre: talántán Nem telik óra belé, minden rágalmid' elüzi. V. K. 1786 I:173.

* Rege: a. m. *sage*. A NyUSz. csak szótárából (1784) ismeri e jelentést. Régente *vetus cantilena* volt a jelentése. Rege Régi mese, agg kofa-beszéd, költemény. P. M. 1780 II. szót. — P. M. 1780 II:56:137. V. K. 1786 II:97:100.

* Remekelni: a. m. *ein meisterstück machen*. Régente *zerstückeln* volt a jelentése. A NyUSz. ezen újabb jelentését csak 1836-ból idézi. Hármasszálakkal remekelve kitűzött Pántzél nyér. V. E. 1813:177. E jelentésben megvan nála *összeremekelni* is. Van bürök- és hat Más szárazból össze-remeklett Sípom. V. E. 1813:322.

Rezelni: a. m. *rézzel bevonni*. A NySz. csak *auswerfen* értelemben ismeri. Adni rezeltt hajónn, Hogy tengerre fejét merje. V. K. 1786 II:160.

Szívelni: a. m. *szeretni*. Ttsak téged' szívellettünk: egyedül te valál szerelmünk' taplója. M. V. 1803:400. De megvan már szótárában is (1792).

Szíveltetés: a. m. *bátorítás*. Illy sokféle néma szíveltetésével (bátorításával) fel-éleszte. M. V. 1803:103.

* Tárgy: a. m. *objectum*. A NyUSz. csak 1790-ből ismeri e jelentést. Föld indulástól eredett romlása fog adni 'E versnek tárgyat. Új M. 1777:98.

* Temető: a. m. *coemeterium*. A NyUSz. csak 1799-ből ismeri e jelentést. S temetőre vitetni Készül. Új M. 1777:72. — Új M. 1777:265. Ez nem vár, hanem egy temető. V. K. 1786 I:10. A' vett Gráditsbann ha-ki nints, temetőt jól tölteni nem tud. V. K. 1786 I:176. V. ö. Nyr. 34:160.

Tér: a. m. *spatium*. E jelentés már Baróti előtt is előfordul, de ritkán. Mikor a' vizek' hátát A' lebegő kedves szellet sík térre lapíttya. V. E. 1810:201. Minden részekre vadon tér Nyúlik-el. V. E. 1813:25.

* Természetes: a. m. *natürlich*. A NyUSz. csak 1799-ből ismeri. Természetes ok vezet erre. V. K. 1786 I:168. A' két elsőben természetes helyet foglalhat vala. V. K. III. előszó. — P. M. 1794:151. Megj. K. M. 1802 I. előszó. Megj. K. M. 1802 II:21.

Trágya: mai értelmében a NyUSz. szerint csak a XVIII. sz. második felében válik általánossá. Barótinál már gyakori e jelentés. Így ereit fenn-tartja tovább a' trágya. P. M. 1779:29. Juh-trágyát hint a' másik határra. P. M. 1779:40. — P. M. 1779:149:164:182.

Trágyácska: mai értelmében. Faludinál még *csemegett* jelent. Mert a' gyér trágyácska, 's meleg feküvések Ihoknak A' földet bővebb termékenységre fakasztja. P. M. 1779:95.

Trágyázni: mai értelmében. Mellyet trágyázni nem enged, 'S a' mint kéne, tsoroszlyával forgatni, szegénység. P. M. 1779:62.

Tüntetni: a. m. *repraesentare, facere, ut appareat*. Ezen értelemben előfordul Baróti előtt is, de ritkán. Bűn' Mostani divja veszélyt nem tüntet eszébe jövendőt. P. M. 1780:181. Mert

ugyan-is mit tüntet ezen vak homály'al el-indúlt Gyuladozás? Mit tüntet ezen nagy otromba kementzék' Olvasztó sokasága. Megj. K. M. 1802:50.

Útas: a m. *utazó*. Ezen értelemben sem a NySz., sem a NyUSz. nem ismeri. Sokszor az útasok-is nagy károkat ejtenek a' kis Törzsökben. P. M. 1794:162. Kövel hajítván... s út közepett el-hagyott az alá 's fel Jártt útas. V. E. 1813:178. — V. E. 1813:87.

* Változvány: a m. *varietät*. A NyUSz. csak 1848-ból ismeri e jelentést, pedig megvan már Barótinál 1794-ben. Most tiszta Smaragdok Látszatnak begyeket tsuda változvánnyal el-ültni. P. M. 1794:311.

* Végezet: a m. 1. *beschluss*, mely értelmét a NyUSz. még csak 1836-ból idézi. Isteni végezetek 's jelek által, hazánkat elhagyni... Kéntelenítettünk vala már. V. E. 1810:93. — V. E. 1810:127. Kül'földi Férjnek rendeltetett a' Végzetek által. V. E. 1813:48. 2. *fatum*, mely értelmében a NyUSz. még csak 1831-ből ismeri. Hogy kikerüld az idétlén halált, 's vas Végzetet. V. E. 1813:46. V. ö. Nyr. 33:155.

Visszáltni: a m. *respondere*. Előfordul e jelentés már előtte is, de csak Kőnyinál. Neptún így visszáál: V. K. 1786 I:40. Ti, szüntelen' égő Tsillagok! így visszáál. V. E. 1810:61. — V. E. 1813:98.

* Vonakodni: a m. *sich weigern*. Ezen értelemben a NyUSz. csak 1834-ből ismeri. Nem szaladott a' győzedelem még eddig előlem Annyira, hogy vonakodhatnám illy ritka reményért... viadalra kiszállni. V. E. 1813:238.

Zárat: a m. *riegel*. A NySz. csak *inclusio* értelemben ismeri. 'S Pelóromnak záratyai tágasb Nyílásokra fel-oszlódnak. V. E. 1810:112.

2. Feltűnik Baróti nyelvében, hogy sok oly szót használ, melyek a NySz. szerint csak régi szótárainkban fordulnak elő s így nem igen lehettek közforgalomban, vagy később kivesztek. Baróti sok ilyen régi szót újít fel s vezet be a szótárakból az élő nyelvbe, meghagyván régi jelentésüket. Maga erre vonatkozólag így ír a »Paraszti Majorság« előszavában: »Meg-fognak több ízben jelenni olyan Magyar szók-is, a' mellyeknek, mivel nem minden helyeken forognak-fenn a' beszédben, első tekintetekre nézve egyvalaki talán értelmeiben meg-akadhatna; és újjonnan költötteknek vélhetné. De ezen tselekedetemért meg nem fog feddeni; mivel nem akarván ötlet Páriz-Pápaira, Molnárra, vagy más-féle könyvek' olvasásokra igazítani; az ollyatén kétt-séges ígéket öszve-szedegtettem, más szózatok által jelentéseket megfejtetgetvén. Ki-ki tudja, hogy a' Vers mind ékességére, mind pedig néha szorultságára nézve-is, meg-kévánja az ilyen

szókat; 's ha éppen rájuk nem szorúlna-is, a' régieket, 's mint-egy már feledékenységbé mentteket fel-serkentvén és azokat, a' mellyek még talán minden helyekre bé nem hatottak, köz kézre eresztvén, nyelvünket hasznossan gyarapítjuk.« Az egyes szavak után jelezzük, hogy a NySz. szerint kinél fordul elő az illető szó régi nyelvünkben. Jelzésünkben a NySz. rövidítéseit használjuk.

Abroszkendő: C. Borzadván falka kalászsra Mostan, avagy tűrött abroszkendőre vonódván. P. M. 1779:129.

Ádázat: MA., PPBl. Örökre Megmenthet'd ádázattól. P. M. 1779:108.

Aggastyán: PP., Pesti. A NyUSz. szerint Kazinczy újította fel. Aggastyán létire mint jár! P. M. 1779:74. — P. M. 1779:153.

Aggúl: M. A. Tetszik az aggúltabb Szarvast választani. P. M. 1780:188.

* Alagya: A NyUSz. szerint csak Barczafalvi és Révai újították fel. Barótinál már előbb megtaláljuk. Az első hatlábú, a' második alagyás... verseket fog magába foglalni. Új M. 1777: előszó. — V. K. 1786 II. előszóban gyakran megvan *alagyázás* és egyszer *alagya* is. Alagyácska is megvan nála. Sirni tanultt alagyátskákkal. P. M. 1779:2.

Alkonyodás: PPBl. Alkonyodás idein térvén szállásra. P. M. 1779:60. — P. M. 1780:94.

Ámulni: a régi nyelvben gyakori volt. Mindenik ámullyon díszire. K. M. 1789 II:19. V. E. 1813:148.

Bakó: C., MA. Emzettet, Bé-kötvén szemeit, másuva küldi bakó. V. K. 1786 II:99.

Bámítani: MA. 'S ama' mérséktelen Elme' Mély Poklon 's fel-emeltt Egeken bámítva repülő Sugárit vond-egybe. K. M. 1789 I:1. Megj. K. M. 1802 I:3.

* Bányászat: Apáczai. A NyUSz. csak Baróti »Kisded Szótár«-jából ismeri s azt mondja, hogy értelmét ebből meghatározni nem lehet. Megvan már nála: P. M. 1779 szót., mely hely szerint *metallum*-ot jelent.

Bibelődni: PP. Azt, kivel ő bibelődik, igen jól ismerem. Új M. 1777:181. — V. K. 1786 II:51.

Boncolni: a NyUSz. szerint már a XVII. században megvolt, de ritkán használhatták, mert a NySz. csak Sándor I.-től említi. 'S beléjek nézvéen a' bontzolt 's lebegő bélekbe. V. E. 1810:132. — Fölboncol, kiboncol már korán megtalálhatók Barótinál. Le-sújtván, Fel-bontzollya. P. M. 1794: 307. Köszörültt fene körmeivel bontzolja-ki bélit. P. M. 1780:96.

Borház: MA. Bor-ház' Rejtékjébe szorúl. P. M. 1779:111.

Bőrpoklosság: C., M. A., PPB. Most Bőr-poklosság, mostan rongálly Torok-gyék A' Sertést. P. M. 1794:114.

Buzdúlni: MA., PPB. A Tengert buzdúlni, 's hegyek módjára dagadni Képezd. Új M. 1777:178. — P. M. 1780:58:128.

Csába: MA. Kikben nem aludt-el az ész, sem tsába dühösség. V. K. 1786 I:9.

*Csarnok: a NyUSz. szerint Márton (1807) elevenítette fel. Barótinál jóval korábban már igen gyakori. A' fa vedrek... Felvett tsarnok alatt jó hosszú sorral... légyenek állva. P. M. 1779:133. — P. M. 1779 I: szót. — P. M. 1794:143.

Csattantani: MA., PPB. Az ifjú Hirtacides rezgős idegét tsattanttya. V. E. 1810:188. — V. E. 1813:73.

Csempe: PP. Hogy föld gyomrában gőzt-nemző tsempe keményen Lángol. P. M. 1779:19.

Csira: MA., PPB., PPBL. Alsó része tsirát ki-fog hajtani. P. M. 1779:123. — M. V. 1803:19.

Csomózni: MA. 'S tseppekre tsomózáván Felverdődik. P. M. 1779:19.

Csúfságos: C. 'S az Isten Kellemetes képit tsúfságos módra gyalázván. P. M. 1779:77.

Deréb: dorsum MA., PPB. (A NySz-ban kérdőjellel.) 'S nagyot ránt rajta derébben. P. M. 1780:181. — V. K. 1786 II:71.

Deríteni: C, MA. A NyUSz. csak szótárából ismeri. (1792). Te valál egyedül új kedvre derítettök. K. M. 1789 I:167. — M. V. 1803:243. — Kiderít is megvan nála. M. V. 1803:77.

Dísz: a régi nyelvben gyakori volt s a NyUSz. szerint a XVIII. sz. végén újították fel, miben Baróti játszotta a főszerepet. Magyaroknak dísze ragyogjon! Új M. 1777:97. — Népünknek díszét fenn még E'tartja. Új M. 1777:97. Új M. 1777:101:149:152. — P. M. 1780:VII. — P. M. 1779:15:115. — V. K. 1786 I:126. — V. K. 1786 II:21.

Diszke: PPB. És szégyent ne tegyen Diszkéken motskos Emékkal. P. M. 1779:102.

Drinc: csak szótárilag fordul elő régi irodalmunkban csere értelemben. Be fáj e' drintz! Új M. 1777:7.

Dusság: MA., PPB. Ezt a' dússágnak fel-nem gerjeszti szerelme. P. M. 1779:52.

Duzzadni: MA., PPB. Kedve talált a' Pisztrágnak duzzadni. P. M. 1794:359.

Ékezni: C, MA., PP. Darab-fát ékeztetni P. M. 1779:47. Megékezni is megvan nála. Ékeztvén-meg elébb a' nedves földbe le-szokták Ezt veregetni. P. M. 1779:121.

Elbámítani: A' nagy ló, sokat el-bámított. V. E. 1810:55.

Elcsünni: MA., a. m. *lankad*. Nem tsünnnek-el így. P. M. 1780:86. — M. V. 1803:182.

Elhűteni: PPBL. 'S az hideg levegő véletlen' el-hűti. P. M. 1794:93.

Elöltni: MA., PPB. Fene kínok el-ölnek! P. M. 1789 I:81.

Elmozdítani: PPL. A' levegő szék-sóval elő mozdítsa szülését. P. M. 1794:132.

Előszó: MA., PPB. A NyUSz. szerint Baróti vezette be az irodalomba régi nyelvünkől (1784), csakhogy »előre bocsátott szó,

beszéd alakban. Megvan nála már az összetett szó is: V. K. 1786. III. elején és Megj. K. M. 1802. I. elején.

Előtámadni: PPBL. Jaj! mennyi gonoszság Támad elő? Új M. 1777:71. — V. K. 1786 I:165. — V. E. 1813:163.

Elpártolni: C., MA. Níza nevű Szeretője tőle elpártolt V. E. 1813:347.

Éltes: MA. Örök fájdalmat mutat az éltes Szarvas szűk korlát közepett. P. M. 1780: 173.

Építmény: Veres Balázs. Az építmény' tsínnyára reá visz. V. E. 1813:6. De Baróti előtt már Faludinál is megvan.

Értekezés: C., MA. El-mosolyodva vevé feles értekezését az Angyal. K. M. 1789 I: 44.

*Fegyelem: régi nyelvünkben gyakori volt s a NyUSz. szerint Sándor I. (1808). támasztotta fel. Fegyelem (fenyítették, páltza) alá forgatódol. M. V. 1803:83.

Fellegzet: MAL. Tengert-ölelő fellegzet... meg-repedez. K. M. 1789 I:11.

Felhőzet: MA. Kétséges felhőzet az-is. P. M. 1779:92.

Felölelni: PPBL. Pölyhös száakkal többet fel-ölelni ha nints mód. P. M. 1780:112.

Forradék: MA., PPB. Sebnek varazattya, ... forradéka. M. V. 1803:360.

Fosztatlan: C. M., PPB. Bal Kézzelel alá-vonván fosztatlan végeket. P. M. 1779:119.

Fölosztani: PPB. Az egész dolgot négy szakaszra felosztván. Jj M. 1777: bevezetés. (A Magyar Prosodiának... Útja) — P. M. 1779:29:100.

Fütyezés: MA., PPB. A' Kutya'knak fütyészésekről. P. M. 1780:191.

Gajdólni: PPB. Gajdúlván, ki-röhögni magát nem tudja. P. M. 1780:59.

Gereb: MA., PPB., a. m. *agger*. Nem vetvén gerebet menedben. Új M. 1777:87. — V. K. 1786 I:143.

Gerezdelni: MA., PPB., PPBL. Édes gyöngyökre gerezdeltt Fürtjeivel. K. M. 1789 I:18. — V. E. 1813:241.

Gusa: PPBL., a. m. *struma*, *kropf*. Gusa, Gelyva, golyva. P. M. 1779. szót.

Gübü: PPB. Gübü Turbokoló, vizet zavaró rúd. P. M. 1780. szót. — P. M. 1780:143.

Gyengíteni: MA., PPB. Gyengítse teleknek Mérgeit P. M. 1779:29. — M. V. 1803:125:418.

Gyűlöletes: C. Kévánnya ki-pökni A' falatot, 's a' velle-fedett gyűlöletes horgat. P. M. 1794:370. Megvan már szótárában (1792) is.

Habarc: PPBL. Az ólba Bé-zárván azokat nem ereszti habartsba. P. M. 1779:57. Kisd. Sz. szerint a. m. *mocsár*, *posvány*.

Habarék: PPBL. E' kedvelt habarékot. P. M. 1779:100.

Háborgás: C., MA., PPB. Akkor az háborgás ki-veszend. V. E. 1810:30.

Hangzani: Adámi: Spr. Mindannyiszor a' síp Hangzani fog. Új M. 1177:34. — Új M. 1777:16.

Hangzó: MA., PPB. A' madár annak hangzó nyelvére megindul. Új M. 1777:199. — P. M. 1780:149.

Hajthatatlan: C. Ha már Hajthatatlan szükség úgy hozza magával. V. E. 1810:158.

Hasítás: C., MA., PPB. Ne légyen hasított Az bötkön. P. M. 1794:135.

Hasonlóság: MA., PPB. Van köz'ttök nagy hasonlóság. P. M. 1794:148.

Hasonlítás: C., MA., PPB. Hasonlításokban felette gyönyörködik. V. K. 1786 II: előszó.

Héhel: PPBl., a. m. *pecten*. Fogas gerebent, héhelt aggatni. P. M. 1779:99.

Hetevény: PPB. 'S míg megtérsz, hetevény addig az Égre jövend. Új M. 1777:211.

Hidalni: MA., PPB. A vizet hídálván. Új M. 1777:8. — Új M. 1777:162.

Hidegedni: MA., PPB. Hidegedve szakadtak Tseppek az artzámról. K. M. 1789 I:57.

Higgasztani: PPl. (meghiggaszt). Higgasztani Híggá tenni. P. M. 1780. szót.

*Hon: a régi nyelvben gyakori volt, de azután nyoma vesztett a NyÚSz. szerint Baróti elevenítette fel (1792). Már korábban is megvan nála. A Mondolatban is megvan. Magok bámúlva tekéntik Forgani honnyokban magokat. Új M. 1777:138. — P. M. 1780:116:172. — K. M. 1789 I:10.

Hűtés: M. Al. Izzó testekben ne Tegyen sérelmet az hirtelen hűtés. P. M. 1780:193.

*Ihlet: régen gyakori volt. A NyÚSz. szerint Baróti elevenítette fel (1792). Gonosz ihletek által Álmodozást kohol. K. M. 1789 I:30.

*Iker: már PP. mint kihalt szót említi. A NyÚSz. szerint Baróti szótárában találkozunk vele először (1792). Repültek alig ki Vaszkokból ikrek. P. M. 1780:92. — V. E. 1813:120.

Ingadozás: MA., PPB. Tesznek ezekben Minden kül'szerek ingadozást. K. M. 1789 I:36.

Izzódni: MA³, PPB. Vérivel izzódó... sisakot Férjének sírba menendő Testire rakja. V. K. 1786 I:149. — V. K. 1786 II:156. — K. M. 1789 I:114.

Jakabolni: MA., a. m. *csalni*. Nyúl az utánna hatott ebeket jabakollja. P. M. 1779:112.

Jődögni: PP., PPB. Jődög a hidegtől Szültt márvány. V. K. 1786 I:114.

Karmantyú: PP., PPB. Karmantyút fűzni kezére. V. E. 1810:183.

Kegy: már Baróti előtt is fel-feltűnik régi irodalmunk e szava.

Kegy minden ajándoka Ő benne fészket vert. Új M. 1777:244. V. 6. NyUSz.

Késlődni: C., MA. A' késlődőket hevitti. V. E. 1810:148.

Kétarculatú: MA. Kétortzalatú Hertzegnek akadván Kedvibe Új M. 1777:36.

Kihervadni: MA., PPB. A' minap éhségtől mikoron hervadna-ki számos Váras. V. K. 1786 III:139.

Kimerni: C., MA. Ki-meréd a' Kasztali kútat előttem. Megj. K. M. 1802 II:18.

Kimeredni: PP. Üldögel a ki-meredt szemmel. K. M. 1789. I:12.

Kirepülés: MA., PPB. A' ki-repüléshez nem tuda venni reményt. K. M. 1789 II:103.

Kisárgulni: PPBl., a. m. *verwelken*. Meg-tsípvén a' reggeli dér, épsége ki-sárgul. P. M. 1794:174.

Kiszántani: C., Rántzokkal de belől homloka szántva ki-van. V. K. 1786 II:11.

Kiszivárogni: PPBl. Töstént ki-szivárog egészszen V. K. 1786. I:129.

Kivégezni: MA., PPB., a. m. *vollenden*. Népünknek meg-szün'te ki van végezve! K. M. 1789 II:189.

Kizöldülni: C. Ki-zöldültt Pástra legelni ki-megy. P. M. 1780:80.

Kizúdulni: MA., PPB. Forr a' nép, 's nézni ki-zúdul A' Dana-oknak tábor-helyét. V. E. 1810:55.

Komorítani: MA., PPB., PPBl. Homlokát rántzzal komorítja. Új M. 1777:268. — P. M. 1779:176. — K. M. 1789 I:63.

Komédiázni: PPBl. Komédiázó helységnek mondanád Tanáts-nak házat. Új M. 1777:261.

Komorság: C., MA., PPB., PPBl. (De maga a *komor* Gvadá-nyinál, *el-* és *meg-komorodik* Faludinál stb. NySz.) A' mikoron már meg-szünvén a' téli komorság. P. M. 1779:97. — P. M. 1779:153. — Megj. K. M. 1802 I:98.

Kompona: PPB. Kisd. Sz. szerint (1792) a. m. *mérő serpenyő*. Igazság' komponáját Által-adá Temis ő kezébe. V. K. 1786 II:143.

Kopaszulni: C., MA., PPl., PPB. Tsúfolja fagyöntő Szájával kopaszult fejeket. P. M. 1779:190.

Kosza: PP., PPB. stb. Maga Baróti megjegyzi utána záró-jelben, hogy régi szó. Kosza (régí szó) Gólya. P. M. 1779. szót. — P. M. 1779:82.

Kölcsonözés: C., MA., PPl., PPB. E' költsönözést meg-fogja köszönni. P. M. 1779:182.

Költözködni: MA., PPB. Tróján már ez-előtt sokszor fel-akar-tanak hagyni A' fáradt Danaok, s' haza költözködni. V. E. 1810:59.

Könnyítés: MA., PPB. Bár legyen az erdő A' súlyosb mun-kák. könnyítésekre születve. P. M. 1794:47.

Környülvétel: C. Környülvételek fátskákkal. P. M. 1780:7.

Kövéredni: MA., PPB. Hogy a' fűn Neki-kövéredgyék P. M. 1794:86.

Közjó: PPB. Károlynak a' köz Jóra serény keze. Új M. 1777:238.

Kuncogni: PPB. A Kisd. Sz. szerint a. m. *valamiért mintegy ríva esedezni*. Mátkájától koldúl kuntzogva szerelmet. P. M. 1780:103.

Kútya: a régi nyelvben többször találkozunk vele. Kútya Kunyhó, kunyhó, hajlékotska. P. M. 1779. szót.

Lakhely: Bécsi C. Bátor lak'-helyét sütögesse verő-fény. P. M. 1779:133. — K. M. 1789 I:1.

Lassulni: MA. Lassúl fúvalma tsikorgó Eurusnak. Új M. 1777:8.

Lejáрни: PPl. Negyed részét már szinte le-járja A' kerek esztendő. V. K. 1786 I:144.

Lekötözni: C. MA., PPB. A' nyelve Háromszor de kötözve le volt. Új M. 1777:112.

Lelkendezni: PPB. Láttá Hazájáért az Urát le-veretve, 's utólsót Lelkendezi. V. K. 1786 I:146.

Lepezni: MA., PPB. Gyenge virágokkal lepezett kígyóra tapodván Euriditzé. V. K. 1786 II:91.

Levesség: PPBl. Mellyet sem téli levesség Völgyessége miatt fel nem vesz. P. M. 1779:22. — P. M. 1794:252.

Lohadni: PPBl. Söt kezdé lohadni A kelevény. Új M. 1777:63. — M. V. 1803:111.

Loholni: MA., PPB. A Kisd. Sz. szerint a. m. *verni*. Vétek után érdemképpen büntesse, lohollja. P. M. 1779:47.

Lom: PPB. A Kisd. Sz. szerint a. m. *fagyos zúzmara*. Midőn lommal majd vonni komor Tél Bé fákat kezdend. P. M. 1779:131.

*Lomb: PPB. Csokonai magának tulajdonítja a főlevenítést, holott Barótinál igen gyakran találkozunk már vele. Tar lábait a' fa Sűrű lombja helyett kék égnek szeg'zi magossan. P. M. 1779:151. — P. M. 1779. szót. — P. M. 1779:136:155:190:196. — P. M. 1780:153. — P. M. 1794:376. — V. E. 1813:11:274.

Lombos: PPB. El-lop Meszsze-tekéntetet a' lombos liget' üstöke. P. M. 1780:90. — V. K. 1786 III:148.

Lovagság: MA., PPB. Kardokat mint ránt gyalog és a lovagság. V. K. 1786 III:99.

Magasítani: MA. Arra magasítták együgyü szerrel az Ifjat. V. E. 1813:220.

Megláncolni: MA., PPBl. Midőn fúlada Kolosvártt A' faggal meg-lánczolt föld. K. M. 1789 I:125. Megj. K. M. 1802 I:84. V. E. 1810:30.

Megvívás: C, MA. Azután hí meg-vívásra Bikát ki. P. M. 1780:181.

Melegülni: C., MA. A' rész, melly az-előtt délről melegül vala. P. M. 1794:134.

Menedékes: PP., PPl. Meg-sunynak menedékes helyenn a' gyáva galambok. K. M. 1789 I:219.

Merevedni: MA. A'mikor a' mereved't tagokat folyam érte. P. M. 1780:156. — P. M. 1780:81.

Mont: PP., PPl. Kisd. Sz. szerint a. m. *törköly*. Bornak seprőjét vonni-le nedves Montal ugyan lehet. P. M. 1780:62 és szót.

Nedv: MA., PPB. Nedv árja megintlen Bélepi jobb szememet. Új M. 1777:60. — V. K. 1786 I:174.

Nedvesedni: MA., PPB. El-~~v~~ervén a' nedvesedett árnyékot az égről. V. E. 1810:124.

*Nemtő: MA., PP. Nem tudhatván el-vél~~n~~i, mi vólna: Hely nemtője? V. E. 1810:169. 'S a' hely' Nemtőjét, Nimfákat... Hija segítségül. V. E. 1813:56. — De megvan már szótárában (1784) is. Szemere azt tartotta, hogy Döme Károly kanonok élt vele először a költők közt (1815), holott Barótinál már korábban megvan. V. ö. NyUSz.

Nevezetlen: MA., PPB. Nevezetlen, 's pusztá helyek most. V. E. 1813:41.

Odor: PPB. PPBl., Vedd-fel odorjából. P. M. 1779:16.

Or: Beniczkyig gyakran éltek vele íróink, de aztán nyoma vész s ma mint külön szó nincsen meg, hanem csak összetételeiben: orgyilkos, orgazda. Or, Orv, tolvaj. P. M. 1779 szót. Némelly Or lappangna midőn egy régi ligetben. P. M. 1779:155.

Ormos: PPB., PPBl. Hajt'nak Eggyenlő távólra rakott venyikéket-is ormos Káva gyaránt. P. M. 1779:164.

Ostobaság: PPB. Ott babonák, 's botor ostobaság... által ki-vakittatik Ember. K. M. 1789 I:87.

Osztatni: PPB. Ölelést osztatja Királyné. P. M. 1779:122.

*Ór: régen gyakori volt s a NyUSz. szerint Baróti elevenítette fel (1784). És ór gyanánt azt védi feles tövis. Új M. 1777:247. — Mivel utat el-állott A' földön támentalan ór. P. M. 1779:100. — P. M. 1779:118. — V. K. 1786 II:8. — P. M. 1794:328. — V. E. 1810:193. — V. E. 1813:136.

Padmaly: PPB. Kisd. Sz. szerint (1792) a. m. *part' ürege*. 'S a padmaly' vizeit nem próbált karral hasittyák. P. M. 1780:11.

Pakilincs: MA., PPB., a. m. *címev, wanze*. Pakilints, Pakilénts, tsimaz, tsimmaz, palatzkféreg. P. M. 1779 szót.

Parasztolkodás: C., MA., PPB. Ósi parasztolkodás. P. M. 1779:177. — P. M. 1779:178:179.

Pártázni: MA., PPB. Sűrű léptsővel pártázott deszka. P. M. 1780:87.

Pelyp: régente gyakori volt. Pely Selyp. P. M. 1779 szót.

Pelypegni: MA., PPB. a. m. *balbutire*. Pelypeg, szó nélkül vartyog. P. M. 1780:59.

Pernye: régi íróinknál többször találkozunk vele. Kisd. Sz. szerint a. m. *tüzes hamu*. Ezen fel-buzdúltt tólagok annyi Pernyéket ki nem ugratnak. K. M. 1789 I:3.

Pillogatás: C., MA. Szemünknek Pillogatási. K. M. 1789 I:63.

Piom: PPB. Kisd. Sz. szerint a. m. *kőművesnek ónos sinórja*.

A Mondolat indexre tette. Felsőgi piommal Egy némelly árkoltt, 's tornyos hadi várat hasonlít. P. M. 1779:7.

Poncol: MA., PPB. Kisd. Sz. szerint a. m. *vésni, vájni*. A' pontzoltt földben mélyebb lábnymdokit hagyván. P. M. 1780:185.

Ponk: PPB. Ponk Dombotska. P. M. 1779 szót. A Mondo-
latban is fel van említve.

Poros: C., MA., PPB. 'S futva poros seregekbe verik. V. E. 1810:136.

Purgoma: C., MA. a. m. *epigramma*. Ide ragasztani lehet némelly Purgomákat (Epigrammákat). Új M. 1777:219.

Rajzolni: PP. Adámi Spr. A' Méhnek képében rajzolom annak A' Népnak jeles erköltsit. P. M. 1780:131. — V. K. 1786 III:125. — P. M. 1794:220. — M. V. 1803:271.

Rezegni: PPB. Hi Megfúván rezegő nótát, Aratókat határra. P. M. 1779:171.

Ritkitani: MA. Szelidenn Ritkítsd e' korbann. P. M. 1794:245.

Rövidíteni: C., MA., PPB. Midőn a' déli kögöt szép Fébus el-érvén, Árnyékot rövidít. P. M. 1780:95.

Sám: PPB. Sám (innen Sám-fa) Mérték, régula. P. M. 1780: szót.

Saruzni: MA. Sarúzott buttzát húzván későbbre. P. M. 1780:92.

Séllye: régi íróinknál gyakori. Kisd. Sz. szerint a. m. *sír, koporsó*. Zöld hantból séllyét emelek. K. M. 1789 I:168.

Sikamodni: C. Ölelésimből sikamodva ki-feslett. K. M. 1789 I:33.

Süketülni: MA. Süketültt, fogatlan... öregség' Terhire vár-
jak? K. M. 1789 II:210.

Sűrűdni: MA., PPB. Dárdáknak sűrűdött erdeji. K. M. 1789 I:5. M. V. 1803:347.

Szád: régi irodalmunkban többször találkozunk vele, a. m. *öffnung*. 'S hordó' szádára borított Spondia sem tsal-meg. V. K. 1786 I:172.

Szápoly: MA., PPB. Kisd. Sz. szerint a. m. *ásó-kapa*. Már nem fog szápoly kertekre vitetni. P. M. 1780:169.

Szélvészés: MA., PPB. PPB. 'S im a' tengerből fel-üt a' szélvészés Orion. V. E. 1810:41. — V. E. 1813:83.

Szenderedés: MA. A' Selymes bogarak számából egy sem ereszti Szenderedésre magát. P. M. 1779:166. K. M. 1789 I:28.

Szennyesedni: MA., PPB. Portól szennyesedett hárfádnak is újra tekerd-fel Húrjait. V. K. 1786 III:25.

Szomjúságos: MA. Itt a' szomjúságos helyek, 's a' szél-
tibe dülő Bárciták. V. E. 1810:131.

Szülemény: Faludi, Orczy, Baróti újították fel. V. ö. NyUSz. E' fáról az arany szüleményt le nem húzza kezével. V. E. 1813:12.

Szürkíteni: MA., PPB. Mikoron hajamat szürkíteni kezdtek A' gondok. Megj. K. M. 1802 I:121.

Tajdok: PPB. — PM. 1779 szót. szerint a. m. *undok, otsmány*. Tajdok fájára borít'ni Árnyékot gyéren maradott levelével alig tud. P. M. 1779:120. — V. K. 1786 III:138. — V. E. 1810:120.

Tege: régi íróinknál többször találkozunk vele. Kisd. Sz. szerint a. m. *tegnap*. És tege majd száraz patakok Új M. 1777:9.

Téhelyezni: PPBl. Kisd. Sz. szerint a. m. *vakolni*. Sárral téhelyezett falaid nem dőlnek-el? K. M. 1789 I:193.

Télizöld: Baróti előtt csak szótárainkban fordul elő. P. M. 1779:121 (oldalon levő címszók közt).

Tincsődni: PPB. Tintsődöm (régí szó) Hízni kezdek. P. M. 1779 szót. — P. M. 1779:46:83.

Tunya: régi nyelvünkben megvolt, de ritkán használták. Tunya (régí szó) könnyű. P. M. 1779 szót.

Tóka: PPB., PPBl. Tóka Fa-harang. P. M. 1780 szót.

Tonya: a NySz. nem említi. Tonya (régí szó) tó. P. M. 1779 szót.

Tudományszeretés: PPBl. Erdélyből tudományszeretés a' Frantzia földre El-vive. K. M. 1789 II:31.

Tűzelme: PPBl. Mély, 's tűz-elme. V. K. 1786 II:33. — V. K. 1786 II:117. — K. M. 1789 II:35.

Utazó: Baróti előtt csak Wagnernél (Phras. 1750) van meg. Áll-meg Utazó Gvadányi Nyugszik Itt. Megj. K. M. 1802 II:48.

Üvegóra: MA., a. m. *clepsydra*. Már eltűnt az üdő, már üvegóra hí. Új M. 1777:269.

Vajudtság: MA., PPB., PPBl. Kezd tagjaimon harapozni vajudttság. K. M. 1789 I:57.

Vástolás: MA., PPB., PPBl. A szólónek vástolása. P. M. 1779:170.

Vataléj: Münch. C. Reggeleken jó-nagy vataléjokat azzal Töltenek. P. M. 1779:86.

Védeni: régente gyakori volt, de a későbbi írók a hosszabb *védelmezni* alakot használták, miként ma is szívesebben e hosszabb alakjával élünk. Védem, védelmezem, óvom. P. M. 1779 szót.

Védés: MA., PPB. Nintsen már semmi reménység A' védéshez. V. E. 1810:197.

Védő: MA., PPB. Szíves Védője Hazánknak. K. M. 1789 II:41.

Vendégház: PP., PPB. A' feslett vendégházak palotákhoz hasonlók. P. M. 1794:260.

Vérezni: MA. PPB. Márs' vérző mezeinn éhségre... tanóltatok! V. K. 1786 I:33. — K. M. 1789 II:45.

Vésni: MA., PPB. Bük fa karéjján Minden verseidet véssük. Új M. 1777:43.

Vid: MA., PPB., Adámi Spr. Vége van a' vid Fárságnak. Új M. 1777:15. — Új M. 1776:16.

Zagyva: MA., PPB. Négy-lábú Barmokat hozzon A nagy zagyva. Megj. K. M. 1802 I:89.

Zagyvál: MA., PPB. Tűz ő véle vagyon zagyvalva. Új M. 1777:122.

Zákány: A. Csere, a. m. *faex*. Zákánnyal egészen Béfened. Új M. 1777:77.

Zuhanni: MA., PPB. A' meredek karaj'... a' vízbe zuhanjon. P. M. 1780:165. — K. M. 1789 II:161.

3. A népnyelv ép oly gazdag forrás volt Baróti számára, mint a régi nyelv. Mára is nagyon sok szóval élünk, melyeket Baróti előtt csak az ország egyes részeiben használtak s Baróti vitte bele őket az irodalmi nyelvbe. Baróti nagyon becsülte a népnyelvet, miként ez szavaiból¹ is kitűnik: »Az efféle kiválogatott, 's nem mindenütt ismértt szavak az én ítéletem szerint, a' közrebotsátást megérdemlik; mert többnyire igaz magyar hangzatúak; és azonkívül Hazánkban hol itt, hol amott meg-gyökeredzetek... A' Magyar íróknak (kivált Poétáknak) pedig éppen szükséges, hogy a' Hazának más-más részeiben lakó Magyarok' nyelvét járásával-is jól meg-ismérkedgyenek; s költsönösen, ha-mi jót, szépet találnak benne, ki-szemellyék és magokévá tegyék.« Székely szülőföldjének hatása látszik meg leginkább tájszavainak használatában.

Alangyár: a. m. *szelid*. Ez jámbor, alangyár, Kellemes... szüz harmatit hintő. K. M. 1789 I:19. — P. M. 1794:78.

Alap: Barczafalvi (1787) vitte be az irodalomba; utána Barótinál is megtaláljuk hamarosan. A' kő, melly a' fundamentomon (alapon) nem állapodott. M. V. 1803:328.

Ámolyogni: Kisd. Sz. szerint a. m. *tétovázni*. Tébolyog ámolygó vizivel. P. M. 1780:87. — P. M. 1780: szót.

Áncsorogni: Ántsorogni, Átsorogni, magát felejtván másokra szemet meresztetni, száját tátani. P. M. 1780 szót.

Andalgó: A' színlett szeretőkre talán felnyittya sokáig-Andalgó szemeit. V. E. 1810:153. De megvan már a szótárban (1792) is.

Avatag: Melly avatag falakon tsúsz. P. M. 1794:231. —

Megj. K. M. 1802 II:104. Megtalálható már szótárában is (1784). Becsukni: Másokat ellenben bé-tsuk. V. E. 1813:162. Megvan már szótárában is (1784).

Bonyolódni: Öszve-zúrtt... bonyolódott. M. V. 1803:18. Megvan már szótárában is (1792).

* Bőngészni: a NyUSz. csak szótárából említi (1792). A' vad szőlőket bengézni fogom. P. M. 1780:27. — P. M. 1780: szót.

Bőszülni: Némelly bőszültt tehenet... szarváln úgy tartamag. V. K. 1786 III:23. — V. K. 1786 III:148. — Szótárában is (1784) megvan már.

* Burgonya: a NyUSz. szerint Mártonnál (1803) található meg először, de ezen évben már Barótinál is megvan. Burgonya: krumpli. M. V. 1803: szót.

Cellengeni: Tzelleng e' rengeteg erdőnn. V. E. 1810:122. — Kisd. Sz. szerint a. m. *lézegni, tekeregni*.

* Cívakodni: a NyUSz. csak szótárából (1792) említi. Jó gyakran az anyák tzivakodnak. P. M. 1780:167. — P. M. 1794:378.

¹ »Magyarság Virági«-nak végén.

* *Csalit*: a NyUSz. csak Barótinak szótárából (1792) ismeri. Mint kelljen köveket, tsalitot, 's mély árkokat által Könnyen ugraniok. P. M. 1780:174. — P. M. 1780: szót. — V. E. 1813:107.

Csámporodás: a MTsz. szerint különösen a székelyeknél használatos, a. m. *ecetessedés*. Hogy érje Tsámporodás, engedd. P. M. 1780:62.

Csapat: a NyUSz. szerint Sándor I. (1808) vitte bele az irodalmi nyelvbe. A Mondolat is említi. Fő vezetőjéktől három tsapatokra szedettnék. V. E. 1810:192.

Csapdi: Tsak el-ne Vonnya magát készségemtől a' tsapdi szerentse. V. E. 1813:142.

Csempes: a. m. *ravasz*. Tsempes (hamis) szavainak ugatási. M. V. 1803:322. — V. E. 1810:68.

Csepzett: a MTsz. szerint székely tájszó. A Kisd. Sz. (1792) szerint a. m. *bomlott*. Már ennek kebelét a' tsepzett bokrok elülnék. P. M. 1779:118.

Cseprente: a Kisd. Sz. szerint a. m. *bokor*, *tövis-bokor*. Más rész tseprentét tördel. V. E. 1813:5.

* Cserény: a NyUSz. szerint Márton (1807) vezette be az irodalomba, holott Baróti már 1780-ban használja. A Kisd. Sz. (1792) szerint a. m. *fűz-vezzéből... kötött kas, kosár*. Fog nyílني tserényen Néki fel út. P. M. 1780:157. — P. M. 1780: szót.

Cserge: a MTsz. szerint székely tájszó. A Kisd. Sz. (1792) szerint a. m. *fürtös pokrótz*. Vastag tsergével alá-nyomd. P. M. 1780:17.

Cserőce: a MTsz. szerint a. m. *sűrű túskebokor*. Fut az a' ligeten', s Diktéi tserőztén. V. E. 1810:132.

Csikos: Tsikos, 's rövidetske palásttal Mennyen az Ifjúság. V. E. 1813:78. Már a Kisd. Sz.-ban is megvan (1792).

Csombolygatni: a MTsz. szerint székely tájszó. A Kisd. Sz. szerint (1792) a. m. *kötözgetni*. Ékes haját fürtös koszorúval övedzi 's aranyba Tsombolygattya. V. E. 1813:136.

Csombolyodni: a Kisd. Sz. szerint (1792) a. m. *gombolyodni*. És a' tsombolyodat kigyókat-is... od'adták. V. E. 1813:111.

Csomoszó: a Kisd. Sz. (1792) szerint csomoszolnia a. m. *zúzni*, tehát itt valami a szüreten használatos eszkről van szó. V. ö. Kisd. Sz.: Tsomoszlófa. — Keziben tsomoszót tartván. P. M. 1780:47.

Csorva: a Kisd. Sz. (1792) szerint a. m. *száraz*. Kópja barázdat szánt a' tsorva homokbann. V. E. 1810:39.

Csoszoggni: a MTsz. szerint székely tájszó. Tsoszog legközelebb Lévo más dombra. Új M. 1777:264.

Csukni: Tömlöztbe tsukatva Várják a' törvény-látást. V. E. 1813:33. A költészetben itt fordul elő először, habár már Baróti szótáraiban (1784, 1792) is megvan. *Csukódni* még korábban van meg nála. Mint-egy kalodába tsukódott Nem lappangsz. P. M. 1780:64.

* *Csupasz*: a NyUSz. még csak szótárából (1792) ismeri.

Tsupasz: tsóré, meztelen. V. K. 1786 III:150. — K. M. 1789 I:176. — P. M. 1794:141.

Dombéroztatni: a MTsz. szerint székely tájszó és a. m. *dózsól, tivornýáz*. Dombéroztatni Fiától Atyja' keresményét. P. M. 1779:51.

*Dörmögni: a NyUSz. szerint szótárában (1784) található meg először. Ők durtyáskodván dörmögnek. Új M. 1777:104. — V. K. 1786 II:82. — P. M. 1779:187. — P. M. 1780:50.

Duvadni: a MTsz. szerint székely tájszó. A Kisd. Sz. szerint a. m. »szoros üvegben, hézagon ki-nyomódni.« Füst duvad a' körül. P. M. 1780:51.

*Elhibázni: a NyUSz. szerint Márton (1799) vitte bele az irodalmi nyelvbe, pedig Baróti már jóval korábban használja. Így vérengszvén nem hibáznak-el. P. M. 1780:129. — P. M. 1794:244. — M. V. 1803:46.

Elillanni: 'S a' lánnyal el-illan? V. E. 1813:67. — V. E. 1813:146:286. A Kisd. Sz.-ban (1792) is megvan már.

Elsápadni: El-sáppadt Éhség. V. E. 1813:18. Bújkálnának az el-sáppadt árnyékok alatta. V. E. 1813:102. Megvan már szótárában (1792) is.

Erőszakoskodni: A' magyar nyelven ne erőszakoskodgyam. V. E. 1810:VIII. A költészetben itt fordul elő először, de szótárilag már 1792-ben megvan Barótinál. V. ö. Nyr. 31:327.

Fásulni: Több szóra nem érthet Fásúlt nyelvem. V. K. 1786 I:122. — K. M. 1789 II:37. — M. V. 1803:395. — V. E. 1810:194. Költészetünkben e helyeken fordul elő először, bár szótárilag már 1784-ben megvan nála. *Elfásulni* is megtalálható Barótinál: K. M. 1789 I:7:121. — P. M. 1794:82. — Megj. K. M. 1802 I:17. — V. E. 1810:108. *Megfásulni* szintén megvan nála: V. K. 1786 III:31.

*Felbőszíteni: a NyUSz. szerint még csak 1838-ban találkozunk vele, holott Barótinál már jóval korábban megvan. Felbőszítte a' parasztokat. V. E. 1813:49.

Felfitatni: a MTsz. szerint székely tájszó. 'S nem rég' felfitatott Amerika látszik. K. M. 1789 I:87.

Felfürkészni: az egyszerű igét a NyUSz. szerint Vargyas (1750) vezette be az irodalomba. Az Esztrag Fel-fürkész mindent. P. M. 1794:228.

Felgamatolni: a MTsz. szerint székely tájszó és a. m. *hányvet*. A' mikoron gamatol-fel ekével Szántó-földet. P. M. 1779:71.

Felhalmozni: az egyszerű igét a NyUSz. szerint Faludi vitte be az irodalomba. — A' bánat fel-torlott (— — halmazott). M. V. 1803:75.

Fércelni: Ijedtség van fertzelve sarkához. M. V. 1803:150. A Kisd. Sz.-ban (1792) is megvan már.

Fitymálni: Menny, 's fitymáld a' Trójai tábort. V. E. 1813:158. — V. E. 1813:349. Költészetünkben itt találkozunk vele először, bár szótárilag már 1792-ben van meg Barótinál.

Fürgenc: a *virgonc* székelyes módosulata. A NyUSz. még csak

szótárából ismeri (1784). Fürgentz lábaival színét alig érti homoknak. P. M. 1780:192. — K. M. 1789 I:62.

Fürkészni: Az Egek' titkát fürkészni ne kívánd. K. M. 1789 I:91. — P. M. 1794:201:403. Baróti előtt csak szótárilag fordul elő Vargyasnál (1750). Megvan Barótinál *kifürkészni* is: P. M. 1794:400.

Gamat: a MTsz. szerint székely tájszó. Gamat. Otsmány, parasztos, motskos. P. M. 1779: szót.

Gebbedni: a MTsz. szerint székely tájszó. Mint húll, mint gebbed. Új M. 1777:81.

* Gomoly: a Kisd. Sz. (1792) szerint a. m. *kerekség, kerekdedség*. A NyUSz. csak szótárából (1792) említi. Gomolyába tekerje Ön' levelit. P. M. 1780:11. — P. M. 1794:389.

* Gyér: a NyUSz. még csak 1792-ből ismeri, pedig jóval korábban van meg nála. Meritesz Gyér rostán vizet. Új M. 1777:68. — Új M. 1777:238. — P. M. 1779:120:187. — P. M. 1780:165.

Haldokolni: Faludi vezette már be az irodalomba. Haldoklik kedves párjának halálánn. P. M. 1794:313.

Hámozni: a MTsz. szerint székely tájszó és a. m. *die pferde geschirren*. Sietve Hámoztat; lovait szekérébe fogattya. V. E. 1813:84.

* Heverészni: a NyUSz. csak szótárából (1792) említi. Lát ime... kőn heverészni egy durva Menálkást. Új M. 1777:133. — P. M. 1779:31:46:102. — P. M. 1780:48:72. — K. M. 1789 II:222.

Hogyan: Hogyan illik rá puzdrája. V. E. 1813:88. Költészetünkben e helyen fordul elő először, mert ezelőtt csak szótárilag fordul elő Wagnernél (1750), a Kisd. Sz.-ban (1792) és S. I.

Hullám: Maszszikus a' víz Fel-duzmadtt hullámi között ezer ifjakat hozván. V. E. 1813:178. — M. V. 1803:196. — Kisd. Sz.-ban (1784) is megvan már.

Kaláka: a Kisd. Sz. (1792) szerint a. m. *önkénti segéd v. segedelem*. A MTsz. szerint székely tájszó. Hogyha kalákát hívsz. P. M. 1779:62.

Kanyarodni: Hoszszann Hol kanyarodnának. V. E. 1810:171. De megtalálható már szótárában is (1792).

Kanyarulni: Száz-is lakik ollyan E' kauyarultt partonn. V. E. 1810:122.

Kérgesedni: Egészen bé-nem bőrözött — — (kérgesedett). M. V. 1803:360.

Kizuhintani: Ki-zuhinttya keziből. V. E. 1813:147.

Koszt: Koszt Hoszszu veszsző, pózna. P. M. 1780 szót. A MTsz. szerint székely tájszó.

Kukucsálni: A'ki sokat kukutsálván tsillagot. Új M. 1777:215.

Langyítani: Belangyítok: gyengén, lágyan, lengén... befütök. V. K. 1786 III:146. Megvan már szótárában (1784) is. *Meglangyulni* is megvan nála: P. M. 1794:222. Ez is megvan már szótárában (1784) is.

*Langyos: NyUSz. szerint még csak 1779-ben található nála. A' gyenge virág, mely langyos üdőben Friss vala. Új M. 1777:156. — P. M. 1780:93. és szót. — P. M. 1794:238. — V. E. 1813:20.

*Laza: NyUSz. csak szótárából említi (1792). Laza: léha, hőle, magtalan gabona. V. K. 1786 III:149.

Legyengni: Mint szinte legyengő Szelletet. K. M. 1789 I:7. A MTsz. szerint székely tájszó.

Lóbálni: Lóbállyák iszonyú farkok. V. E. 1810:63. — V. E. 1813:241:244.

Makrancos: A makrantzos (nyakas, akaratos) szerelem. M. V. 1803:195. Megvan már szótárában (1792) is.

Meder: A' lány' Attya, folyót, vésett medréből,¹ völgynek eresztvén. V. E. 1813:87. De megvan már szótárában is (1792).

Megmérkőzni: Rajta tehát: mérkezzünk-meg. V. E. 1813:327. Az egyszerű ige már szótárában (1792) is megvan.

Megsejteni: Mert ez meg-sejtvén, hogy amaz, nem menve magasbra. K. M. 1789 II:151. — Megj. K. M. 1802 III:124. — V. E. 1813:21:⁵146:204. Megvan már szótárában (1784) is.

Megsúnyni: Meg-sunynak menedékes helyenn a' gyáva galambok. K. M. 1789 I:219. A MTsz. szerint székely tájszó.

Mokány: a NyUSz. szerint már Bod Péter (1767) vitte be az irodalomba. Egyg otromba mokány, egyg emberségre felejtett Durva kalóz. P. M. 1780:104. — Mokány Vad, goromba paraszt. P. M. 1780. szót. V. ö. Nyr. 32:33.

*Mormogni: a NyUSz. csak 1835-ből ismeri. Mormogva mennek a' fagyok rablántzain Erőt hatalmat-vett folyók. Megj. K. M. 1802 II:101. V. E. 1813:133:175.

*Mormolni: a NyUSz. még csak szótárából ismeri (1792). Mellesleg ki folyó kút-fő kristályi vizével Megy mormolva. K. M. 1789 I:20. — K. M. 1789 I:28. — V. E. 1810:42. — V. E. 1813:197.

Murrogni: Murrogva repítvén A' köveket nyíltt ablakiból V. E. 1813:153.

Nyiggatni: a MTsz. szerint székely tájszó. Nem az utszákonn nyiggattad el-eddig... szalmafuruglyád? V. E. 1813:326.

*Nyirettyű: a NyUSz. szerint Barczafalvi vitte be (1787.) az irodalomba, holott Baróti már többször használja. A MTsz. szerint komáromi tájszó s így könnyen jutott a komárommegyei Virthen Pyberéknél nyaraló Baróti műveibe. Nyirettyút Fébus is Húgai közt rántani néha szeret. Új M. 1777:154. — P. M. 1779:VI. — V. K. 1786 III:99.

Nyiszálni: Hogy Fáid ne nyiszállya tseléd otromba kezével. P. M. 1794:147.

Nyüzsögni: Mi nyüzsögve járnak. Most-is alattad. Megj. K. M. 1802 II:122. Megvan már szótárában is (1792).

¹ Az eredetiben sajtóhiba van: meder helyett veder.

Öltözködni: Bársonyba s' aranyba Öltözködve szemet vervén,
el-messze ragyognak. V. E. 1810:171. Költészetünkben itt fordul
elő először, szótárilag már 1792-ben van meg nála.

Összekecegni: A MTsz. szerint székely tájszó. Miként a' meg-
tsalatott fogak öszve-ketzegnek. P. M. 1780:168.

Permetezés: Gyengén permetezést indít. P. M. 1780:57.

Permetezni: A NyUSz. P. M. 1780:57-ből idézi, de e helyen
permetezés van. Lanyházó tsendes, permetező... esső. M. V. 1803:127.

Piciny: a NyUSz. szerint Faludi vitte be (1748.) az iroda-
lomba. Pulya Igen pitziny, alattson. P. M. 1779. szót. — V. K.
1786 II:121. — M. V. 1803:105.

Pimasz: Illy pimasz Ifjútól mit várhat Hazája. P. M. 1794:395.
Megvan már szótárában (1792) is.

Piselye: Piselye Pisen, tsirke. P. M. 1779: szót.

Pityergő: a MTsz. szerint székely tájszó. Pityergő Tzintzia'
kedve miatt más jószágára rohanván. V. K. 1786 I:67.

Poggyász: Ott hagyá a' tábort minden keteputájával (pod-
gyász'ával). M. V. 1803:168. Szótárában (1792) megvan már.

Pusmogni: a MTsz. szerint székely tájszó és a. m. *suttogni*.
Forr, pusmog, zajog és dörmög. P. M. 1780:50.

Recsegni: Rétze retsejjen. P. M. 1794:187.

*Remegni: a NyUSz. még csak szótárából ismeri (1792), holott
már 1777-ben megvan nála. 'S nem remeg tenger' felhevültt vizé-
től. Új M. 1777:283. — P. M. 1779:34:74. — V. K. 1786 II:26.
— V. E. 1810:86. — *Remegés* is megvan nála: Új M. 1777:112.

Rengeteg: A' Tölgy a' rengeteg erdőnn Széllyes araszra hasadt.
P. M. 1794:206, — V. E. 1810:122:196. — V. E. 1813:17.

Renyhe: Nyúl szívűek 's renyhék. V. E. 1813:130. — V. E.
1813:253. Megvan már szótárában is (1792).

Részutt: Részutt-vonnya vitorláját. V. E. 1810:166. Megvan
már szótárában is (1792).

Röfögni: Röfögnek A' rekeszeltt disznók. V. E. 1813:51.
Költészetünkben itt fordul elő először, bár szótárilag már 1784-ben
megvan nála.

Salapolni: a MTsz. szerint székely tájszó. A' váras salapolna.
P. M. 1779:35. — Salapolni Ör vendeni, tapsolni valakinek. P. M.
1779. szót. — *Salaplás* is megvan nála: K. M. 1789 I:231.

Sóhajtozni: Mind egy're sóhajtozol. Megj. K. M. 1802 III:77.
V. E. 1813:14. Megvan már szótárában (1792) is.

*Szanaszét: a NyUSz. csak szótárából (1784) említi. Szanaszét
el-nyargal az Égnek Tág kebelén. Új M. 1777:8. — Új M. 1777:68.
— A' zöldültt réten szanaszét el-vesznek. P. M. 1779:82. — P.
M. 1779:154:163. — P. M. 1780:36:139:186. — K. M. 1789
II:13.

Száritani: már többen élnek e szóval Baróti előtt íróink közül.
És ottkinn nedvét száritván a' napi fényen. P. M. 1779:24. —
M. V. 1803. szót. («tarhonya» címszó alatt). — V. E. 1810:25.
— *Megszárit* is megvan nála: P. M. 1779:169. — P. M. 1780:46.

Szigorogni: a MTsz. szerint székely tájszó és a. m. *nyomorog*. Tél' idein szigorogni. P. M. 1779:22.

*Szimatolni: a NyUSz. csak 1780-ból ismeri. Szimatol berkeket. Új M. 1777:199. — P. M. 1799:175. — Megvan nála felszimatol is: Új M. 1777:52. — P. M. 1780:18. — Megszimatol: K. M. 1789 II:187. — Széjjelszimatol: P. M. 1780:192.

Szipa: a MTsz. szerint székely tájszó és a. m. *banya*. Ezt hallá némelly fogatlan szipa meg. Új M. 1777: 263.

Szivornya: Szivárványon (lopón... szivornyán) venni, vonni a' bort. M. V. 1803:72. Megvan már szótárában (1792) is.

Szorultság: a NyUSz. szerint Faludi vitte már be az irodalomba. Ő, 's ü betűkkel kelletik... élnünk a' szorulttság miatt. V. K. 1786. bevezetés alján. — V. K. 1786 III:136. — V. E. 1813:59.

Szugolyék: El-rendelt szugolyékba rekeszd-bé. P. M. 1780:93. A MTsz. szerint székely tájszó.

Szurtos: A' szurtos barlangot ezek környékezik. Új M. 1777:109. — V. K. 1786 I:170. — Megj. K. M. 1802 III:102. — V. E. 1813:19.

*Tajtékozni: a NyUSz. még csak 1835-ből ismeri, holott Barótinál már 1777-ben megtalálható. Megverekedek a' süldök: Szájok tajtékoz. Új M. 1777:169. — V. E. 1810:96. — V. E. 1813:9:19. *Letajtékoz* is megvan nála: M. V. 1803:214:215.

Tapintani: a NyUSz. szerint Benyák B. (1783) vitte be az irodalomba. Ha fejedet tapasztod (tapintod...). M. V. 1803:142.

Tempe: a MTsz. szerint székely tájszó. E tempe testből tsűfot kell üznötök? Új M. 1777:261. — Csillag alatt jegyzi meg Baróti, hogy a. m. *törpe*.

Teplekedni: a MTsz. szerint székely tájszó. Teplekedem mikor így. Új M. 1777:189.

*Torlódni: a NyUSz. csak szótárából (1792) említi. Sőt bév Árkának nem bírta miatt torlódva kidőlné. K. M. 1789 I:193. — M. V. 1803:165.

Törpedni: a MTsz. szerint székely tájszó és a. m. *horpadni*. Törped az agg dada. Új M. 1777:267.

Tusak: a MTsz. szerint székely tájszó és a. m. *csutak, tuskó*. Ki-vésvén Nagy tusakot. P. M. 1780:91.

*Vagyon: a NyUSz. szerint Molnár J. (1777) vitte be az irodalomba, de ez évben már Barótinál is igen sokszor találkozunk vele. Töredék híján elrejtí vagyonját. Új M. 1777:10. — Új M. 1777:125:151:269:277. — P. M. 1779:53:189.

*Vagyomány: a NyUSz. csak szótárából említi. És nem gyapjú' módjára levonni A' vagyományt. P. M. 1779:41. — P. M. 1779:51:178. P. M. 1780:134:126.

Válaszolni: Hallám, 'S nagy-szomorún így válaszolék. Megj. K. M. 1802 II:122. Tulajdonképen már 1783-ban fordul elő Barótinál e szó, mert a szóban forgó költeményt már akkor írta.

Vámolni: Szépsége' virágít minden nap vámollya. M. V. 1803:389.

Vellegetni: a MTsz. szerint székel tájszó és a. m. *veszeget, veddegél*. Velleget hogyha pedig mástól, táskára szorúland. P. M. 1779:51.

Vikogni: Úgy támad-ki madár vikogó nyelvére Bagolynak. V. K. 1786 III:84.

*Zamat: a NyUSz. szerint Sándor I. vitte be az irodalomba (1808), holott Barótinál már háromszor található meg 1803-ban. Szamat: íz, szag... Jó szamatú gyümölcs... Jó szamatya van. M. V. 1803: szót. Vö. Nyr. 31:329.

*Zúzni: a NyUSz. csak szótárából ismeri (1792). Soknak halálos ütés zúzza, repeszi fejét. V. K. 1786 II:99. — P. M. 1780:175. Vö. Nyr. 32:93, hol Simai kimutatja, hogy Thomas Jánosnak »Ideig való Sopronyi Franczia Nyelvnek Mesteré«-ben már megvan (1763): öszvezúzni. *Lezúzni* is megvan Barótinál: V. E. 1813:204.

Zsivány. Zsivány: v. hamiss, nyilván tsaló, húzó-vonó. M. V. 1803 szót. Vö. Nyr. 31:330.

ALAKTAN.

Az alaktan terén a legpezsgőbb a nyelvújítók munkássága; Baróti is e téren gazdagította nyelvünket leginkább. Annak, hogy oly sok szava él ma is, az az oka, hogy mindig a megszokott analógiák szerint csinálja szavait. Csak néhány esetben tér el a megszokott képzésmódoktól, mint pl. az *erkölcsedeményes, bölcselkedeményes* szavakban. A képezett szavakon kívül nagyszámú összetételt is találunk Barótinál. Az elvonás terén azonban találunk már szokatlan alakokat s bizony nem egy olyant, melyet a Mondolat indexre helyezett. Sokkal kevesebb anyagot nyújt már Baróti a nyelvújítás történetéhez a szóragozás terén; sőt igazi, szoros értelemben vett újítást e téren nem is találunk nála. Vegyük tehát sorban képzett szavait, összetételeit, elvonásait és szóragozását.

I. Szóképzés.

A) Igeképzés.

Deverbális igék.

a) Gyakorító igék.

Borogatni: Aranyból Olvadozó paizsokkal azok borogattva. K. M. 1789 I:27. — P. M. 1794:100.

Borozgatni: Ivólt'nek Újra borozgatván. P. M. 1794:182.

Civakodni: NyUSz. még csak szótárából ismeri (1792.) s Szily

K. szerint a civódni + marakodni népies egybekeverése. — Mert ám Jó gyakrann az anyák tzivakodnak. P. M. 1780:167.

Egybecsapdosni: Két szárnyait egybetsapdosván kirepül. Új M. 1777:8.

Elomladozni: Az egy-mást Támogató hit el omladozott. K. M. 1789 I:88.

Eltekergetni: Kajáts kerekekre tekergeti nyirvén Lombjait el. P. M. 1779:140.

Eregelni: Melly sűrűn eregel? Új M. 1777:13. — K. M. 1789:37.

Fejtegetni: Tsillagokat fejteget, hagy-ki Napot. V. K. 1786 II:36.

Fogyasztalni: Környül-vészi fogyasztáló Irtózás. K. M. 1789 II:193.

Fonnyadozni: Fonnyadozó veszszők a' földnek hibájira visznek. P. M. 1794:19.

Füzögetni: Harmadik enyves Veszszőt bodzával füzöget. Új M. 1777:193.

Hadarázni: Szarvaival fel-alá hadaráz. P. M. 1779:70.

Hamvadozni: Hamvadozó Tróját meg-futni megintlen. V. E. 1810:81.

Kaparászni: A' földnek alólla Ételkét kaparász. P. M. 1794:288.

Kapkodni: Kapkod, ragad és fut. V. E. 1810:157.

Késlekedni: a NyUSz. még csak 1836-ból ismeri, holott Barótinál már 1813-ban megvan. 'S fájáról a' késlekedőt örvendve le-törvén. V. E. 1813:15. — V. E. 1813:109:300.

Kipárologni: Ki-párolog a' gőz. V. E. 1810:197. Megtalálható már szótárában (1792.).

Közelítget: Közelítgetek hozzá. Új M. 1777:214.

Nyiladozni: Nyiladozott az ég. M. V. 1803:95.

Nyildokol: Szántatik a' tenger,... nyildoklani látszik. V. E. 1810:177.

Pihengeni: Pihengő Mellyéből sok ezernyi veszélyt... okádott. K. M. 1789 I:2.

Rendelgetni: Miként rendelgeti testek.' V. E. 1813:121.

Szabdalni: Rajtok Szabdaltván szörnyű sebeket. P. M. 1780:145.

Száguldozni: Száguldoz más Tót homokos Besztertze határin. Új M. 1777:186.

Szállingani: Lát haza Rajt mikoron szálingani. P. M. 1780:126.

Számlálgatni: De minek számlálgatom én ezt? V. K. 1786 II:16.

Tépdesni: Mellyet Kerra midőn kezivel tépdesne. P. M. 1780:105. — Megj. K. M. 1802 II:56:110. *Letépdesni* is megvan nála: P. M. 1780:82.

Terjedezni: Haj-szála fejez mellyére habozva Terjedezett vala. K. M. 1789 I:20. — K. M. 1789 II:159. — V. E. 1813:185.

Tudakolni: Bagolyra miért akarok madarászni, tudaklod. Új M. 1777:193.

Vonkodni: Vonkodgya peretzbe Meszsze ki-nyúltt farkát. V. E. 1810:178.

Zsibbadozni: Zsibbadoz, ah, még most-is azon képekre kis elmém. K. M. 1789 I:54.

b) Mozzanatos igék.

Fütytteni: Azonnal Fütytünk egyet. Új M. 1777:49.

Lelőkkenni: Lelőkken A' kékes felhő hegyről. V. E. 1813:159.

c) Műveltető igék.

Adóztatni: Mind vesztő félt károkkal adóztat. P. M. 1794:75.

Billegtetni: Kezivel billegteti sipját. Új M. 1777:43.

Baktatni: Buktatja fejét. P. M. 1780:148.

Döbbszteni: Gyászos üvöltéssel döbbsztenek emberi szívet. P. M. 1779:87. *Megdöbbszt* is megvan rála: P. M. 1780:149. — V. K. 1786 I:117. — V. E. 1813:162.

Dudorítani: Annak szemeit dudorította. V. E. 1813:103.

Éllelni: Éllelik a ligetet madarak tsevegési. Új M. 1777:157.

Elröptetni: El-reptettyük hajónk' a' büszke Ceróni hegyeknek Allya körül. V. E. 1810:117.

Érzeszteni: Támadnak az ínből, Érből, és tsökből Érzesztök. Csillag alatt jegyzi meg, hogy a. m. *organa sensoria* s hivatkozik az *éleszteni* analógiájára. K. M. 1789 I:36.

Fagyasztani: Fagyasztani: fagyasztalni, fagyalni. V. K. 1786 III:147. — M. V. 1803:150. A NyUSz. csak szótárából (1792) ismeri.

Fájlaltatni: Illy nagy fájdalma nem fájlaltattak hegyektől? Új M. 1777:23.

Fényeltetni: Melly egeken Nevedet fényelteti. V. K. 1786: III:59. — K. M. 1789 I:19.

Fetrengetni: Fetrengeti vérbenn. K. M. 1789 I:61.

*Fogyasztani: a NyUSz. csak szótárából (1792.) ismeri. Fogyasz ki A' szeretsen földet fűszerből. Új M. 1777:84. — P. M. 1779: 34:96. — P. M. 1794:34. — Megj. K. M. 1802 II:111 (elfogyasztani). — M. V. 1803:189.

Futamítani: Trójától futamítja gyakran. V. K. 1786 I:147.

Futítani: Nyelvek' szárnyaikon hordozza, futítja, repíti. P. M. 1779:1.

Hangoztatni: E' drága Poétát Hangoztasd Magyarúl. K. M. 1789 I. ajánló versében.

Hangzatni: Panaszímmal az erdőt Hangzatnám. Új M. 1777:22.

Hanyaltatni: Vég' pusztulásra hanyaltat. P. M. 1779:82.

Hanyatlítani: Kedvet hanyatlított (tsorbit...). M. V. 1803:268.

Harsogtatni: Szörnyü-képp' harsogtatván nyúltt szárnyokat. V. E. 1810:104.

Hervasztani: az egyszerű igét a NySz. csak Kresznerics szótárából ismeri (1831—2), de összetételeiben régebben is használatban

volt. E' gyenge virágszált A' derek hervaszszák? Új M. 1777:11. — P. M. 1779:22. V. K. 1786 I:134.

Hireltetni: Ama' nevezett borral Kámpánia bértzit Hireltetni. P. M. 1779:28.

Hullasztani: a NySz. csak későbből említi. Könyveket hullasztó szent képei szőljanak itten. V. K. 1786 I:135. — K. M. 1789 I:123. Javaltatni: Mellyet tett próba javaltat. P. M. 1794:195.

Kanyarítani: Kis közben kanyaríthat ekét P. M. 1794:53.

Kinötetni: Osztán szálás eger-fákat nőtet-ki belöllök. V. E. 1813:342.

Közletni: Közletnek sárig erekek. V. K. 1786 I:140.

*Lázítani: a NyUSz. még csak szótárából (1792) ismeri. — Lázította szavával A' sereget. K. M. 1789 I:47. — K. M. 1789. I:221. — *Fellázítani* is megvan nála jóval korábban, mint amely időből (Sándor I. 1808) a NyUSz. ismeri.

Lohasztani: A feszültt tölgyet tejitől lohasztja. Új M. 1777:284.

Nyomítani: Nedvit mint arra nyomítja. P. M. 1779:118. A NySz.-ban nincs példa. Lenyomítani is megvan nála: K. M. 1789 I:221.

Omlasztani: Földet vág, 's tajtékokat omlaszt. K. M. 1789 I:31. — K. M. 1789 I:42. — V. E. 1810:135. *Kiomlasztani* is megvan nála: V. E. 1810:122:190. — V. E. 1813:7. — *Leomlasztani*: V. E. 1813:154.

Remegtetni: Melly szörnyű zivatar remegtet? V. K. 1786 III:93. — K. M. 1789 II:211.

*Repesztani: És azokat külömb darabokra repeszt. P. M. 1779:152. — P. M. 1779:140. — V. K. 1786 II:99. — P. M. 1794:149:161. — K. M. 1789 I:79. — V. E. 1813:160. A NyUSz. csak Sándor I.-től (1808) említi.

Sorvasztani: Nem sorvasztotta nagy éhség. K. M. 1789. I:189. — K. M. 1789 II:24.

Társalítani: Hallatlan kínozásokkal vólt egy'bekötte, v. társalított. M. V. 1803:285.

Termeszteni: Azon hely't, Melly nem akar búzát termesztani. P. M. 1779:124. — P. M. 1779:135:185:187. — V. K. 1786 I:27:149:165. — P. M. 1794:45. — M. V. 1803:336. — V. E. 1810:124. — *Megtermeszteni* is megvan nála: P. M. 1794:64. — P. M. 1779:116.

Türtöztetni: A' község könytől nem türtözthette. P. M. 1779:110. — M. V. 1803:362.

Veszesztani: a NySz. nem említ példát. Hogy fogadot pedig ott ne veszeszd. Új M. 1777:196.

*Vetemíteni: a NyUSz. még csak Sándor I.-től (1808) ismeri. Mire nem vetemitted az emberi szívet?! V. E. 1810:96.

*Zúditani: Neki tskánnját zúdította Pirákmon. Új M. 1777:122. A NyUSz. még csak szótárából (1792.) ismeri.

d) *Visszaható igék.*

Alázódni: a NySz. nem hoz fel példát. Mint-sem alázódott nyakkal járomba fogattni. K. M. 1789 I:7.

Álltódni: Illy nehezenn álltódott a' Római Nemzet! V. E. 1810:19.

Általeresztődni: Általeresztődik mert a' napfényjel az hőség Nyár' idein. P. M. 1779:25.

Csatolódni: A' minden jó' kút-fejihez tsatolódni. V. K. 1786 II:72.

Csavarulni: Viszsza-sodorja Lábokat a' tsavarúltt víz-is. V. E. 1813:185.

Csóválódni: A' nagy Urak' dolgán feje tsóválódik. P. M. 1779:49.

Ejtődni: Többféleképpen ejtődik a' Magyar szó. Új M. 1777: előszó.

Értekeződni: Értekeződik Szibillától a' jövődébéli történetekről. V. E. 1813:3.

Fenődni: Motsok szárnyára fenődött. P. M. 1780:107. — V. E. 1813:286.

Fogódni: a NySz. nem említ példát. Már lépre fogódott A' gyermek. V. K. 1786 I:21. — P. M. 1779:23 (öszvefogódni). *Elfogatódik* is megvan nála. P. M. 1780:177.

Főtláplódni: Táplálódik-fel kised magzatja parasztnak! P. M. 1779:59.

Hagyatódni: Hagyatódni polosnak. P. M. 1780:86. *Elhagyódik*: P. M. 1779:172. — *Félbehagyódik*: P. M. 1779:23.

Hajlódni: Állíts az halomra ki-hordott Földből hajlódott dombot. P. M. 1780:165.

Hajtódni: Hajtódott hegynek alatta. P. M. 1779:22.

Horpaszodni: Meg-soványodott, -horpaszodott. M. V. 1803:120.

Hozódni: Asszonyi létéről feledékenységre hozódván. V. K. 1786 I:147.

Ihlódni: Az ihlódott szűznek barlangja felé tér. V. E. 1813:15.

Ivódni: Rétektől tsermely ivódik. P. M. 1780:68.

Kirepesztődni: Ki-repesztődván hajléka. P. M. 1794:312.

A *repsz*t igét a NyUSz. még csak Sándor I.-től (1808.) ismeri. Kötekedni: Egy valamely Kátó de beléd kötekedjen. V. K. 1786 II:103.

Küzdődni: a NySz. csak egy ízben említi s ez is kétes. Éol az együtt-Küzdődő Szeleket zabolán hordozza. K. M. 1789 I:203.

Leseprődni: A' le-seprődött, kaszaboltt tagokból Vér-patak árad. V. K. 1786 III:99.

Lövődni: Valamint fellyebbre lövődik A' lap-színig el-értt tsév. P. M. 1794:151.

Megcsalatódni: Tsalatódik hanem meg Embertől. P. M. 1780:142.

Megvesztődni: Vagy meg-vesztődván ere. P. M. 1794:165.

Megzavarulni: De mit veszek észre Meg-zavarúltt ábrázatodonn? V. K. 1786 III:48.

Nyalódni: Melly helyeken nyalódik Szó-fi Hidaspes. V. K. 1786 II:162.

Sérülni: A' sérültt tagra vagy egy nap' Légyenek a' levelek fel-kötve. V. K. 1786 I:173.

Sodródni: Sodródik az égbe Füst-gomolyag. V. K. 1786 I:8.

Szedődni: Vékony harmatra szedődik a' sűrű Pára. P. M. 1779:19.

Szegeződni: a NySz. nem említ példát. Égnek Szegződött köves hegy' karaján szemlélttem inogni. V. K. 1786 I:119.

Szelődni: Ne-talán vastagra szelődjék Háta. P. M. 1779:162.

Szorítkozni: a NyUSz. szerint Baróti előtt is előfordul már (1757.). V. K. 1786 III:150.

Töltözködni: Alatsönyről nagyra fel-hágott Polgár így töltöz-kodik. P. M. 1794:135. A NySz. nem említ példát.

Töredezni: Töredezték, omoltak Zápor-ként az otromba kövek. K. M. 1789 I:111.

Veretődni: Veretődnek, ütődnek A' nagy habok. V. K. 1786 I:67.

Vétetődni: Magyar szájában is különböző mértékre vétetődnek. Új M. 1777. előszó.

Vitődni: Melegebb hajlékba vitődik. P. M. 1779:131.

Denominális igék.

a) Az -l képzősek.

Acéllalni: Ez' atzéallaltt víz' töredékjeit újra ... gyűjtsétek. V. K. 1786 III:140.

Akolni: Völgyes Lábatlant mustot akólni. V. K. 1786 III:34.

Aranyolni: A' sárga mezőn aranyolva haboznak A' gabonák. P. M. 1794:179.

Árnyékolni: A' várás' közepénn árnyékló szent berek állott. V. E. 1810:37. Szótárában (1792.) is megvan már.

Bekormolni: A' szörnyű motskot ez által Békormolt neviről le-törölni. V. E. 1813:203.

Bizonyolni: Bizonyolja beszédem' Kassa. V. K. 1786 II:39.

Burkolni: Szíj- 's vasba buroklott Karjaik' össze-szövik. V. E. 1810:185. Szótárában is megvan már (1792.).

Ékelni: a NySz.-ban nincs példa. Ikeltt tölgyből legelőbb-is halotti Alkotmányt állítottak. V. E. 1813:15.

*Elsírolni: Majd-majd alkalmas üdö leszsz, Hogy síroljalak el. V. K. 1786 I:149. — V. K. 1786 I:161. — V. K. 1786 III:89. K. M. 1789 I:89. — Megj. K. M. 1802 I:2. — V. E. 1810:130. A NyUSz. csak szótárából (1792.) ismeri.

Ércelni: Hajóknak Értzeltt orrai. V. E. 1813:58.

Eszközölni: Okoztad, eszközlötted. M. V. 1803:143. — V. E. 1813:211. Megvan már szótárában (1792.) is.

Fenekleni: Feneklik hajód. V. K. 1786 II:111. A NySz. nem említ példát.

Fészkelni: Férgesek fészkeltenek hajdan. P. M. 1794:160. — M. V. 1803:332.

Fölsisakolni: Majd a' kos, imígyen Fel-lévén sisakolva. P. M. 1794:103.

*Gyilkolni: Gyilkoló: gyilkoskodó. V. K. 1789 III:148. — V. E. 1813:26:44:203. A NyUSz. csak szótárából ismeri.

Hasábolni: a NySz. csak Kresznericstől ismeri (1831—2.). Nagy darabokra vizes földet kormányod hasából. P. M. 1779:40.

Hosszalni: Valakinek beszédgyét hossz'allani. M. V. 1803:60.

Késelni: a. m. *vagdalni*. Rettenetes bú késeli szívem! K. M. 1789 I:15.

Kirecélni: Sátorok húzatnak ki-retzéltt Szőlői levéltől. P. M. 1780:46.

Korlátolni: a NyUSz. szerint Vajda Sámuelnél (1772.) van meg először. Barótinál is megtaláljuk hamarosan utána. M. V. 1803:szót.

Lejtőlni: Lejtőlt a' Frantzia-földre. P. M. 1780:29.

Majmolni: a NyUSz. már Sándor I.-től is (1808.) ismeri. Menydőrgést majmolt. V. E. 1813:32.

Mérgelni: Kit senki nem ért-fel A' mérgeltt... dárda-kenésben. V. E. 1813:164.

Oldallani: Mézes veszedelmeket oldallj. V. K. 1786 II:91.

*Rekeszelni: Sövényezek, rekeszelek. V. K. 1786 III:148. — P. M. 1794:382. — V. E. 1813:51:175. A NyUSz. még csak Sándor I.-től (1808.) ismeri. *Elrekeszelni* is megvan nála: P. M. 1794:91.

Szárnyalni: a. m. *szárnyal ellátni*. A' szárnyaltt Ámorhoz azért így szólla. V. E. 1810:47.

Szarvalni: Ellenséget Ökör szarvalt homlokkal ijeszthet. P. M. 1794:100.

Szerszámolni: A' gépely idestova rája Szerszámolt idegenn vonatik. P. M. 1794:121.

Szikrálni: 'S mintegy szikrálván fel nem szökdétsel. P. M. 1780:62.

Tornyolni: Tornyolt hadi várhoz hasonlított. P. M. 1794:21.

Ügyelni: a NyUSz. szerint már 1770-ben megvan Kalmár Gy.-nél, utána hamarosan megvan Barótinál. Nagyonn ügyel még most is tábori mivre. V. K. 1786 II:29. — V. E. 1810:130.

Válaszolni: Én erre legottan Válaszolok. K. M. 1802 III:83. — K. M. 1802. III:143. — V. E. 1813:96:171.

Verselni: a. m. *versenyezni*. Az éket, Egy-más között verselve, reá, 's fürtözve, ruházzák. K. M. 1789 I:187. — K. M. 1789 I:189. — P. M. 1794:303.

Vezetékelní: Vezetékeli nyelvit Apolló. V. E. 1813:10.

Viaszkolni: Viaszkoltt sípot aliglan Láttál-még. V. E. 1813:326.

*Viszonyolni: a régi *viszon* továbbképzése, miként a *viszonyos* is. v. ö. NyUSz. Igy viszonyol a' tett kérdésre. K. M. 1789 II: 200. — V. E. 1810:42. — V. E. 1813:27. — A NyUSz. csak szótárából ismeri (1792.).

b) A -z képzősek.

Asszonyozni: Valakit nyilván asz'onyozni. M. V. 1803:47.

Bőrözni: a NySz. csak Kresznericstől ismeri (1831—2.).

Egészen bé-nem bőrözött. M. V. 1803:360.

Bogarászni: Az artza körül bagarász. P. M. 1779:104. A NySz. csak Sándor I.-tól (1808.) említi.

Borozni: a NySz. szerint csak Sándor I.-nál (1808.) van meg. Együtt ő-vélle borozni. P. M. 1794:97. — P. M. 1794:269. — V. E. 1813:136.

Botozni: Ha magát vonogattya, botozzák. P. M. 1794:23. v. ö. Nyr. 32:92., hol Simai kimutatja Ujfalusi Farkas: »Ungarische Grammatik«-jából (1771.).

Címezni: Tzím: titulus. Tzímezni. V. K. 1786. III:150. — Megj. K. M. 1802. III:18.

Csomózní: a NySz. nem említ példát. Véknýúltt harmatra tsomózik. V. K. 1786. III:131.

Dongázni: Hordót Dongáztat. P. M. 1779:181.

Egyvelezni: Egyvelezni, egyvelítti, a' mosolygás a' sírást. M. V. 1803:364.

Éjjelezni: Éjjelezek, éjtszakállók. M. V. 1803:31. — M. V. 1803:243.

Élezni: Nyelveket élez. P. M. 1779:176. — V. K. 1786 I:147. — V. E. 1813:79. *Megélezni*: P. M. 1779:50.

Fölcúcsozni: Belől fel-tsútsozott Hátán. Megj. K. M. 1802. II:114. — V. E. 1813:50. — *Kicsúcsozni*: P. M. 1779:145.

Följebbezni: Gyöngy-versit emez feljebbezi. V. K. 1786 II:116. — M. V. 1803:123.

Fölkarmantyúzni: Fel-karmantyúzott karját az egeknek emelvén. V. E. 1810:182.

Fölsisakozni: Igy lévén sisakozva-fel ő' viadalmokat újít. P. M. 1779:92.

Fulákozni: Vassal nyaka fulákozva legyen fel. P. M. 1780:167.

Fürtözni: Az éket, Egy-más közt verselve, reá, 's fürtözve, ruházzák. K. M. 1789 I:187.

Fűszerezni: A' mellyet ... munka, serénység Trágyázott, és fűszerezett. P. M. 1779:53. — P. M. 1779:szót. (fitzerézem).

Jármazni: Jármazsz hárfáddal oroszlyánt. V. K. 1786 II:10.

Kesztyűzni: Kesztyűzött kézzel mások lombjába ragadnak. P. M. 1780:153.

Kocsizni: Nem rázzák így a' gyeplőt lovaiknak az hátán A' kotsizók. V. E. 1810:172. — V. E. 1813:309. Megvan már szótárában (1792) is.

Korlátozni: Korlátozok, kertelek, sövényezek. V. K. 1786 III:148. Megvan már szótárában (1784) is.

Környözni: Felleggel környöztettvén. V. E. 1813:201. — Költészetünkben itt fordul elő először, habár már szótárában (1784—1792) is megvan.

Kucsmázni: Ordas Farkas-bőr kutsmázza fejét. V. E. 1813:82.

Lajstromozni: Isteni számba Lajstromozott. P. M. 1794:265.

Leplezni: a NyUSz. szerint már Kazinczy (1801) használja, utána hamarosan előfordul Barótinál is. Így leplezi vétkét. V. E. 1810:137.

Leporozni: a NySz. szerint az egyszerű ige is csak Sándor I.-nál (1808) fordul elő. Áztasd, és le-porozd. V. K. 1786 II:171.

Lisztezni: Fürtözi, lisztezi, győtri haját. P. M. 1780:183.

*Lombozni: a NyUSz. még csak 1835-ből említi, holott Barótinál már 1777-ben megvan. — Szürke szakállal A' ligetet lombozta. Új M. 1777:8.

Megjégcsapozni: Eszterhát meg-jég-tsapozott. K. M. 1789 I:192.

Megmérgezni: A' kenyerét annak levivel megmérgezi kenvén. P. M. 1779:171.

Mennykövezni: Mennykövező nép gyűl ellene. K. M. 1789 II:85. *Lemenykövezni* is megvan nála: K. M. 1789 I:71.

Ostromozni: Ostromold, ostromozd, boszontsd. M. V. 1803:408. Megvan szótárában is (1792).

*Öblözni: Követ öblözvén mélyebbre. P. M. 1780:91. A NyUSz. csak szótárából ismeri (1792.).

Pázsitozni: Világ végezetlig, pázsitoztasson. M. V. 1803:24.

Piperézni: Mivel piperézni-fel ötet Nem kívánja. P. M. 1779:48. — V. K. 1786 III:39. — K. M. 1789 I:201. — Megj. K. M. 1802 III:46.

Púpozni: Púpozza fejít. P. M. 1780:11.

Sarjadzani: a NySz. csak a *sarjazni* igét említi a régi nyelvből. Ha-mi gyenge jövés sarjadzani kezd-is. P. M. 1779:37.

Sokszorozni: a. m. *multiplicare*. — Meg-sokszorozni valamelly számot. M. V. 1803:366.

Súlyozni: Keveri, súlyozza szívemet. M. V. 1803:181.

Sűrűzni: Szürkellő porfellegeket sűrűztet ügetve. V. E. 1813:79.

Szaporázni: Szaporázzuk az utat. V. E. 1810:86.

Szemezni: a NySz. csak Kresznericstől (1831—2) ismeri. — Vért szemzik tengeri szőlő. P. M. 1780:15.

Tanyázni: Ki közelre tanyáztván Első zúditott kelevézt. V. E. 1813:286.

Versezni: a NyUSz. csak szótárából ismeri (1792). — Ez tántzal versez, ivással amaz. V. K. 1786 II:99. — V. K. 1786 III:95. — K. M. 1789 II:213. — V. E. 1813:356.

Veteményezni: Hogy veteményezhess, a' mesterségre, 's üdöre Hajtani nem szükség. P. M. 1780:21. — K. M. 1789 I:178. — V. E.: 1813:319.

Záporozni: Záporozott az ég. M. V. 1803:96.

c) Az *-ul, -ül képzősek.*

Barnulni: Eredgy a' barnúltt tengerig. Megj. K. M. 1802 III:35.

*Ékülni: a NyUSz. csak későbből ismeri. (P. M. 1780:69.)
A' szarvas Hóldtól ékült zászlókat akadni... tekintvén. Új M. 1777:98. — Új M. 1777:243. — P. M. 1779:202. — K. M. 1789 I:145.

Eldurzulni: El-durvúltt, el-durvítottat, vadonvad. M. V. 1803:119.

*Elgyérülni: a NyUSz. még csak 1836-ból ismeri, pedig megvan már Barótinál 1777-ben; vö. Nyr. 33:274, hol Simai Barótitól idézi (Új M. 1777:192), de e helyen nem található meg. — Hol pedig elgyérültt, ritka felette nagyon. Új M. 1777:195.

Ellomzulni: Már földet szidni, gyalázni, Hogy lustán hever, el-lomhúlt. P. M. 1779:157.

Elszennyülni: El-szennyült gyöngyit, Révai, fényre hozod. V. K. 1786 II:60.

Enyhülni: a NySz. csak Sándor I.-től (1808) ismeri. — A' már enyhülő mélybe le-szökvén. P. M. 1794:365.

Fagyosulni: A' melly Nép ki-vagyon fagyosúltt éjtszakra szorítottva. P. M. 1794:238.

Földölni: a. m. fölnövekedik. — Fel-üdöltt, v. iöltt a' gyermek. M. V. 1803:484.

Gyorsulni: a NySz. nem említ példát. — Utánnok Gyorsulván a' partra futok. K. M. 1789 I:22.

Hevesülni: 'S Világnak Más naptól hevesültt részit vizsgálni madár-ként. P. M. 1779:53.

Kerekülni: Kerekültt tsészékre hajollyon az ága. P. M. 1794:145. — P. M. 1794:146.

Kidomborulni: a NySz. nem ismeri az egyszerű igét sem. — Ki-domborúltt Hátán más iszonyú hát hever. Megj. K. M. 1802 III:155.

Komorulni: Ordittás riad a' komorúltt levegőnek ölben. K. M. 1789 I:11. — V. K. 1786 II:39 (elkomorulni).

Ködösülni: A' nemes virtus ködösúltt időkbenn Adgya-ki fénnyt. K. M. 1789 II:213. — V. E. 1813:122.

*Megmerevülni: a NyUSz. még csak Csokonaitól ismeri. — A' szeme megmerevül. V. E. 1813:71.

Mérgülni: A' tűz víz ellen mérgül. Új M. 1777:121. — P. M. 1780:167 (megmérgülni).

Mohosulni: A' mohosúltt venség rajta nem hagyta nyomát. Megj. K. M. 1802 III:85. — V. E. 1813:346.

Mohulni: Tekénted... nyargalni közöttök A' diadalra mohúltt Turnust...? V. E. 1813:171.

Nyírkosulni: A' mellytől kebelén mindene nyírkosul. K. M. 1789 II:194.

Öregülni: a NySz. csak Sándor I.-től (1808) ismeri. Néki Ellent áll öregúltt Eleázár. V. K. 1786 III:106.

Páruulni: Egyik Nem ha páruul. P. M. 1780:93.

Porosulni: Sokaknak Nyomdokítól porosúlt ezaz út. P. M. 1794:16.

Röggösülni: Szemlélvén jéggel röggösültt környületit. P. M. 1779:192. — K. M. 1789 II:194 — V. E. 1810:103.

Számosulni: Halmazódnak, számosúlnak. M. V. 1803:376.

Szürkülni: Az hol a' ligetek szürkültt barlangja szakállas. Új M. 1777:21. — V. K. 1786 I:158. — M. V. 1803:458.

Terülni: Földre terül amaz. K. M. 1789 I:113. — K. M. 1789:166. — M. V. 1803:30.

Vadulni: Vadúltt ábrázattal rettegtet. P. M. 1780:194.

Vegyesülni: A' köz öröm vegyesültt hangzatot édig emelt. K. M. 1789 II:49.

Vékonyulni: a NySz. nem említ példát. — A' millyen hegyeknek öbleiből eredő... s maga mentibe vékonyúltt, Lenni szokott. P. M. 1779:6. — V. K. 1786 III:131.

Vidámulni: a NySz. nem említ példát. — Gyászba borúltt Napnak vidámúl színe. Új M. 1777:204.

Zsengülni: a NySz. nem említ példát. — Már zsengül munkám. Új M. 1777:3.

d) Az -od/ik/, -ed/ik/, -öd/ik/ képzősek.

Ágasodni: Ágasodott fejek' eggy-másnak vállára terittik. P. M. 1794:382. — V. E. 1810:25 (elágasodni).

Álmosodni: A' nagyon álmasodott 's részeg vásásra rohantak. V. E. 1813:VIII.

Behártyásodni: Bé-nem hegedhetnek,... hártvásodhatnak. M. V. 1803:78.

Burkosodni: Burkosodott venyikéji' hegyét... el-ütván. P. M. 1794:247.

Domborodni: a NySz. nem említ példát. Most a' domborodott habok által az égre nyomódnak. V. E. 1810:119. — M. V. 1803:470 (földomborodni).

Keresztesedni: A'hol az út keresztesedik. M. V. 1803:450.

* Komolyodni: a NyUSz. még csak 1838-ból ismeri. — 'S komolyodva körül-néz. V. E. 1810:23. — V. E. 1810:27.

Korosodni: a NySz. csak Sándor I.-től (1808) ismeri. — Korosodjon: idővel Szegje nyakát. Új M. 1777:88.

Lelkesedni: Mintha lelkesedne Mohás' bús térsége. M. V. 1803:356. De megvan már szótárában is (1792).

Nehézkesedni: a NySz. nem említ példát. — A' más Része nehézkesedik. P. M. 1779:116.

Nyírkasodni: Olajjal kent nád-szál ki-jelenti, ha benne Nyírkasodik. P. M. 1780:62. — P. M. 1794:19.

Odvasodni: Őket Odvasodott Tölgyfák vették kebeleikbe. P. M. 1794:319.

Okosodni: Más' káránn okosodgy! K. M. 1789 I:49. — K. M. 1789 II:193.

Púposodni: Vagy púposodott görtsőkre tsomósítt. P. M. 1794:154.

Részegesedni: A NySz. még csak Sándor I.-től (1808) ismeri. — Részegesedett testbenn tsúfos mozgásokat indított. P. M. 1794:269. Szarvasodni: Szarvasodó Hóldtól ékült lobogókat inogni... tekintvén. V. K. 1786 I:36.

Világtalanodni: M. V. 1803:465.

e) Az *-ít* képzősek.

Becsesíteni: Betsesítti, az emeli, viszi fényesebbre. V. M. 1803:318.

Csúfitani: És füleit tsúfíttására le-vágták. V. E. 1813:28.

Dühíteni: Vér' szomjuzására dühítti. V. E. 1813:131. — Megvan már szótárában (1784) is.

Ékíteni: Mint külömbféle virágok Kerteket ékítnek. Új M. 1777:28. — Új M. 1777:112. — P. M. 1779:6. — V. K. 1786 III:17. — K. M. 1789 I:145.

Eldurvitani: a NySz. az egyszerű igét sem ismeri. — M. V. 1803:119.

Ellenségesíteni: Várasokat ellenségesítt a' harag. M. V. 1803:100.

*Érzéketleníteni: a NyUSz. még csak Sándor I.-től (1808) ismeri. — A' szerentsétlenségnek gyakorlása megfásíttya (érzéketlenítti) az embert. M. V. 1803:395.

Fényesebbíteni: Hirét felsőbbbségre 'fellyebbbségre vinni, fenyesebbíteni. M. V. 1803:242.

*Fiatalítani: a NyUSz. még csak 1838-ból ismeri. — Kendőző piskóltz (görög fejér) gyengítti, fiatalíttya. M. V. 1803:43.

Kevélyíteni: Könnyen el-ragadtatunk a fel-fúvó (kevelyítettő...) szerentse' szelétől. M. V. 1803:282.

Kinyilvánságosítani: Nap-fényre hozzák, kinyilvánságosíttják. M. V. 1803:231.

Korlátítani: korlátítok, korlátozok, kertelek. V. K. 1786 III:148. Megtalálható már szótárában is (1784).

*Környíteni: a NyUSz. még csak szótáraiból ismeri. — Honn-heverő népet környíteni fagyjal. P. M. 1780:128.

Különíteni: a NyUSz. nem említ példát. — Köznéptől különít hús liget engemet. V. K. 1786 II:161.

Merevíteni: a NySz. nem említ példát. — Vég' dér' tagjaimat merevíti. V. K. 1786 II:72.

Mohosítani: Testit egészen Pely nem fogja köröskörnyül, 's mohosítja. P. M. 1780:101.

Nyugtalanítani: Mèrt nyugtalanítottad Hazámat? Megj. K. M. III:52. — V. K. 1786 (»A' Szótár-ban esett nyomtatás fogyatkozásának helyre-ülttetése« cím alatt). — M. V. 1803:330. — Megvan már szótárában (1784) is.

*Sulyosítani: a NyUSz. még csak 1836-ból ismeri. — Félelme

sulyosította azokat. M. V. 1803:49. — M. V. 1803:55:316 (kétszer): 445.

*Számítani: a NyUSz. még csak szótárából (1792) ismeri. — V. K. 1786 III:150 (Kisded szótárjának bővítésében). — M. V. 1803:376.

Vakítani: Bélepi jobb szememet, 's harmad nap kelve vakítja. Új M. 1777:61. — Új M. 1777:193.

*Világítani: a NyUSz. még csak szótárából (1792) ismeri. — A' ki-repültt villám... remegve világított. K. M. 1789 I:14. — V. E. 1813:120:122.

f) A -kodik, -ködik, -kedik képzősek.

Birodalmaskodni: Júhi szelidség-ként birodalmaskodni tanóltak. P. M. 1779:41.

Fejeskedni: a NySz. még csak későbből ismeri. — Ők ha fejeskedvén, megvínak páros erővel. P. M. 1780:123.

Nyakaskodni: Ők ha nyakaskodván, megvínak páros erővel. P. M. 1794:334. — V. E. 1813:291.

Özvegykedni: Sokáig özvegykedni. M. V. 1803:110.

Pajkoskodni: Néha felejtí magát: pajkoskodik. P. M. 1779:75. — V. E. 1813:241.

Segedelmeskedni: Segedelmeskedgyél, reád bízom utólsó tsepeit... reményemnek. M. V. 1803:334.

Vezérkedni: Úgy szinte vezérkedik Aszszony. P. M. 1780:116.

Zsiványkodni: Mezőn v. erdőn kóborolni, zsiványkodni. M. V. 1803:301.

B) Névszóképzés.

Deverbális névszók.

a) Az -ás, -és képzősek.

Nagy számmal fordulnak elő Barótinál s azért egyszerűen csak felsoroljuk őket: ábrázoltatás P. M. 1780:74. — alagyázás V. K. 1786 II. (előszó). — bágyadozás P. M. 1780:12:30. — K. M. 1789 I:50. — billegetés Új M. 1777:17. — Borzadozás V. K. 1786 I:128. — K. M. 1789 I:78. — bujtogatás K. M. 1789 I:40. — buroklás P. M. 1780:68. — csörgés Új M. 1777:111:284. — K. M. 1789 I:18. — díszesítés Megj. K. M. 1802 III. (előszó). — epedés Új M. 1777:60. — K. M. 1789:91. — Esteledés V. E. 1810:51. — fagyulás P. M. 1794:153. — fejtegetés P. M. 1779:85. — határozás Új M. 1777:278. — hirlelés K. M. 1789 II:209. — huhogás K. M. 1789 II:159. — ihletés P. M. 1794:259. — illanás M. V. 1803:19. — illetődés V. K. 1786 I:8. — jajdúlás V. E. 1810:146. — V. E. 1813:248. — javaslás V. E. 1813:89. — képzelődés Megj. K. M. 1802:127. — *késle-

kedés: a NyUSz. az igét még csak 1833-ból ismeri. V. E. 1813:45. — kocsizás P. M. 1780:52. — V. E. 1813:35. — közlekedés V. K. 1786 III:149. — V. E. 1813:60:289. — mormogás Megj. K. M. 1802 II:127. — nemzetés P. M. 1794:285. nyivogás V. K. 1786 III:136. — parlagodás K. M. 1789 I:187. — párosodás V. E. 1813:303. — regelés V. K. 1786 II:156. — P. M. 1779:22. — remegés V. K. 1786 I:134. — V. K. 1786 III:99. — K. M. 1789 I:188. — rendülés K. M. 1789 I:217. — rengés K. M. 1789 I:198. — repesztés P. M. 1779:126. — részegedés. Megj. K. M. 1802 I:6. — romladozás P. M. 1794:168. — sokszorozás M. V. 1803:378. — *sebzés: a NyUSz. az igét még csak 1801-ből ismeri. P. M. 1794:252. — természetés P. M. 1780:16. — tévelyedés P. M. 1780:184. — *torlódás V. K. 1786 III:151; a NyUSz. még csak szótárából (1792) ismeri. — utasítás M. V. 1803:275. — viritás P. M. 1780:67.

b) Az -at, -et képzősek.

* Aljazat: a NyUSz. még csak szótárából (1792) ismeri. — A' bokrok' homályos Allyazatin tsúszván. K. M. 1789 I:68. — V. E. 1813:55.

Árkolat: Le-vonni más' kertinek gyepűjét, kerittését, árkolattyát. M. V. 1803:240.

Árnyékozat: Közelb szemlélyem ez Árnyékozatban a' közös fel-támadást. Megj. K. M. 1802 II:113.

* Dördület: a NyUSz. csak szótárából (1792) ismeri. — Mint omlik egekből Rendítő dördület után a' zápor. V. K. 1786 I:118. — K. M. 1789 I:11:49.

Figyelmet: Vaj-mi figyelmekkel... Vigyáztam szavaidra. P. M. 1779:33.

Gátolat: Elejekbe vetődött Gátolatonn által-törnek. V. E. 1813:260.

Gyúladat: Fénnyel képez-le Világnak kedves gyúladatot. K. M. 1789 I:39.

Időzet: Üdözet: halogatás. M. V. 1803:483.

* Kapcsolat: a NyUSz. még csak 1820-ból ismeri. — Annak kapcsolatit fel-bontani nem lele módot. V. E. 1813:302.

* Padolat: a NyUSz. csak szótárából ismeri (1792). — Mennek vala tzi fra virágos Padlatokon. K. M. 1789 I:39. — P. M. 1794:175. — V. E. 1813:296.

* Rajzolat: a NyUSz. még csak szótárából ismeri. A' hatodik könyvnek sommás rajzolatja. V. K. 1786 III:115. — V. E. 1813:3:7.

Sáncolat: A' sántzolatig törekedve repülnek. V. E. 1813:259.

Szégyenlet: v. ö. NyUSz. — Hevitti belőlről A' szégyenlet. V. E. 1813:212.

Szövet: Tekervényes szövetet tesz testivel. P. M. 1779:166.

* Szürkület: a NyUSz. szerint Barczafalvinnál (1787) található

először. — Tsak szürkületkor akadtunk A' szőlőre. Új M. 1777:207.
— P. M. 1780:131. — K. M. 1789 I:26:184.

Teteményezet: Jó-tetemény v. teteményezet. M. V. 1803:262.

Vádolat: 'E mentség ha kopasz; vagyis inkább vádolat. Új M. 1777:189. (A Gyulafehérvári Glosszáokban is.)

Vénület: 'S bátor az agg vénület után amaz udvari vizbenn. V. K. 1786 III:145. — P. M. 1794:357.

Villámlat: Nem volt Boreás itt... Nem dörgés, villámlat. K. M. 1789 I:18.

Zördület: Minden zördület fel-ijeszt. V. E. 1810:87.

c) Az *-alom, -elem* képzősek.

*Erelem: a NyUSz. még csak 1815-ből ismeri. — Feles esztendői folyások Hoznak diszt, érelmet. P. M. 1779:115. — P. M. 1780:19.

Fagyalom: 'S mint Égyptomnak szolgál forrója, fagyalma. V. K. 1786 III:138. — P. M. 1794:197.

Gyönyörködalem: V. K. 1786 III:148 (szótár). V. ö. Nyr. 33:277.

Tetszedelem: V. K. 1786 III:150 (szótár).

d) Az *-ék* képzősek.

Fonnyadék: Már tsupa fonnyadék. Új M. 1777:266.

Gyüledék: V. K. 1786 III:148 (szótár).

Nyiladék: A le-győzöttnek pántzélla' nyiladékot feszegetni. M. V. 1803:195.

Omladék: Eleibe halmozott romlásokon (romladékokon, omladékokon)... M. V. 1803:89. — M. V. 1803:390. Megvan már szótárában is (1784, 1792).

Rongyalék: A' falaknak ki-álló... rongyaléki. M. V. 1803:29.

Sarjadék: Sarjazást, sarjadékot. M. V. 1803:335.

Szerzelék: V. K. 1786 III:150 (szótár).

Tálalék: V. K. 1786 III:150 (szótár).

e) A *-mány, -mény* képzősek.

Érzemény: Óh Magyar Érzemény. K. M. 1789 II:229.

*Foglalmány: a NyUSz. még csak 1836-ból ismeri. — Még élelmes Óseim' Foglalmánnya. V. E. 1813:232.

Folyomány: Tsergedező kedves folyomány. M. P. 1794:362. — M. P. 1794:382. — Megj. K. M. 1802 III:64. — Szótárában is megvan már (1784).

Födözmény: Rá hordgyák a' sok bársonyt, 's többféle födözményt. V. E. 1813:15.

Hirlemény: M. V. 1803:234 v. ö. a NyUSz.-ban: hirlemény (Helmecczynél 1834).

Készítmény: Közelítt... fegyverrel tellyes készítmény. V. E. 1810:65. Megvan már szótárában (1792) is.

Láttatmány: Egy tsuda láttatmány tűnik itt a' szembe. V. E. 1810:189. Szótárában is megvan már (1792).

*Vagyomány: a NyUSz. még csak szótárából (1784, 1792) ismeri. — Nagy erőszakosan vagyományra rohannak. P. M. 1779:9.

f) A -vány, -vény képzősek.

Csorogvány: Követsen-le-futó sok-féle tsorogvány K. M. 1789 I:18.

Foglalvány: V. K. 1786 III:147 (szótár).

Jegyezvény: V. K. 1786 III:148 (szótár).

*Rajzolvány: a NyUSz. még csak szótárából (1792) ismeri. — V. K. 1786 III:150 (szótár).

*Szállítvány: a NyUSz. még csak Sándor I.-től (1808) ismeri. — M. V. 1803 (szótár).

Teremvény: V. K. 1786 III:150 (szótár).

Változvány: Semmi változvány soha vágni mellyet nem tud halomba. V. K. 1786 III:97.

Varrovány: V. K. 1786 III:151 (szótár).

Denominális névszóképzés.

a) A -ság, -ség képzősek.

Aléltság P. M. 1794:90. — alkalmazhatatlanság Új M. 1777 (előszó). — barátlanság V. K. 1786 III:146. — borzadttság V. E. 1810:140. — emésztetlenség P. M. 1779:78. — erdőség K. M. 1789 I:34. — érzékenyítőség M. V. 1803:389. — fölbuzdultság M. V. 1803:389. — A NyUSz. az igét csak Sándor I.-től (1808) ismeri. — *gyalogság: a NyUSz. még csak szótárából (1792) ismeri. P. M. 1779:9. — V. K. 1786 III:99. — Megj. K. M. 1802 II:117. — gyérség P. M. 1779:118. — hűltség K. M. 1789 I:43. — P. M. 1794:180. — legénység Új M. 1777:50. — mindenesség V. K. 1786 I:161. — nyakasság P. M. 1779:70. — nedvetlenség P. M. 1779:45. — némultság V. K. 1786 II:72. — V. K. 1786 III:49. — párosság K. M. 1789:23. — pártosság P. M. 1779:22. — posványság Új M. 1777:10. — ringyóság V. K. 1786 I:149. — segítőség V. K. 1786 III:150. — serdültség V. K. 1786 III:138. — természetesség V. K. 1786 II: előszó. — titokknokság: M. V. 1803:341. — ügyézség P. M. 1794:67. — vérmesség Új M. 1777:59. — veszedelmesség P. M. 1779:93. — virágosság K. M. 1789 I:18.

b) A -né képzősek.

Folnagyné: Tartson sok Tikokat otthon A' gyors Fólnagyné. P. M. 1780:84.

Kormányzóné: Várván a' kormányzónét. V. E. 1810:37.

Országlóné: A' Bakkusi dühvel Töltt országlónét illyképp' üldözte. V. E. 1813:69. — V. E. 1813:229.

*Papné: a NyUSz. 237. l. 1890-ből idézi, de megvan már MA. gramatikájában (l. Corp. Gr. 167) s Baróti előtt Gvadányinál is (idézi a NySz.). — Magát Kalibévé tünteti, Júnó Vén papné-jává. V. E. 1813:69.

Vezérné: *Választván újra* Vezérnét. P. M. 1780:120.

Végül említendő még: *ügyész. V. K. 1786 III:151 (szó-tár). — M. V. 1803:486. — A NyUSz. Barczafalvinak tulajdonítja (1786), de ezen évben előfordul már Barótinál is v. ö. Nyr. 32:168:277.

c) Az -i képzős névszók.

Ácsi P. M. 1779:23. — P. M. 1780:75. — bársonyi P. M. 1779:99. — béresi P. M. 1779:68. — birodalmi P. M. 1780:82. — csodatételi K. M. 1789 I:58. — csói P. M. 1794:349. — déri P. M. 1780:38. — diadalmi P. M. 1780:81. — egéri P. M. 1780:17. — fölségi Új M. 1777:7. — V. K. 1786 III:130. — füzi P. M. 1779:112. — hangi V. K. 1786 II. előszó. — honnyai Új M. 1777:216. — K. M. 1789 I:122. — józani P. M. 1780:58. — karbunkolói P. M. 1780:52. — katonai P. M. 1779:9. — *költői: a NyUSz. még csak 1835-ből ismeri. — P. M. 1794:15. — köszvényi P. M. 1779:53. — külföldi V. E. 1813:10:58. — levegői P. M. 1779:104. — K. M. 1789 II:150. — lovászi P. M. 1779:77. — majorsági V. K. 1786 I:165. — méhi Új M. 1777:37. — mélységi V. E. 1813:30. — mindenszeri V. E. 1810:110. — nöstényi P. M. 1780:177. — ősi P. M. 1780:114. — pincéi P. M. 1780:51. — salétromi P. M. 1779:150. — sói P. M. 1780:61. — szakácsi P. M. 1779:77. — szátyári P. M. 1780:183. — tengelyi P. M. 1780:28. — történeti P. M. 1780:185. — *ujdoni a NyUSz. még csak szótárából (1792) említi. P. M. 1779:168. — V. E. 1813:12:236. — véni P. M. 1779:45. — véri P. M. 1780:81. — viadalmi V. E. 1813:118. — villámi V. E. 1813:161. völgyi P. M. 1779:101. zápori P. M. 1779:15. — P. M. 1780:45.

d) Az -s képzős névszók.

Átlátás V. E. 1813:47. — ártós V. E. 1813:39. — bástyas P. M. 1780:172. — békás Új M. 1777:77. — bölcsedelmes K. M. 1789 I:86. bölcselkédeményes V. K. 1786 III:146. — búságos V. E. 1813:226:272. — címes V. E. 1813:178. —

csalfás P. M. 1794:372. — csavarékos M. V. 1803:17. csíkos V. E. 1810:31. — Szótárában is megvan már (1792). — egyenlős P. M. 1779:177. — előfizetményes V. K. 1786 III:147. — — facsarékos K. M. 1789 I:88. — V. E. 1810:140. — V. E. 1813:76. — feledékes V. E. 1810:205. — fellengős V. E. 1813:270. Megvan már szótárában (1792) is. — *fogyatékos P. M. 1779:130. — V. E. 1810:100. A NyUSz. még csak 1827-ből ismeri. — folyamós V. E. 1810:188. — fúvós Új M. 1777:106. — hajlós V. E. 1813:178. — hosszadalmas M. V. 1803:79. — környös P. M. 1780:61. — kőszirtos Új M. 1777:69. — lepedős P. M. 1779:175. — makacsos V. K. 1786 III:136. — mozdulatós K. M. 1789 I:22. — *nyilvános V. K. 1786 I:27. — K. M. 1789 I:103:105. — Megj. K. M. 1802 III:134. — V. E. 1810:70. — V. E. 1813:234. — A NyUSz. még csak szótárából (1792) ismeri. — óságos P. M. 1794:356. — rabos K. M. 1789 I:12. — rezgős V. E. 1810:188. — rokonos M. K. 1803: előszó. — *sikeres P. M. 1779:171. — A NyUSz. még csak Sándor I.-től (1808) ismeri. — találmányos M. V. 1803:412. — tartandós Megj. K. M. 1802 III:42. — tekercses P. M. 1794:59. — térséges P. M. 1780:87. — V. K. 1786 III:130. — P. M. 1794:383. — V. E. 1810:136. — tudalmas K. M. 1789 II:201. — védelmes M. V. 1803:334. — V. E. 1810:88. — *véges P. M. 1779:144. — K. M. 1789 I:51. — M. V. 1803:131. — A NyUSz. még csak szótárából (1792) ismeri. — verses V. K. 1786 III:101. — *veszélyes K. M. 1789 I:25. A NyUSz. még csak 1830-ból ismeri. — villámos Megj. K. M. 1802:102. — viadalmas P. M. 1779:122. — *viszonyos P. M. 1780:150. — P. M. 1794:5. — M. V. 1803:104. A NyUSz. még csak szótárából (1784) ismeri. — zagyvas V. E. 1813:28. — zavarékos V. E. 1813:309.

e) Az *-ékony*, *-éköny* képzős névszók.

Folyadékony: Folyadékony aranyt omlasztana földre K. M. 1789 I:42. — K. M. 1789 I:77. — M. V. 1803:206.

Futamékony: Világságtól főlő, 's futamékony vakság M. V. 1803:163.

Hulladékony: V. K. 1786 III:48 (szótár).

f) A *-talan*, *-telen*, *-tlan*, *-tlen*, *-atlan*, *-etlen* képzős névszók.

Csinatlan: a NySz. csak *csintalan*-t ismer. — Tsinatlan kintseit önti A' miveletlen határ néked. V. E. 1813:232.

Díszetlen: a NySz. csak *dísztelen*-t ismer. — A' mi gyakran megesis díszetlen tagra tekintvén. Új M. 1777:62.

Gyorstalan: Az alatt mezőknek Gyorstalan keblét puha lelke-tekkel Szülni vigyétek. Megj. K. M. 1802 II:93.

*Hasztalan: a NyUSz. csak 1779-ből ismeri Barótítól. — Hasz-

talánul mikor így intem. Új M. 1777:125. — P. M. 1779:105. P. M. 1780:70:186:79:152: szótár (aszat címszó mellett). (1779-ben már Kőnyinál is, l. Simonyi: A nyelvújítás történetéhez 26.)

Ismertelen: Ismértelen Anyjok A' nagy bánatokat benne mértékli. P. M. 1780:106. — K. M. 1789 II:78.

Jutalmazatlan: Fényes érdemid tovább Jutalmazatlan nem maradhattak. Megj. K. M. 1789 II:100.

Keserületlen: Kezeket mindgyárást rája vetették A' keserületlen Párkák. V. E. 1813:191.

Kiméletlen: a NyUSz. még csak 1836-ból ismeri. — Hogy a' forrót kíméletlenül öntik alája. M. V. 1803:20.

Mérséktelen: Ama' mérséktelen Elme'... Sógárit vond egybe. K. M. 1789 I:1.

*Páratlan: a NyUSz. még csak szótárából (1792) ismeri. — Páratlan erővel 'S fegyverrel rontsák. K. M. 1789 I:77.

Termékenytelen: Szaporátlan, termékenytelen, meddő. M. V. 1803:133.

Tettetlen: És tettetlen igaz szót váltani véled. V. E. 1810:35.

Vétketlen: 'S egy nyelvel vétkest, vétketlen[t] védni. P. M. 1779:54.

g) Kicsinyített névszók.

Cipelőcske K. M. 1789 II:92. — csemegécske P. M. 1794:107. — csermelyke P. M. 1779:VII. — P. M. 1794:351:359. — faszulyka P. M. 1779:37. — fogolyka Új M. 1777:199. — hajnalka Új M. 1777:118. — hajszalácska K. M. 1789 II:173. — halaványka Új M. 1777:65. — későbbecske P. M. 1794:142. — kuvaszocska Megj. K. M. 1802 II:55. — mélyebbke P. M. 1794:134. — nedvecske P. M. 1794:312. — menyasszonyka P. M. 1780:155. — növénytyke P. M. 1794:169. — süldőcske V. E. 1810:48. — szerelemke V. E. 1810:48.

II. Szóösszetétel.

Baróti művei telve vannak összetételekkel, melyek közül igen sokat előtte nem találunk meg íróinknál. Bizonyára nem mind ő alkotta őket, hanem a népnyelvből vett át sokat. Nagy számuk miatt csak egyszerűen felsoroljuk őket.

Összetett igék.

1. Határozós összetételek.

Aláárkolni Új M. 1777:120. — alácsüggedni P. M. 1779:106. — alálebegni P. M. 1779:68. — aláracsapni Új M. 1777:104. — P. M. 1780:30. — alároskadni Új M. 1777:10. — általhasítani

P. M. 1794:104. — általloccsantani Uj M. 1777:82. — általmetelni P. M. 1794:150. — általrontani K. M. 1789:10. — átjárni Uj M. 1777:185. — átköltözni Uj M. 1777:119. — v. ö. NyUSz: *át*. — bebuktatni P. M. 1794:358. — beelégedni Uj M. 1777: előszó. — befészekelni P. M. 1794:165. — Megj. K. M. 1802 I:7. — *befizetni: M. V. 1803:442. — A NyUSz. még csak Sándor I.-től (1808) ismeri. v. ö. Nyr. 31:326., hol Simai Márton Józs. 1803-iki szótárából idézi. — beforrni V. E. 1810:132. — behátrálni P. M. 1780:118. — beheveríteni V. E. 1810:180. — beleplezni V. E. 1813:102. — benyomítani P. M. 1779:141. — bepiszkolni Uj M. 1777:142. — P. M. 1779:183. — beroskadni V. E. 1813:102. — beszakadni Megj. K. M. 1802 II:102. — V. E. 1813:108. v. ö. Nyr. 31:326. — betoppanni V. K. 1786 III:10. — bevésni V. K. 1786 I:158:119. — egybehasítani K. M. 1789 I:11. — egybekeményülni P. M. 1779:191. — egybepofozni Uj M. 1777:133. — egybeszakadni Uj M. 1777:9. — egybeszaladni P. M. 1779:21. — egybeszegődtetni Uj M. 1777:95. — K. M. 1789 I:158. — egybevegyíteni K. M. 1789 I:37. — egybezabálni V. K. 1786 II:131. — elbillegni V. K. 1786 II: előszó. — elbokrosodni P. M. 1779:187. — elbujkálni V. E. 1810:171. — elcsipdelni P. M. 1779:10. — P. M. 1794:107. — elcsüggesztetni Megj. K. M. 1802 III: előszó. — elfecsérelni V. K. 1786 III:132. — elfulni K. M. 1789 I:8. — elfulladás-tani P. M. 1794:19. — elgátlódní V. E. 1813:134. — elhamvasztani V. E. 1810:191. — elírni V. K. 1786 I:159. — elizzasztani V. K. 1786 II:110. — eljajdulni K. M. 1789 I:160. — V. E. 1810:21. — V. E. 1813:28. — elkésleltetni P. M. 1794:277. — elkorholni V. E. 1813:288. — elmásítani P. M. 1794:318. — elmérgesedni P. M. 1794:62. — K. M. 1789 I:31. — V. E. 1813:278. — elnémulni V. E. 1813:144. — elnyomdosni P. M. 1794:253. — elrongálni P. M. 1794:19. — elsáncolni P. M. 1794:382. — elszennyyezni P. M. 1794:303. — elszótalanodni M. V. 1803:413. — eltárgyazni V. K. 1786 I:148. — elteregetni P. M. 1794:335. — elülni V. K. 1786 I:156. — elvérezni P. M. 1794:119. — elzagynálni P. M. 1780:190. — előállítani V. E. 1813:338. — előballagni P. M. 1779:85. — előcsillogni K. M. 1789 I:14. — előgyülni P. M. 1779:178. — *előkészíteni P. M. 1780:183. — M. V. 1803:36:348. A NyUSz. még csak 1838-ból ismeri. — előlábbalni P. M. 1794:217. — M. V. 1803:18. — előregörbülni P. M. 1780:163. — előrelódítani V. E. 1813:182. — előseregelní P. M. 1794:96. — előre-menni P. M. 1794:247. — előrenyomulni Megj. K. M. 1802 I:6. — előresürgetni P. M. 1779:94. — előretaszítani V. E. 1810:172. — előrevágtatni V. E. 1810:172. — előrevontatni P. M. 1780:46. — *előtűnni V. E. 1813:203. A NyUSz. még csak 1838-ból ismeri. — felagyarkodni K. M. 1789 I:76. — felbátorodni V. E. 1813:166. — felbiztatni P. M. 1780:82. — felbolygatni V. E. 1813:110. — felbomladozni P. M. 1794:332. — felboncolni P. M.

1779:58. — felborzadozni V. E. 1810:87. — V. E. 1813:162. — felboszankodni K. M. 1789 I:80. — V. E. 1810:173. — *felbuzdítani Megj. K. M. 1802 III:40. — V. E. 1810:99. — V. E. 1813:23. A NyUSz. szerint Sándor I.-nál (1808) található először. V. ö. Nyr. 31:327., hol Simai kimutatja, hogy már PP.-nál (1708) megvan. — *felbuzdulni K. M. 1789 I:3. — K. M. 1789 II:186. — P. M. 1794:365. — M. V. 1803:21:623. — A NyUSz. még csak Sándor I.-tól (1808) ismeri. V. ö. Nyr. 31:30., hol Simai már PP.-ből (1708) idézi. — felbuzogni V. E. 1813:123. — feldühödni Megj. K. M. 1802 III:137. — felékelni P. M. 1780:50. — felélesztetni Megj. K. M. 1802 III:142. — M. V. 1803:102. — V. E. 1810:24. — felengedni K. M. 1789 I:106. — felelevenedni P. M. 1794:170. — M. V. 1803:102. — fel- esküdni K. M. 1789 I:185:197. — Megj. K. M. 1802 I:9. — felfőzni P. M. 1794:198. — felfutamodni V. K. 1786 I:113. — felfüggni K. M. 1789 I:43. — felgömbülni P. M. 1794:81. — felgyógyulni Megj. K. M. 1802 III:89. — felhajazni Megj. K. M. 1802 II:95. — felhevíteni V. K. 1786 I:136. — felhin- teni P. M. 1779:98. — felkergetni V. K. 1786 I:119. — fel- koszoruzni V. E. 1810:148:168. — fellengezni K. M. 1789 I:173. — felmagzani P. M. 1794:219. — felmérgesedni V. E. 1810:24:106:173. — V. E. 1813:71. — *feloszlani P. M. 1780:76:172. — P. M. 1794:268. A NyUSz. még csak Márton- tól (1807) említi. — feloszlódní V. K. 1786 II:67. — P. M. 1794:345. — V. E. 1810:112. — felpillantani V. E. 1813:213. — felpirulni K. M. 1789 I:214. — felrándulni K. M. 1789 I:212. — felrepedni Megj. K. M. 1802 II:127. — felszámolni V. K. 1786 I:135. — V. K. 1786 II:37. — P. M. 1794:43. — feltorlani V. E. 1813:10. — feltörekedni V. E. 1810:73. — feltekeredni P. M. 1794:130. — feltűnni V. E. 1810:175. — feltüzesülni V. E. 1813:264. — felugrándozni P. M. 1780:47. — fel- ülni Uj M. 1777:263. — feluszítani Uj M. 1777:106. — fel- vándorolni K. M. 1789 I:65. — felvidámitani V. E. 1810:203. — felvirradni V. K. 1786 I:161. — A NySz. nem említ pél- dát. — felvondozni P. M. 1780:182. — felzárolni V. E. 1810:66. — felzendülni K. M. 1780:82. — felzengetni V. E. 1813:112. — félrenyomítani V. E. 1810:20. — félresodorni V. E. 1813:282. — félreszegni Uj M. 1777:257. — félretaszítani Megj. K. M. 1802 III:50. — félrevezetni K. M. 1789 I:69. — fennakadozni P. M. 1780:72. — fennélni P. M. 1779:109. — kibágyasztani P. M. 1794:171. — kibénulni P. M. 1780:31. — kibérelni K. M. 1789 I:203. — Megj. K. M. 1802 III:48. — kibontani V. K. 1786 I:154. — V. E. 1810:156. — kibosszulni V. E. 1813:310. — kibuceszutatni P. M. 1794:315. — kicsonkulni V. E. 1813:147. — *kidolgozni M. V. 1803:403. — A NyUSz. még csak Sándor I.-tól (1808) ismeri. V. ö. Nyr. 32:163., hol Zolnai már Könyitől (1786) idézi. — *kiérdemelni V. E. 1813:342. A NyUSz. még csak 1865-ből ismeri. — kifehéredni P. M.

1794:397. — kifogyasztani P. M. 1794:391. — kifödözgetni P. M. 1780:35. — kigyózni P. M. 1780:181. — Megj. 1802 III:107. — M. V. 1803:229. — kigyülni K. M. 1789 I:76. — kihalványítani P. M. 1780:82. — kihangzani K. M. 1789 I:3. kihatórozni V. E. 1810:200. — kihidalni V. E. 1813:297. — kihírelni K. M. 1789 II:65. — kikeményülni V. K. 1786 I:169. — kikerülni V. E. 1810:106. — V. E. 1813:46. — kikorhadni V. E. 1810:24. — kikönnyezni P. M. 1780:32. — kikötözni Uj M. 1777:99. — kilángolni P. M. 1779:24. — kilankadni V. E. 1813:209. — kilapulni P. M. 1780:161. — kilobbanni K. M. 1789 I:2. — kilövelkedni P. M. 1794:5. — kimeresztetni V. E. 1810:124. — kiművelni V. E. 1813:319. — kinemezni P. M. 1780:173. — kinógatni V. K. 1786 III:137. — kiolvasni V. K. 1786 III:80. kipadolni V. E. 1813:153. — kipirulni V. K. 1786 I:140. — kipusztulni Megj. K. M. 1802 III:142. — kirabolni P. M. 1794:336. — *kirándulni P. M. 1779:7:57. — V. K. 1786 III:116. — A NyUSz. még csak 1803-ból ismeri tőle. — kirombolni P. M. 1780:29. — kiruházni V. K. 1786 II:21. — kiszabni P. M. 1780:26:93:44. — K. M. 1789 I:59. — V. K. 1786 II:15. — kiszagolni P. M. 1794:31. — kiszámolni V. K. 1786 II:36. — *kiszemelni P. M. 1780:164. — Megj. K. M. 1802 II:88. — V. E. 1810:88. — A NyUSz. az egyszerű igét csak szótárából (1792) ismeri. — kiszépíteni P. M. 1794:270. — kitanítani V. E. 1813:281. — kitarkálni V. E. 1813:122. — kitarkázni P. M. 1780:142. — kitatarozni V. E. 1810:131. — kitenyészni P. M. 1779:31. — kiteremni V. E. 1813:342. — kitilalmazni V. E. 1813:60. — kitűrni V. K. 1786 II:71. — kitűzni V. E. 1810:177. — kivakítani P. M. 1794:158. — kivelőzni M. K. 1789 I:3. — kiveszesztetni K. M. 1789 II:126. — P. M. 1794:27. — kivezérelni P. M. 1780:72. — kividámulni V. E. 1813:23. — kivirulni P. M. 1780:149. — K. M. 1789 I:43. — K. M. 1789 II:55:107. — P. M. 1794:69. — V. E. 1813:128. — kizárolni P. M. 1794:17. — körüllepní V. K. 1786 I:135. — körülülni V. K. 1786 II:60. — lecionkítani P. M. 1779:137. — ledögleni Uj M. 1777:81. — *lefizetni P. M. 1779:203. — P. M. 1780:128:167. — V. K. 1786 II:62. A NyUSz. még csak Sándor I.-től (1808) ismeri. — lefödözni P. M. 1780:76. — legyötörni P. M. 1779:141. — *legyózni P. M. 1780:125. — V. E. 1810:63. — V. E. 1813:91. — A NyUSz. még csak 1803-ból ismeri tőle. — legyűrzeni V. K. 1786 III:30. — lehinteni V. K. 1786 I:171. — lekaszabolni P. M. 1780:144. — M. V. 1803:98. — lemerülni P. M. 1780:126. — V. K. 1786 I:155. — lepadolni P. M. 1779:18. — P. M. 1780:144. — K. M. 1789 I:43. — lerándulni P. M. 1779:19. — lerejteni P. M. 1779:17. — leroskadni V. E. 1810:108. — lesimulni P. M. 1780:128. — lesujtani P. M. 1794:307. — leszínelni P. M. 1779:99. — leszivárogni Uj M. 1777:87. — leszokni V. E. 1810:76. — letakarni V. E. 1810:118. — letani-

tani P. M. 1779:42. — P. M. 1794:84. — letanulni V. K. 1786 I:135. — letemetni P. M. 1779:151. — letisztulni V. E. 1813:39. — letorolni P. M. 1780:92. — levérezni P. M. 1780:74. — levezérelni K. M. 1789 I:32. — levilágolni V. E. 1813:184. — lezördülni K. M. 1789 I:49. — lezuhanni V. K. 1786 II:106. — megdönteni P. M. 1794:388. — megképzelni K. M. 1789 I:9. — megkerékíteni V. K. 1786 II:14. — megkelezni M. V. 1803:38. — megnógatni Új M. 1777:204. — megnyugtadni P. M. 1780:95. — K. M. 1789 I:173. — megpelyhezni P. M. 1794:284. — megsimulni P. M. 1794:137. — megsokszorozni P. M. 1794:157. — megszótalanodni M. V. 1803:413. — *megtámadni P. M. 1780:148. — P. M. 1794:358. — V. E. 1813:134:258. — A NyUSz. még csak 1799-ből ismeri. — megzárni P. M. 1780:138. — megzárolni P. M. 1780:165. — öszveöldösni V. E. 1813:114. — öszverándulni P. M. 1779:86. — öszveriasztani K. M. 1789 I:46. — öszveszólalni P. M. 1794:20. — öszvetorlani P. M. 1794:19. — M. V. 1803:458. — öszvevegyíteni P. M. 1780:88:195. — V. K. 1786 I:170. — K. M. 1789 I:78. — öszvevegyülni P. M. 1780:100. — P. M. 1794:359. — V. E. 1813:248. — rászámlálni P. M. 1779:6. — ráügyelni V. E. 1813:259. — Szótárában (1792) is megvan. — rázúdítani V. K. 1786 I:148. — szertebontani K. M. 1789 I:77. — szertekalandozni P. M. 1779:73. — szétdőnteni V. E. 1813:279 vö. NyUSz.: *szét*. — széthányini V. E. 1813:135. — széttépni V. E. 1813:121. — széttördelni V. E. 1813:264. — szétverni V. E. 1813:147. — *túlesni P. M. 1780:7. A NyUSz. még csak szótárából (1792) ismeri. — visszakeríteni P. M. 1794:109. — visszaléptetni K. M. 1789 I:2. — visszaszabadítani V. E. 1813:283. — visszaverődni P. M. 1780:30.

Összetett főnevek.

Gyakoriak Barótinál a jelölt összetételek.

Egymástlátás P. M. 1794:375. — ételtúnás P. M. 1779:79. — haláltzórás P. M. 1794:375. — hazátszeretés V. E. 1813:44. — jótakarás K. M. 1789 I:37. — jótmegszeretés P. M. 1794:123. — magátviselés K. M. 1789 I:8. — verseketíró P. M. 1780:53. — virtusaitérzés V. E. 1813:269.

1. Jelzős összetételek.

Acélköszirt P. M. 1794:206. — alakgyermek (= báb) P. M. 1779:169. — *aljegyző Megj. K. M. 1802 II:57. — Tulajdonképen már 1800-ban megvan nála, mert ekkor írta e költeményt. A NyUSz. még csak 1806—7-ből ismeri. — alférfi P. M. 1794:212. — allevél P. M. 1794:150. — alnép K. M. 1789 II:186. — Megj. K. M. 1802 III:27. — alrend Új M. 1777:158. — K. M. 1789 I:190. — alrész P. M. 1779:79. — P. M. 1780:90. —

P. M. 1794:151. — Megj. K. M. 1802 I:123. — V. E. 1810:194. — V. E. 1813:98. — alsor V. K. 1786 III. (végén). alszélvész V. E. 1813:160. — álkép V. E. 1813:V. — alsíp Új M. 1777:7. — *alszín M. V. 1803:43. A NyUSz. még csak 1838 ból ismeri. — almaétel Megj. K. M. 1802 I:75. — anyaföld P. M. 1780:20. — anyalét P. M. 1779:59. — anyanyelv P. M. 1794:408. — bajnokerő V. E. 1810:51. — baljel Új M. 1777:177. — V. K. 1786 III:49:96. — P. M. 1794:312. — Megj. K. M. 1802 I:17. — belhajlék P. M. 1780:91. — belhomály K. M. 1789 I:85. — belkamara Megj. K. M. 1802 III:51. — belkincs K. M. 1789 II:208. — Megj. K. M. 1802 II:89. — belláng P. M. 1794:34. — bellevegő P. M. 1794:104. — belmivolt M. V. 1803: előszó. — belmorgás P. M. 1779:78. — belnedv P. M. 1794:38. — belpalota V. K. 1786 II:77. — beloldal P. M. 1794:284. — belrejték V. E. 1813:296. — belrekesz V. K. 1786 II:102. — belrész P. M. 1779:58. — P. M. 1780:42. — V. K. 1786 I:159. — K. M. 1789 I:4. — P. M. 1794:133:161. — vö. Nyr. 32:160. — beltermék V. K. 1786 II:48. — beltitok P. M. 1794:267. — M. V. 1803:42. — belvisszavonás P. M. 1794:332. — belzaj P. M. 1780:121. — belzendülés K. M. 1789 I:87. — boltforma P. M. 1780:76. — bőjteledel Új M. 1777:165. — bőrbuzogányviadal V. E. 1810:168. — bútenger Új M. 1777:178. — csábír P. M. 1779: szótár. — cseppvér V. K. 1786 I:31. — csermelypatak Megj. K. M. 1802 III:147. — csodakert K. M. 1789 I:21. — csodajáték P. M. 1780:50. — dalszó P. M. 1780:175. — darabfa P. M. 1779:47. — délpont P. M. 1794:104. — vö. Szily: Magyar Nyelv II:395., hol Simai még csak Mártontól (Theologusi Morál 1796) ismeri. — délsark P. M. 1794:214. — déltáj P. M. 1794:18. — dögtest P. M. 1779:107. — P. M. 1780:95. — Megj. K. M. 1802 II:136. — ebfényjel V. E. 1813:184 (= kutyacsillag). — életital K. M. 1789 I:28. — *előbeszéd V. K. 1786 II. előszó. A NyUSz. még csak szótárából (1792) ismeri. — vö. Nyr. 31:325., hol Simai már Dugonicstól (1774) idézi. — elődér P. M. 1779:94. — előfény V. E. 1813:17. — előhely P. M. 1780:102. — *előjel P. M. 1780:34. A NyUSz. még csak Sándor J.-tól (1798) ismeri. — előszületés P. M. 1794:245. — előtej K. M. 1789 II:91. — elővacsora V. E. 1810:50. — Érclánc K. M. 1789 I:8. — ércvár K. M. 1789 I:6. — fagybilincs Megj. K. M. 1802 II:127. — fagy-lánc P. M. 1794:106. — fagyövedzet Megj. K. M. 1802 I:38. — fegyvertudomány P. M. 1794:395. — felbérc K. M. 1789 I:144. — felgrádics Megj. K. M. 1802 I:19. — felház P. M. 1794:135. — V. E. 1810:73:75. — felhely P. M. 1779:31 — felmenetel P. M. 1794:301. — felpalota V. K. 1786 I:38. — felpole V. K. 1786 I:119. — felszín P. M. 1780:146. — felvégezet V. K. 1786 II:67. — felrész P. M. 1780:123. — K. M. 1789 I:4:190. — felhő-fedél V. E. 1810:35. — félistenség K. M. 1789 I:67. — felségszék V. K. 1786 II:10. — fénycsepp K. M. 1789 I:26. — fénygömbölyeg K. M. 1789 I:35. — fénypalota K. M. 1789 II:229. — fényszál

Megj. K. M. 1802 I:67. — formaruha V. E. 1810:190. — földisz Új M. 1777:19:32. — V. K. 1786 I:156. — földicsőség P. M. 1779:34. — főhit V. K. 1786 II:142. főigazgató Új M. 1777:96. — V. K. 1786 II:48. — főkincs K. M. 1789 I:119. — főkor-mányzó V. K. 1786 II:40. — fölélet K. M. 1789 I:45. — főmél-tőség Új M. 1777:28. — P. M. 1779:48. — K. M. 1789 I:53. — főnagy P. M. 1779:40. — főpalota K. M. 1789 I:117. — főpásztor Új M. 1777:40. — főpolc P. M. 1779:53. — főszék K. M. 1789 I:40. — főtisztelet Új M. 1777:16. — főtisztház P. M. 1780:118. — főtisztviselés V. K. 1786 II:65. — főtudo-mány V. K. 1786 II:142. — fűkincs P. M. 1794:97. — füstgo-moly V. K. 1786 I:8. — gyöngyállapot K. M. 1789 II:140. — gyöngyék P. M. 1780:69. — K. M. 1789 I:33. — gyöngyfény V. K. 1786 III:18. — gyöngyharmat K. M. 1789 I:33. — gyöngyhomlok K. M. 1789 I:32. — gyöngykő V. K. 1786 I:155. — gyöngylevél K. M. 1789 II:77. — gyöngynedv K. M. 1789 I:22. — gyöngytükör V. K. 1786 II:29. — gyöngyvers V. K. 1786 II:116. — gyöngyvíz K. M. 1789 I:189. — gyapjűmester-ség P. M. 1779:99. — gyászéjtszaka Megj. K. M. 1802 I:30. — gyászország P. M. 1794:366. — gyászpad V. K. 1786 I:71:120. — vö. Mondolat. — gyászpompa V. E. 1813:225. — gyászsátor K. M. 1789 I:14. — gyászzsín Új M. 1777:94. — gyémántfal K. M. 1789:6. — hadijel P. M. 1780:45. — hajsíp P. M. 1779:146. — haragostor V. K. 1786 I:61. — harmatkenet Új M. 1777:264. — hasonrész P. M. 1779:szótár. — határidő V. K. 1786 II:163. — hómárványkő Új M. 1777:271. — hómell K. M. 1789 I:58. — homloksor V. E. 1813:75. — hulladékidőcske K. M. 1789 I:előszó. — ikergyermek P. M. 1779:88. — illatfűst K. M. 1789 I:40. — írszer K. M. 1789 I:128. — játékpiaç P. M. 1780:181. — jégcsésze P. M. 1779:195. — jégesősugár V. E. 1813:111. — jégvíz Új M. 1777:14. — V. K. 1786 I:114. — jelszó P. M. 1780:95. — P. M. 1794:306. — V. E. 1810:20. — V. E. 1813:80. — kegyszűz M. V. 1803:389. — Megvan már szótárá-ban (1792) is. — kényélet P. M. 1779:159. — kényözön V. K. 1786 III:98. — *kimenet V. E. 1810:189. A NyUSz. még csak 1835-ből ismeri. — kincsfőtiszttség V. K. 1786 II:39. — K. M. 1789 II:42. — kínhely K. M. 1789 I:5:76. — kinszer K. M. 1789 II:136. — koromábrázat K. M. 1789 I:2. — köfergeteg P. M. 1794:144. — kőkebel V. K. 1786 III:128. — kőpadolat V. E. 1813:103. — könnygyöngy K. M. 1789 I:38. — könnypatak Megj. K. M. 1802 II:105. — könnytenger V. K. 1786 I:120. — könyvtárház V. K. 1786 III:148. vö. Nyr. 32:500. Decsy »Ozmanographia« (1788): könyvtár. vö. még Nyr. 34:158 és Mon-dolat. — környékhely V. K. 1786 I:8. — középvágaték (= caesura) V. K. 1786 II: előszó. — *közhaszon P. M. 1779:56. A NyUSz. még csak szótárából (1792) ismeri. vö. Nyr. 33:157. — közitélet V. K. 1786 II:37. — köztemető P. M. 1794:177. — közvélekedés V. K. 1786 III:121. — külcsin V. K. 1786 II:34. — küldisz

Megj. K. M. 1802 II:61. vö. Nyr. 32:497, hol Simai 1792-ből (Magy. Mus.) idézi. — külerőszak K. M. 1802 I:121. — külfegyver Megj. K. M. 1802 I:3. — külfejedelem V. E. 1813:106. — külhad V. K. 1786 I:121. — Megj. K. M. 1802 I:17. — küljel K. M. 1789 I:159. vö. Nyr. 32:279., hol Gerencsér még csak Széchenyitől (1830) idézi. — külkincs P. M. 1794:344. — külmunka P. M. 1794:344. — külpálya V. K. 1786 II:345. — külpélda V. K. 1786 II:98. — külszél V. K. 1786 II:97. — K. M. 1789 II:107. — külszer K. M. 1789 I:36. — kültábor V. E. 1810:66. — kültermet V. K. 1786 II:48. — lakföld V. E. 1813:50. — lángérő K. M. 1789 I:8. — lángörvény K. M. 1789 I:2. — mágnestű P. M. 1779:112. — mellék Új M. 1777:36. — mellékölgy V. E. 1810:75. vö. NyUSz. *mellék*. — mézvár P. M. 1780:117. — milét V. K. 1786 II:előszó. — K. M. 1789:22. — milétel K. M. 1789 I:22. — nőrege P. M. 1780:56. — növendékpap K. M. 1789 II:74. — őrlés P. M. 1779:178. — örömhag K. M. 1789 I:158. — örömláng K. M. 1789 I:40. — örömrózsa V. K. 1786 I:124. — K. M. 1789 I:144. — örömszín V. K. 1786 II:106. — pálcajel P. M. 1779:41. — pontközép V. K. 1786 II:78. — *rabiga K. M. 1789 I:213. A NyUSz. még csak Sándor I.-tól (1808) ismeri. — *rablanc K. M. 1789 I:79. — Megj. K. M. 1802 III:154. A NyUSz. még csak 1834-ből ismeri. vö. Nyr. 32:499., hol Simai már Révaitól (1787) idézi. — rabsereg P. M. 1780:157. — rabszolgaló V. E. 1810:108. — V. E. 1813:141. — rabvas V. K. 1786 II:89. — régkor K. M. 1789 II:88. — *remekmű K. M. 1789 I:68. A NyUSz. még csak 1836-ból ismeri. — rózsakocsi K. M. 1789 I:32. — rózsanyak P. M. 1780:100. — rózsavirág K. M. 1789 II:10. — selyembogár P. M. 1779:164:166. — sugárfény V. E. 1810:85. — századidő P. M. 1794:9. — szélhad K. M. 1789 I:214. — Megj. K. M. 1802 III:55. — szélsereg Megj. K. M. 1802 III:55. — széltábor Megj. K. M. 1802 III:49. — színbíbor K. M. 1789 II:189. — színgyöngy V. E. 1813:177. — színlevegő K. M. 1789 I:18. — szobalány V. E. 1810:49:147. — szócifra V. K. 1786 II:34. — szűkkezéség M. V. 1803:169. — tajtékmrolás K. M. 1789 I:78. — talpkő Új M. 1777:123. — V. K. 1786 II:48. — K. M. 1789 I:198. — P. M. 1794:175. vö. Nyr. 32:167:500., hol Zolnai és Simai csak későbből ismerik. — Társisten V. E. 1810:62. — Társereg V. E. 1810:142. — Testhalom V. K. 1786 I:19. — testhegy Megj. K. M. 1802 II:117. — Torokhang P. M. 1780:8. — Tőkepénz Megj. K. M. 1802 II:146. — Kisded Sz. (1792). — Történeteset V. K. 1786 I:143. — törvénytudomány P. M. 1779:54. — Tudománysereg Új M. 1777:238. — Tündérország P. M. 1780:22. — A NySz. csak kétes adatokat idéz. — Tűzlő K. M. 1789 II:130. — Tűznyíl V. K. 1786 I:118. — Tűzország K. M. 1789 I:5. — Tűzpatak V. K. 1786 II:25. — Tűzrózsa V. K. 1786 I:108. — Tűzszakér V. K. 1786 II:117. — Tűztenger V. K. 1786 II:75. — K. M. 1789 I:3. — Tűztest K. M. 1789 I:27. — V. E.

1810:145. — Tűzvész V. K. 1786 I:9. — V. E. 1810:69:79. — Kisd. Sz. (1784). — Vadászkutya P. M. 1779:104. — Vándorcsillag P. M. 1780:17. — Vasszózat V. E. 1813:34. — Vázárnyék V. K. 1786 II:14. — Végadomány V. E. 1810:116. — Végajándék Új M. 1777:24. — Végbú P. M. 1780:178. — Végcél K. M. 1789 I:221. — Végcsók V. K. 1786 II:67. — végdísz P. M. 1780:128. — Végének K. M. 1789 I: előszó. — Végfegyver V. E. 1810:74. — Végijedés P. M. 1780:193. — Végítélet V. K. 1786. III:125. — Végkétség K. M. 1789 II:126. — Végöröm P. M. 1779:168. — Végpont K. M. 1789 II:193. — Végpusztulás Új M. 1777:81. — V. K. 1786 I:15. — V. E. 1810:174. — vö. Nyr. 32:168., hol Zolnai még csak a Verskoszorúból (1786) idézi. — Végsugár P. M. 1780 II:34. — Végszél P. M. 1779:83. — Végszó V. K. 1786 I:119. — Megj. K. M. 1802 I:15. — Vég-tisztelet Új M. 1777:20. — Megj. K. M. 1802 II:69. — Végvendégség P. M. 1779:166. — Végveszedelem P. M. 1780:78. — Vendégnyelv (a beszéd utánzása) K. M. 1789 II:116. — Vértfolyam Megj. K. M. 1802 II:117. — Vérnedv P. M. 1780:32. — Vért-piac V. K. 1786 I:35. — Verslevél Megj. K. M. 1802 II:29 — Megj. K. M. 1802 III:117. — Vezetékfonál P. M. 1779:119. — Viadalmesterség P. M. 1794:288. — Vidékvilág Új M. 1777: előszó. — Vízgyöngy V. K. 1786 I:162. — Virágesztendő V. K. 1786 II: előszó. — Zárhely V. E. 1813:30.

2. Birtokos összetételek.

Agyköltés P. M. 1780:137. — Alagyaszerzés V. K. 1786 II: előszó. — Becsadás V. K. 1786 I:161. — Békszerzés V. E. 1813:141. vö. NyUSz. — Betűszedő V. K. 1786 III:146. vö. Nyr. 31:323., hol Simai még csak Márton Józseftől (1800) idézi. — Csillagjegyző V. K. 1786 I:152. — Dühzaj V. E. 1813:VIII. — Életkor M. V. 1803:420. — Kisd. Sz. 1792. — Előfizetmény-szedő V. K. 1786 III:147. — Fellegszakadás Új M. 1777:185. — Földrázó K. M. 1789 I:203. — Földtáj V. E. 1810:105. — Hadábrázás P. M. 1780:189. — Hamisságtétel V. E. 1813:31. — Hangszózat K. M. 1789 I:227. — Hófény K. M. 1789 I:66. — Holdistenasszony K. M. 1789 I:198. — Kürthangzat P. M. 1780:193. — Lábakadék K. M. 1789 I:62. — Lábszárny P. M. 1794:303. — Munkagyakorlás P. M. 1794:236. — Napjövet P. M. 1780:14. — Napsugár P. M. 1794:131. — Narancsnedv K. M. 1789 I:43. — Nedvjárás P. M. 1794:151. — Próbatétel K. M. 1789 I: előszó. — Rónahatár V. K. 1786 III:139. — Szentség-tisztelet V. K. 1786 II:20. — Szótaglás V. E. 1813:413. vö. NyUSz.: szótagolni. — Szólásfolyamat P. M. 1794:48. — Táborvezető P. M. 1794:58. — *Testállás Új M. 1777:39. A NyUSz. még csak szótárából (1792) ismeri. — Testépülés P. M. 1794:157. — *Testgyakorlás Megj. K. M. 1802 II:133. A NyUSz. még csak

Sándor I.-tól (1808) ismeri. — Ügyvédő V. E. 1813:33. — Ügyvizsgáló V. E. 1813:25. — Ütközethely V. E. 1813:80. — Vértár V. K. 1786 III:151. — Viadaltétel P. M. 1780:128. — Vízűkör P. M. 1780:149.

3. Határozós összetételek.

Alattjárás P. M. 1779:2. — Átkelet P. M. 1780:193. — Átút P. M. 1780:191. — Befejezet V. K. 1786 II: előszó. — Beszürkület P. M. 1779:27. — Ellenfegyver V. E. 1813:211. — Ellenhad M. V. 1803:98. — Ellentöltés P. M. 1794:24. — Ellenvélekedés V. K. 1786 I:64. — Elkezdet P. M. 1780:98. — Észrevétel Megj. K. M. 1802 III: előszó. — Fenncsillag K. M. 1789 I:15. — Fenndomb P. M. 1779:43. — Fennelme K. M. 1789 II:35. — Fennhang V. E. 1813:16. — Fennház K. M. 1789 I:8. — Fennlétel K. M. 1789 I:27. — Fennpalota Új M. 1777:99. — Fennszék V. E. 1813:32. — Fennszületés Új M. 1777:239. — V. K. 1786 II:139. — Fenntető K. M. 1789 I:205. — Megj. K. M. 1802 III:106. — Hadakhozértőség V. E. 1813:41. — *Jelenlét Új M. 1777:127. — K. M. 1789 I:63. — A NyUSz. még csak szótárából (1792) ismeri. — *Kimenet V. E. 1813:75:87. — A NyUSz. még csak 1835-ből ismeri. — *Mássalhangzó Új M. 1777: előszó. A NyUSz. még csak 1780-ból ismeri. vö. Nyr. 32:497. — Messzemenet P. M. 1779:100. — Messzetekintet P. M. 1780:90. — Ottanlét V. K. 1786 III:133. — Távollét P. M. 1779:63. — Továbbvitel P. M. 1780:53. — Vesztünkretörés K. M. 1789 I:5. — Visszahang V. K. 1786 II: előszó. — V. K. 1786 III:98. — *Visszhang Új M. 1777:16:227. — vö. Nyr. 32:501.

Összetett melléknevek.

Először a szorosan vett összetett mellékneveket tárgyaljuk, azután pedig az olyan összetételeket, melyeknek második tagja melléknévi igenév.

Aranyfövenyes P. M. 1780:152. — Böszügyes P. M. 1779:163. — Gyűlöleteshírű V. E. 1813:83. vö. NyUSz.: gyűlöletes. — Egyes-
útú P. M. 1794:248. — Ékeskezű K. M. 1789 II:169. — Hasonszerű V. E. 1813:95. — *Mézédességű Megj. K. M. 1802 II:24. — A NyUSz. még csak 1867-ből ismeri. — Nagyékú V. E. 1813:45. — Négyszögderékű Megj. K. M. 1802 II:16. — Nemes-
érzésű Megj. K. M. 1802:9. — Nyíltszívű Megj. K. M. 1802 III:8. — Kisd. Sz. (1792). — örökforrású P. M. 1779:38. — Semmihitű Megj. K. M. 1802 III:88.

Alanyos összetételek.

Álomlekötötte K. M. 1789 I:3. — Égfelemelte K. M. 1789 II:114. — Eszement K. M. 1789 I:166. — Hirefutott P. M. 1779:34. — Méreghatotta K. M. 1789 I:83. — Rozsdamegett V. K. 1786 I:70. — Vérlepte P. M. 1779:36.

Tárgyas összetételek.

Állatokatjegyző K. M. 1789 I:79. — Árnyéknövelő Új M. 1777:109. — Bőjtöteltunt K. M. 1789 I:12. — Csataszemlélő P. M. 1794:391. — Életitaltöcsepegő K. M. 1789 I:30. — Észtimádó Megj. K. M. 1802 II:102. — Esztemető V. K. 1786 II:98. — Fagyöntő P. M. 1779:190. — Fénytszóró K. M. 1789 I:26. — Földetjegyelő P. M. 1794:402. — Gondtemető V. K. 1786 III:53. — Gőztnemző P. M. 1779:19. — Hadértő V. E. 1813:178. — Hadszerető V. E. 1810:41. — Hajborzasztó V. K. 1786 I:153. — Hajszálborzasztó Megj. K. M. 1802 III:50. — Halálthintő P. M. 1780:124. — Hangzatadó P. M. 1779:15. — Harcgyőző V. E. 1813:176. — Holdviselő V. K. 1786 I:147. — Játékszemlélő K. M. 1789 I:86. — Jövendőkérdező V. K. 1786 II:128. — Lélekkeresítő Új M. 1777:80. — Meleghintő P. M. 1780:6. — Mindentlító K. M. 1789 I:41. — munkakedvelő V. K. 1786 III:90. — Munkakerülő P. M. 1794:300. — Napkeletetnéző P. M. 1794:94. — Napvezető P. M. 1794:30. — Nedvszerető P. M. 1794:31. — Népfigyasztó Megj. K. M. 1802 II:148. — Számjegyző V. K. 1786 III:27. — Szemragadó P. M. 1794:77. — Szívvidámító Új M. 1777:164. — Tehergyőző V. K. 1786 III:27. — Megj. K. M. 1802 I:25. — Tűzgerjesztő V. K. 1786 II:133. — Tűzlehelő Új M. 1777:102. — Vadleverő V. K. 1786 III:134. — Versdaloló K. M. 1789 II:186. — Záporhozó P. M. 1780:44.

Határozós összetételek.

Bajravaló P. M. 1779:108. — Belsőljósló V. E. 1813:253. — Égbeható V. K. 1786 I:160. — Égrehasító K. M. 1789 I:168. — Ezüstberekedt K. M. 1789 I:12. — Fegyverreljesztő K. M. 1789 I:12. — Fennhangzó K. M. 1789 I:54. — Fenntermett K. M. 1789 I:37. — Megj. K. M. 1802 III:8. — Hátánhordó P. M. 1780:114. — Hírbemondó P. M. 1780:58. — Hitteljáró P. M. 1779:159. — Könlefutó K. M. 1789 I:50. — Nyakokonkötő V. K. 1786 I:135. — K. M. 1789 I:123. — Nyargalva-menő P. M. 1779:197. — Örökrevaló P. M. 1779:29. — Szembeható Új M. 1777:27. — Szembemosolygó K. M. 1789 I:13. — Szembetűnő P. M. 1794:302. — Megj. K. M. 1802 III:138. — Az ige már Gyöngyösinél megvan. — Távolravetett P. M. 1779:143. — Veletekbánó V. K. 1786 I:44. — Vérbeszövéődött K. M. 1789. I:89.

Összetett névmás.

*Mindenki: Minden-kiről és miről józan ítéletet hozni. M. V. 1803:253. — Mert minden-kit fel-öklelne. M. V. 1803:263. — A NyUSz. még csak Sándor I.-től (1808) ismeri. vö. Nyr. 31:518.

III. Elvonás.

Baróti a nyelvújításnak az orthológusoktól leginkább ostromlott mezejére is rálépett, hogy nyelvünket gazdagítsa az onnan tépett virágokkal is, melyek ma sem hervadtak el. E téren azonban Baróti tartózkodóbb volt.

**Árboc*: a régi nyelvben mindig csak *árbocfa*. — A' szép nap, nyugovó tenger, Kész árbotzok hívják. P. M. 1780:103. — V. K. 1786 I:122. — V. K. 1786 III:6. V. E. 1810:25. — A NyUSz. még csak szótárából (1784) ismeri.

**Balga*: *balgatag*-ból. Majd majd, Balga, lapos gutta 'zebedbe le-tsap. Új M. 1777:233. — A NyUSz. még csak 1831-ből ismeri.

Bonc: *boncok*-ból. Nyaka sárga Bontzal környösleg fogatott. V. E. 1813:122. — Szótárában is megvan már (1792).

**Cím*: *cimer*-ból. Tzím: titulus. V. K. 1786 III:150. — V. E. 1810:115. — V. E. 1813:225:274. — A NyUSz. ugyanezen (1786) évben *Barczafalvitól* idézi. — vö. Nyr. 31:319., hol Simai Márton Józseftől (1799) idézi már.

**Düh*: *dühös*-ból. Félvén a' Férje dühétől. P. M. 1780:167. — K. M. 1789 I:24. — Megj. K. M. 1802 III:139. — V. E. 1810:72. — A NyUSz. még csak szótárából (1792) ismeri.

**Ék*: *ékes*-ból. Im' Dafnis bétér hozzánk a' pásztorok Éke. Új M. 1777:35. — Új M. 1777:126:247. — P. M. 1779:7. — P. M. 1780:12:106. — V. K. 1786 II:69. — A NyUSz. még csak 1779-ből idézi tőle.

Fütty: *füttyöl*-ból. Tolvajok adván Egymásnak füttyel jeleket. Új M. 1777:74.

**Fűszer*: azelőtt *fűszerszám*. Külömb' vég selymek, sok pénzbe kerülő Fűszerek a' vízben áznak. Új M. 1777:14. — P. M. 1780:54. — V. K. 1786 III:31. — A NyUSz. még csak 1779-ből ismeri tőle.

Hason: azelőtt *hasonfele*. A' mitsodás szín ül tollokra, hasonnal akarják Fényleni házokat-is. P. M. 1794:302.

Horty: *hortyol*-ból. Egymásnak dühödött hortyal ne keverje fel álmát. P. M. 1779:26.

Körny: *környül*-, *környös-körül*-ból. Setétlő Környei közt sok ezernyi tsalárd... Úttjaival. V. E. 1810:192. — Megvan már szótárában (1784, 1792) is.

**Lakmár*: *lakmároz*-ból. Majd mikor a' kürtök lakmárt hirdetenek P. M. 1780:196. — P. M. 1780: szót. — A NyUSz. Sándor I.-nak (1808) tulajdonítja.

**Nyugat*: a régi *napnyugoti*-ból. Vitézid' Fordítván, nyugotra tsavarj. K. M. 1789 I:29. — A NyUSz. Sándor I.-nak (1808) tulajdonítja.

**Szörny*: *szörnyü*-ból. Kikből lelket ki nem üzőtt szörnye vizeknek. Új M. 1777:15. — V. K. 1786 I:154. — V. E. 1813:291. — A NyUSz. még csak 1786-ból ismeri tőle.

*Tömény: a régi *tömény-ezer*-ből. Tömen sok Ifjak az ő dolgát nézvén. P. M. 1780:159. — Környül-állja tömény gyermek. P. M. 1780:182. — A NyUSz. még csak szótárából (1792) ismeri.

Ugrándani: Tser alatt ugrándani rendre Könnyű Faunosokat... P. M. 1794: bevezető ekloga. vö. Nyr. 33:134.

*Újdon: *újdón-új, újdonat-új*-ből. Mintegy újdon diadalmi menetben. Új M. 1777:95. — P. M. 1779:161. — K. M. 1789 I:158. — V. E. 1810:156. — V. E. 1813:234. — A NyUSz. még csak szótárából (1792) ismeri.

Únos: *únos-untalan*-ból. A' szolgálókat az únós Munkában kis méttse körül foglallya V. E. 1813:110.

Véd: *védelem*-ből. Véd: óltalom. P. M. 1780: szót.

Vegyülni: a régi *elvegyülni*-ből.¹ Vénségbe vegyülni. P. M. 1779:11. — Aranyba vegyültt tzafrang. P. M. 1780:81. — P. M. 1780:92:147. — V. K. 1786 I:146. — V. K. 1786 II:65. — V. K. 1786 III:112. — K. M. 1789 II:53. — V. E. 1810:71. — V. E. 1813:401.

Vérm: *vérmes*-ből. Mert azután tisztúlni ki kezdé Vérméből (beteg szemem). Új M. 1777:60.

IV. Szóragozás.

Igazi újítást e téren nem találunk Barótinál, csak régies alakok föllevenítését.

Révai² szerint a sziszegő végű igék régi íróinknál rendszeresen kötőhangzó nélkül veszik fel az *sz* ragot, Barótinál találunk még erre példákat:

Hordoz-sz P. M. 1794:300. — Győz-sz P. M. 1780:197. — Jármaz-sz V. K. 1786 II:10. — Haboz-sz Új M. 1777:70. — Elmellőz-sz Új M. 1777:273.

Hasonlóképen hiányzik a kötőhangzó az ilyen alakokban:³

Vihet-d V. K. 1786 II:62. — K. M. 1789 II:89. — Akarhat-d V. K. 1786 I:71. — Tömlőt-t Új M. 1777:106.

A régies s ma már csak a székelységben s a szlavóniai nyelvjárásban használatos elbeszélő múlt Barótinál nagyon gyakran fordul elő: Rabla Új M. 1777:12. — Mondék Új M. 1777:60.

Feltünők az ily összetett igealakok:

Ütött volt Új M. 1777:13. — Tértem volt K. M. 1789: előszó. — Húzott volt V. K. 1786 I:152.

Gyakoriak még Barótinál az *and*-os alakok, melyek ma már csak a kalotaszegi nyelvjárásban élnek:

Adand P. M. 1780:14. — Eresztendő vala V. K. 1786 I:135. — Hagyand Új M. 1777:108. — Látandod Új M. 1777:68.

¹ Simonyi: Magy. Nyelv, 1889 I:21.

² Vö. Simonyi: Tüz. M. Nyelvt. 228. l.

³ Uo. 229. és 274. l.

- Menendvén V. K. 1786 I:173. — Terjend K. M. 1789 I:101.
 — Tétendek V. K. 1786 III:108. — Véndvén P. M. 1779:86.
 A névragok a vers kedvéért gyakran hiányoznak:
 Ki(nek) hatalmát Új M. 1777:61. — Kikelet'(kor) Új M.
 1777:93. — V. K. 1786 I:138.

MONDATTAN.

Ami újszerűt itt találunk Barótinál, az mind idegenszerűség s már előtte is nem egyszer fordul elő íróinknál. A latin nyelv hatását érezzük itt különösen nála; leginkább meglep bennünket az infinitivus-, acc. cum infinitivo-féle szerkezetek nagy száma. A határozói kapcsolatokban találunk több újszerűt, mire a NySz. és a MTsz. nem nyújt példát, de ezek is javarészt idegenszerűségek.

Számnév után többest használ:

- Két napok Új M. 1777:186. — Hat múzsák Új M. 1777:3.
 — Sok munkák Új M. 1777:14.

Az igemódok használatában sok az idegenszerűség:

- Midőn intnél Új M. 1777:20. — Hogy öltözném s állnék V. K. 1786 I:150. — Mikor írnék K. M. 1789 II:142. — Ki volna Új M. 1777:47. — Mivel meg volna kötözve Új M. 1777:9.
 — Hordozhatta legyen Megj. K. M. 1802 I:88. — Hallotta legyen V. K. 1786 III:62.

Idegenszerű reflexivumok nagyon gyakoriak nála:

- Fölveri magát P. M. 1794:30. — Huzogatám magamat Új M. 1777:67. — Ledönti magát P. M. 1794:39. — Betöri magát P. M. 1780:91. — K. M. 1789 I:96. — Általüti magát K. M. 1789 II:173.

Latinos infinitivus- s acc. c. infinitivo-féle szerkezetek bőven találhatók:

- Kifesleni tőrből dolgozván V. K. 1786 II:90. — Örvendez... fakadni V. K. 1786 III:59. — Magamat képezni fogom... kimenni Új M. 1777:7. — Kiszedetni tekinti K. M. 1789 I: előszó. — Sétálni örvendek P. M. 1779:85. — Kivánod ha hívnek lenni P. M. 1779:63. — Hordatni szeressen P. M. 1779:59. — Tekintvén állani V. K. 1786 II:53. — Térni meg tekinti Új M. 1777:285. — Akadni s megrongyoltatni tekintvén Új M. 1777:98. — Szemlél... jönni Új M. 1777:102. — Fetrengeni csodálják Új M. 1777:12. — Fetrengeni nevesse P. M. 1779:76. — Melyet hamisnak lenni megesküdnél P. M. 1779:174. — Kivánok... csak sírhalmot feladatni K. M. 1789 I:97. — Születettnek lenni költötték P. M. 1794:235. — Alávetettnek lenni kiáltja a földet P. M. 1780:17. — Tömjénezetelni parancsol K. M. 1789 I:47. — Lát-szattam venni magamhoz K. M. 1789 I:35.

Határozói kapcsolatok:

És útjára felejt a' te szavadra folyam V. K. 1786 II:10.
 — Étkére feledkezik a' juh. K. M. 1789 I:169. — Várasra felejt-
 sen P. M. 1779:178. — Gyenge nemére felejtven V. K. 1786
 I:146. — Mikor ellenség rája közelget V. K. 1786 II:14.

Más országra nyomozni P. M. 1780:122.

Víz' zúgására ne-féljen. P. M. 1779:68.

Mi töllünk hírére, nevére tanúltak. Új M. 1777:35. — Az
 mesterségre tanóljon. P. M. 1779:63. A MTsz. szerint Háromszék
 megyében előfordul *rá-tanul*.

Melyre sokan, de heába törödtek. K. M. 1789 I:220.

Szerelmünk... Dfnishoz lángadoz. Új M. 1777:43.

Méltán gerjed azért hozzá. Új M. 1777:17.

Hogy az Emberi nép vidúlna belöllem. Új M. 1777:70.

Jeles annya' neméről Tündöklő. V. E. 1813:233.

Házunk benned függeszti reményét. V. E. 1813:267.

A' komor Ég mikoron mennyi-kövel vérzene. Új M. 1777:20.
 vö. sudare sanguine.

A mondattanba sorolom inverzióit is, mint szórendi eltéréseket,
 melyek a magyar irodalomban Barótinál fordulnak elő leggyakrabban,
 bár előtte már Gyöngyösinél is bőven találjuk őket s később Czuczor
 és Vörösmarty sem mond le róluk teljesen a vers kedvéért. Barótit
 ezekért már életében is sokan megrótták. Kazinczy¹ írja Buczy
 Emilnek: »Hijába vitatta azt a jó Öreg, hogy Erdélyben, a Székelyek
 közt! az igaz Magyarság hazájában! úgy szóltanak s hogy Csere
 János etc. szólott úgy... a szegény megszorult Székely Lantos...
 elvesztette a pert. Gondos író úgy írni soha nem fog.« Révai² pedig
 Kazinczynak így ír: »Szabó a Magyar nyelvet rontja, annak termé-
 szetes rendi ellen elszórván egymástól a szavakat, kivált az egybe
 foglaltató részecskéket... Szabó valahányszor azzal kérkedik, hogy
 ő Erdélyi, gyalázza Erdélyt és hazudik azt állítván, hogy úgy beszél-
 nek Erdélyben, mint ő szóll Verseiben.«

Még nevit is... Ejteni szájából némelly ha találta ki. V. K.
 1786 I:134. — 'S nints is kérjelek erre miért V. K. 1786 II:80.
 — Erjen bóldog halál hogy tégedet, élni tanulj meg. Új M. 1777:224.
 — Nem tudjuk mivel azt, hólnap ha léssen üdönk Új M. 1777:191.
 — Még de vagyok fiatal. Új M. 1777:175. — Útja pedig de
 mivel gátolva. Új M. 1777:120. — Dulfül de megint Új M.
 1777:104. — Égyiptom inában Vólna mikor. Új M. 1777:80. —
 Bánjunk eszelős boraidal hogy óva. Új M. 1777:71. — Élni ha
 kívánsz. Új M. 1777:14. — Abba hiszembe vagyok, gyengébb hogy
 szívetek, hogysem Ezt engedjétek. Új M. 1777:11. — Fut az híre,
 Férrentz hogy Pyber. Új M. 1777:4. — Tsordúljon kinek ortzáján
 le ne könyve! Új M. 1777:126. — Hülmi ki-fogsz? V. K. 1786.

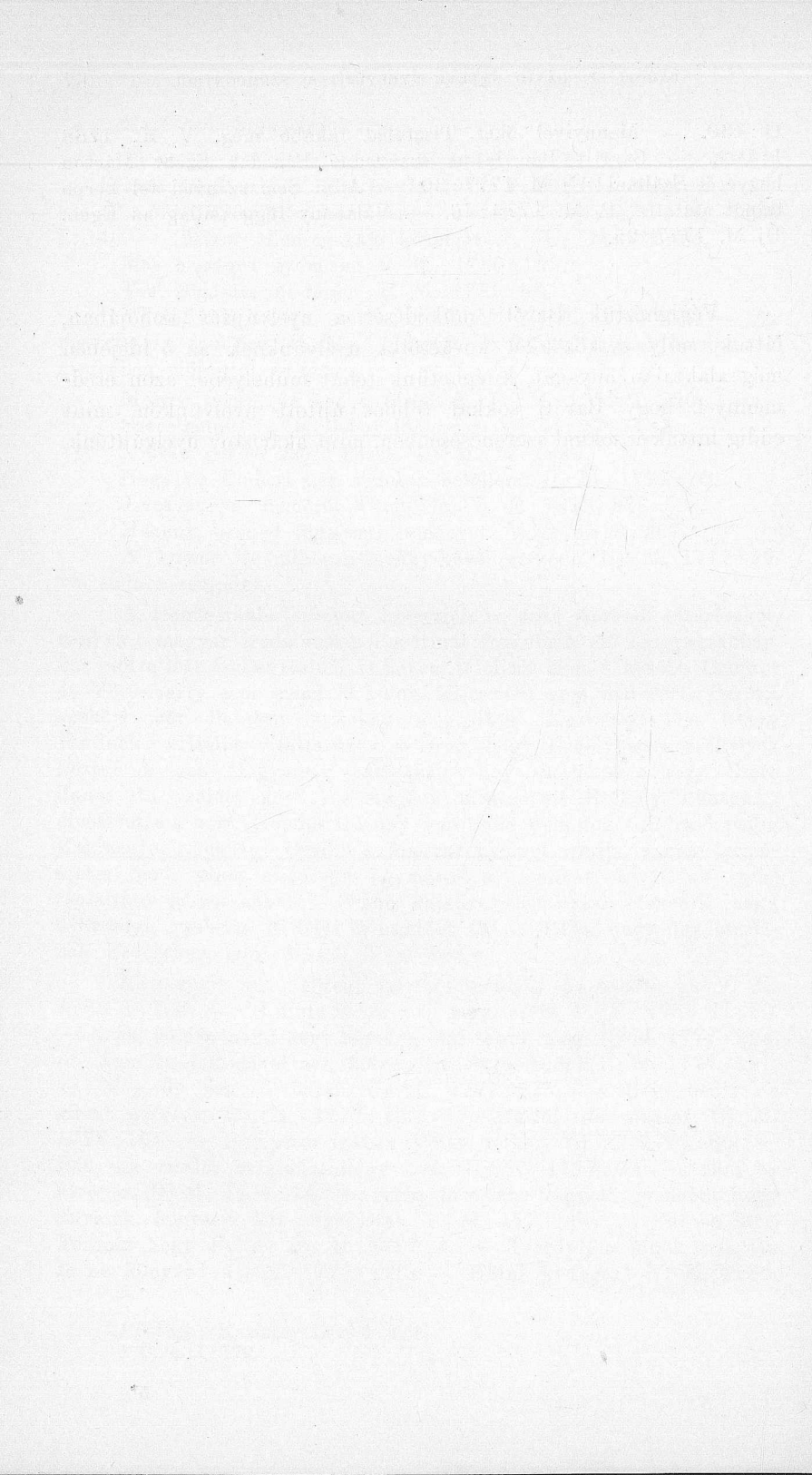
¹ Váczy: Kazinczy Lev. 3:320.

² U. o. 1:172.

II:130. — Mennyivel őket Tiszteled inkább meg. V. K. 1786
I:162. — Barátit Bár le ne szenvedné Benedek Szent Márton
hegyéről Szállani! Új M. 1777:30. — Adni Sem szenved fel korpa
tzipót asztalra. P. M. 1779:46. — Valahány függ tsillag az Égen.
Új M. 1777:25.

*

Végignéztük Baróti működését a nyelvújítás kohójában,
láttuk, mily eszközökkel kovácsolta nyelvünknek az ő idejében
még alaktalan anyagát, kiléphetünk tehát műhelyéből azon ered-
ménnyel, hogy Baróti sokkal többet újtott nyelvünkön, mint
eddig hittük és sokkal szerencsésebben, mint akárhány nyelvújítónk.

SZÓMUTATÓ.

(Csak a mai nyelvben is többé-kevésbé járatos szók vannak fölvéve.)

Aggastyán	18	Csalfás	51	éltes	20	Gazdálkodás	13
agy	11	csalit	28	eltulajdonítani	13	gulya	13
agyonsujtani	12	csapat	28	erdőség	49	Gyalogság	49
alagya	18	csarnok	19	erőszakoskodni	29	gyászpompa	58
alap	27	csermely	9	érzékteleníteni	45	gyászsín	58
aljazat	47	csúfítani	45	eszközölni	39	gyér	30
aljegyző	56	csúfságos	19	észrevétel	61	gyilkolni	40
állítani	12	csupasz	28	év	13	gyöngytükrös	58
állongani	12					gyűlöletes	20
álmosodni	44	Dagály	12	Fagyasztani	36	Hadarázni	35
andalgó	27	daganat	12	faragatlan	13	hadijel	58
anyaföld	57	dacolni	10	fásulni	20	hajthatatlan	21
anyanyelv	57	darálni	12	fegyelem	20	hamvadozni	35
árbo	63	déltáj	57	fejtegetni	35	hangzani	21
átjárni	53	deríteni	19	feladni	13	hangoztatni	36
átköltözni	53	dísz	19	felbószítani	29	hasztalan	51
átlátszós	50	domborodni	44	felbuzdítani	54	határidő	58
avatag	27	döbbsenteni	36	felbuzdulni	54	heverészni	30
		dördület	47	felhőzet	20	hervasztani	36
		dörmögni	29	feljebbezni	41	hogyan	30
Bakó	18	düh	63	fellengős	51	hómell	58
balga	63	dühíteni	45	felmenetel	57	hon	21
befizetni	53	Ecset	12	feloszlani	54	hosszadalmas	51
behúzni	12	éjjelezni	41	felszín	57	hosszalni	40
betűszedő	60	ék	63	fenekleni	40	hölgy	13
billegtetni	36	életkor	60	fészkelni	40	hullám	30
birtokos	12	elgyérülni	43	fennhang	61	hús	9
bogarászni	41	elhibázni	29	fiatalítani	45	Ihlet	24
boncolni	18	elillani	29	fogyasztani	36	ihletés	46
borozni	41	ellenhad	61	fogyatékos	51	iker	21
borzadozás	46	ellombulni	43	folyomány	48	irány	14
botozni	41	elnézni	13	fonnyadozni	35	Javítani	14
böngészni	27	előjel	57	főigazgató	58	jelenlét	61
börtön	12	előkészíteni	53	földtáj	60	jelszó	58
bószülni	27	előmozdítani	19	főméltóság	58		
burgonya	27	előrenyomulni	53	főpásztor	58		
buzdulni	18	előszó	19	fűrésznél	29, 30		
		előtűnni	53	füstgomoly	58	Kábulni	14
Cím	63	elpártolni	20	fűszer	63	kanyarítani	37
címezni	41	elrekeszelni	40	fűszerezni	41	kaparászni	35
cipelőske	52						
civakodni	27, 34						

kapcsolat	47	makrancos	31	rajzolat	47	torlódni	33
kapkodni	35	marcona	15	rege	16	torlódás	47
karmantyú	21	mássalhangzó	61	remegni	32	tőkepénz	59
kegy	21	meder	31	remegtetni	37	tőredezni	39
képes	14	megbájozni	15	remekelni	16	történeti	50
késlekedés	46	megmerevülni	43	remekmű	59	trágya	16
késlekedni	35	megmérgezni	42	rengeteg	32	trágyázni	16
készítmény	49	megőszülni	10	repszteni	37	tudakolni	35
kiállani	14	megtanítani	56	rézsutt	32	túlesni	56
kidolgozni	54	megtakarítani	15	ritkítani	25	tündérország	59
kiérdemelni	54	megmerevedni	24	rőfogni	32	tüntetni	16
kiméletlen	52	mesézni	15			türtöztetni	37
kimenet	58, 61	mesterkéltni	15			tűztenger	59
kimeredni	22	mézédességű	61	Sarjadék	48	tűzvész	60
kirándulni	55	mindenki	62	sarjadzani	42		
kiszemelni	14, 55	mormogni	31	sezbés	47	Ugrándani	64
kiszivárogni	22	mormolni	31	selyembogár	59	újdón	64
kitanítani	55	munkakerülő	62	sérülni	39	útas	17
kocsizni	41			sikeres	51		
komolyodni	44	Napsugár	60	sodródni	39	Ügyelni	40
korlátozni	42	nedv	24	sokszoros	42	ügyész	50
költözködni	22	nemesérszésű	61	sorvasztani	37	ügyészség	49
könny	9	nemtő	24	sulyosítani	45		
könnyapatak	58	növendékpap	59			Vadászskutya	60
kötet	15			Szabdalni	35	vadulni	44
közhaszon	58	Nyakaskodni	47	száguldozni	35	vagyon	33
közítélet	58	nyiltszívű	61	számítani	46	vakítani	46
kőző	23	nyilvános	51	szanaszét	32	válaszolni	33, 40
közvélekedés	58	nyirettyű	31	száritani	32	vámolni	33
kővéredni	23	nyugat	63	szétdönteni	56	védeni	26
külcsin	58	nyugtalanítani	45	széthányani	56	végcel	60
külfegyver	59	nyüzsgöni	31	széttördelni	56	véges	51
külföld	15			szétverni	56	végítélet	60
külföldi	15, 50	Okosodni	44	szimatolni	33	végpont	60
külhad	59	omladék	48	szobalány	59	végpusztulás	60
		omlasztani	37	szorítkozni	39	végveszedelem	60
Lábakadék	60			szörny	63	végzet	17
lajstromozni	42	Öltözködni	32	szülemény	25	vegyülni	64
lakföld	59	ór	24	szürkülni	44	vékonyulni	44
lakhely	23	öregülni	43	szürkület	47	vérfolyam	60
lángörvény	59	őrültség	10			vérlepte	61
langyos	31	ősi	50			verses	51
lap	15			Tajtékozni	33	veszélyes	51
laza	31	Pajkoskodni	47	talpkó	59	vidámulni	44
lázítani	37	páratlan	52	tárgy	16	világítani	46
legénység	49	permetezni	32	távollét	61	viszonyos	51
legyőzni	55	piciny	32	tekerces	51	visszhang	61
lefizetni	55	pihenni	15	télizöld	26	vonakodni	17
lelkesedni	44	piperézni	42	temető	16		
leplezni	42	pityergő	32	tér	16	Zagyválni	26
leszokni	55	poggyász	32	terjedezni	35	zamat	34
lohasztani	37	próbatétel	60	természetes	16	zuhanni	26
lomb	23	púposodni	45	természetesség	49	zuditani	37
lombozni	42			termesztetni	37	zúzni	34
		Rabiga	59	terülni	44		
Mágnestű	59	rablánc	59	testállás	60	Zsengülni	44
majmolni	40	rabszolgáló	59	testgyakorlás	60	zsvány	34
makacsos	51	rajzolni	25	torokhang	59	zsványkodni	47

20. Szűcs István és Gencsy István: **Nyelvjárási tanulmányok.** (Ára másfél korona.)
21. Kertész Manó: **Analógia a mondat szerkesztésben.** (Ára két korona.)
22. Vértess József: **A gyermeknyelv hangtana.** (Ára egy kor.)
23. Szeglety István: **A főnévi igenév Arany Jánosnál.** (Ára egy korona.)
24. Réger Béla: **A határozott névmutató.** (Ára másfél kor.)
25. Beke Ödön dr.: **A vogul határozók.** (Ára két korona.)
26. Oláh Gábor: **A debreceni nyelvjárás.** (Ára másfél kor.)
27. Náday Pál: **A magyar népetimológia.** (Ára egy korona.)
28. Simonyi Zsigmond: **Az ikes ragozás története.** (Ára egy korona.)
29. Böszörményi Géza: **A jánosfalvi nyelvjárás.** (Ára egy korona.)
30. Geleji Katona István: **Magyar grammatikatska.** (Ára egy korona.)
31. Teleky István: **A tárgyeset Arany Jánosnál.** (Ára egy korona.)
32. Viski Károly: **A tordai nyelvjárás.** (Ára egy korona.)
33. Beke Ödön: **Kemenesalja nyelve.** (Ára egy korona.)
34. Horváth Endre: **A bakonyaljai nyelvjárás.** (Térképpel és rajzokkal. Ára két korona.)
35. Szolár Ferenc: **Jelentés-tanulmányok az asszimilációs jelentésváltozásról.** (Ára egy korona.)
36. Szeremley Császár Loránd: **Jelentés-tanulmányok a komplikációs jelentésváltozásról.** (Ára egy korona.)
37. Bacsó Gyula: **Az adavidéki nyelvjárás fő tekintettel a mondattani sajátosságokra.** (Ára egy korona.)
38. Szabó Sándor: **A szigetközi nyelvjárás.** (Ára egy korona.)
39. Vikár Béla: **A regös ének.** (Ára egy korona.)
40. Édes Jenő: **A balatonfelvidéki népnyelv.** (Ára egy kor.)
41. Búzás Győző: **A németes összetételek története.** (Ára egy korona.)
42. Fest Sándor: **Hangátvetés a magyar nyelvben.** (Ára egy korona.)
43. Galambos Dezső: **Tanulmányok a magyar vonatkozó névmás használatáról.** (Ára egy korona.)

MAGYAR NYELVŐR

SZARVAS GÁBOR folyóirata az 1907-i évfolyammal pályájának harminchatodik esztendejét futja.

Mióta *Szarvas Gábor* megalapította, hiven buzgólkodott megfelelni hivatásának, és törekvése, hatása immár általánosan elismert sikerre vezette. Az **ezredéves kiállítás** sajtó-bíráló bizottsága is *valamennyi szaklapunk közt* első helyre állította a Nyelvőrt. Idézzük a hivatalos jelentést szószerint:

»A szakirodalom gazdagsága méltán meglepi a kutatót Magyarország művelődési törekvéseiben. Alig van az ismeretek, a tudományok, a szellemi és anyagi érdekek körében mező, amelyet egy vagy több folyóirat ne szolgálna. Ezek közül *nagy jelentőséggel emelkedik ki a Magyar Nyelvőr, 25 éves multjával, amely a nemzeti művelődés terén a magyar nyelv szolgálatában korszakos jelentőségre tudott szert tenni.*«

A

MAGYAR NYELVŐR

havonként legalább három iven jelenik meg (a nagy szünet kivételével). Előfizetés egész évre **10 korona**. *Tanítóknak, tanulóknak, lelkészeknek, önképző-köröknek, elemi iskoláknak és szerkesztőségeknek 6 korona.*

A Magyar Nyelvőr föladatait és törekvéseit öt pontban foglalhatjuk össze:

1. Őrzi a magyar nyelv eredetiségeit és szépségeit az idegenszerűségek pusztító hatása ellen, s e végre bírálja a sajtót, a szépirodalmat és a tudományos munkákat.

2. Összegyűjti és fejtegeti az írók s a népnyelv stílusbeli szépségeit.

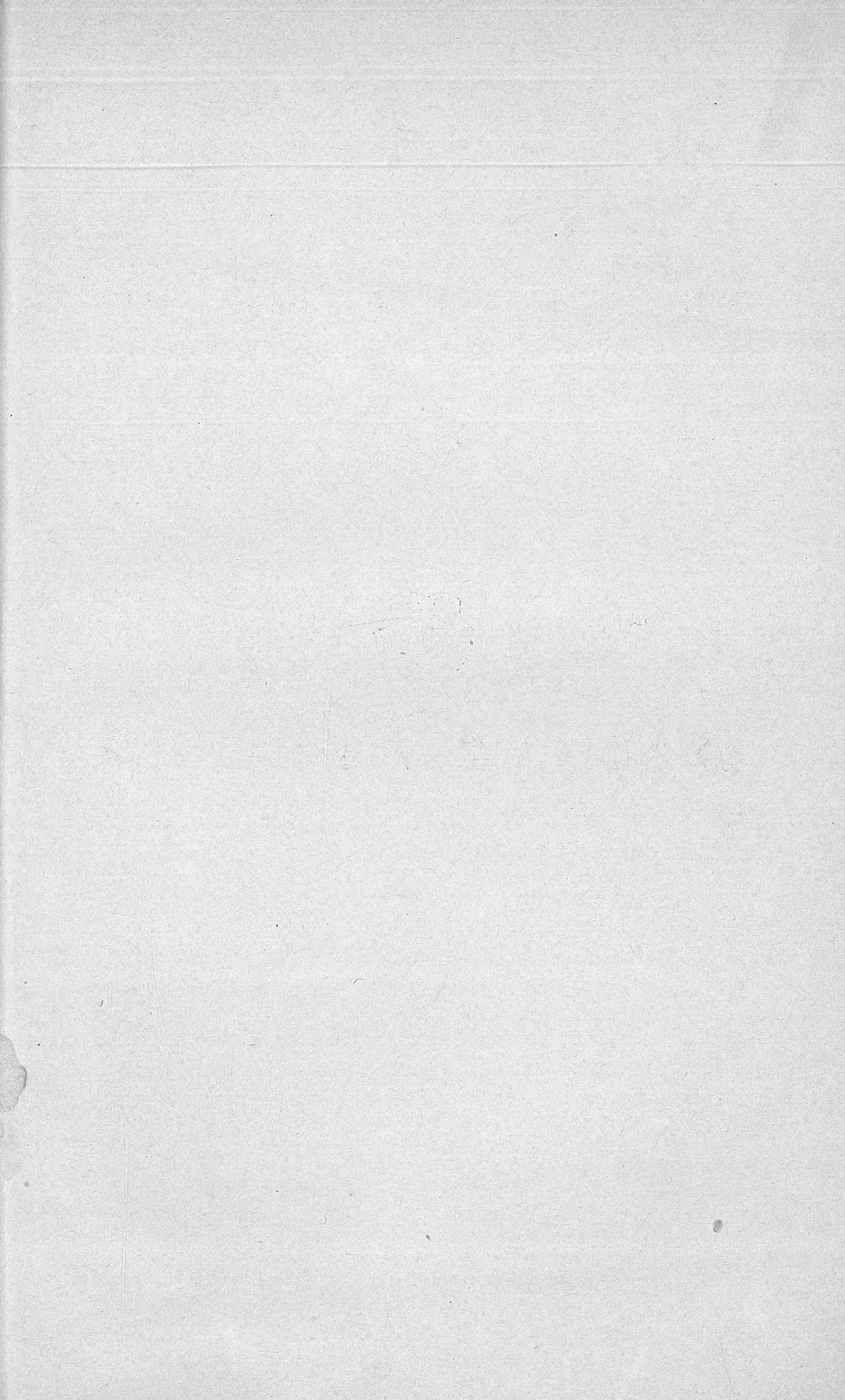
3. Megfelel az olvasóknak a nyelvet illető minden kérdésére.

4. Népszerűsíti a nyelvészet fontosabb eredményeit.

5. Önálló kutatások tárgyává teszi a magyar nyelv szerkezetét s történetét s összegyűjti a nyelv kincseit az irodalomból s a nyelvjárásokból.

===== SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓ-HIVATAL =====

BUDAPEST IV. FERENC JÓZSEF PART 27. SZ.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

A MAGYAR NYELV

A művelt közönségnek — a M. Tud. Akadémia könyvkiadó bizottságának megbízásából — írta

SIMONYI ZSIGMOND.

Második javított kiadás egy kötetben, két térképpel és a Halotti Beszéd és a hangok képzésének rajzával.

Ára díszes vászonkötésben 10 korona.

Első rész: A magyar nyelvnek élete. Nyelvünknek eredete és rokonai. Idegen hatások. Nyelvtörténet és nyelvm emlékek. A népnyelv és a nyelvjáráások. Irodalmi nyelv, nyelvújítás, nyelvhelyesség.

Második rész: A magyar nyelvnek szerkezete. Hangok, hangváltozások, helyesírás. A szójelentések viszonyai. Összetétel és szóképzés. Szófejtés. Ragozás. Mondattan.

Ajándék-könyvül is alkalmas a serdülő ifjuságnak.

»Simonyi Zsigmond munkája első sorban a nagy közönségnek szól, de nincs a magyar nyelvészetnek fontosabb problémája, melyről itt alapos tájékozást ne találhatna még a szakember is, a más téren működő nyelvésznek pedig ez a munka kitűnő tanácsadónak szolgál minden, a magyar nyelvészetet érintő kérdésben.« (Heinrich Gusztáv, Ásbóth Oszkár és Lehr Albert — az akadémiai nagy és mellékjuttalomról szóló jelentésben. Akadémiai Értesítő 1893., 351.)

HELYES MAGYARSÁG

a hibás kifejezések, a kerülendő idegen szók s a helyesírás szótárával.

ÍRTA
SIMONYI ZSIGMOND
a Magyar Nyelvőr szerk.
8-adrét alak, 212 lappal.

Tartalma: Bevezetés. — **Helyes mondat szerkesztés.** Az egyszerű mondat fajtái. A mondatrészek szerkesztése. A szórend. Az összetett mondat. — **A szók, szólások és szóalakok használata.** A szók megválasztása. Idegen szók, nyelvújítási szók, tájszók. Rokonértelmű szók. Szólások. A beszédrészek használata. Igeragozás, névragozás. — **A helyes kiejtés és a helyesírás.** — **Szótár.** (A szótári rész száztizenegy lapra terjed).

Ára egész vászonkötésben 3 korona.

MAGYAR NYELVÉSZET

Írta **SIMONYI ZSIGMOND.** — Középisk. legfelső osztályainak és tanítóképző intézeteknek enged. — Ára 1 korona.

AZ ÚJ HELYESÍRÁS

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter 1903. március 14-én 862. sz. alatt kelt rendeletével kiadott magyar iskolai helyesírás szövege és magyarázata, bővített szójegyzékkel.

Írta **SIMONYI ZSIGMOND.**

(Egyetlen magyarázatos kiadás, mely a helyesírási szabályoknak hiteles, hivatalos szövegét teljesen magában foglalja. Bő magyarázataival egyszersmind vezérkönyvül szolgál az Iskolai helyesírás című füzethez.)

Ára vászonborítékban 1 korona 50 fillér.

MAGYAR NYELVŐR

SZARVAS GÁBOR folyóirata az 1907-i évfolyammal pályájának harminchatodik esztendejét futja.

Mióta *Szarvas Gábor* megalapította, hiven buzgólkodott megfelelni hivatásának, és törekvése, hatása immár általánosan elismert sikerre vezette. Az **ezred-éves kiállítás** sajtó-bíráló bizottsága is *valamennyi szaklapunk közt* első helyre állította a Nyelvőrt. Idézzük a hivatalos jelentést szószerint:

»A szakirodalom gazdagsága méltán meglepi a kutatót Magyarország művelődési törekvéseiben. Alig van az ismeretek, a tudományok, a szellemi és anyagi érdekek körében mező, amelyet egy vagy több folyóirat ne szolgálna. Ezek közül *nagy jelentőséggel emelkedik ki a Magyar Nyelvőr, 25 éves multjával, amely a nemzeti művelődés terén a magyar nyelv szolgálatában korszakos jelentőségre tudott szert tenni.*«

A

MAGYAR NYELVŐR

havonként legalább három iven jelenik meg (a nagy szünet kivételével). Előfizetés egész évre **12 korona**. *Tanítóknak, tanulóknak, lelkészeknek, önképző-köröknek, elemi iskoláknak és szerkesztőségeknek 6 korona.*

A Magyar Nyelvőr föladatait és törekvéseit öt pontban foglalhatjuk össze:

1. Őrzi a magyar nyelv eredetiségeit és szépségeit az idegenszerűségek pusztító hatása ellen, s e végre bírálja a sajtót, a szépirodalmat és a tudományos munkákat.

2. Összegyűjti és fejtegeti az írók s a népnyelv stílusbeli szépségeit.

3. Megfelel az olvasóknak a nyelvet illető minden kérdésére.

4. Népszerűsíti a nyelvészet fontosabb eredményeit.

5. Önálló kutatások tárgyává teszi a magyar nyelv szerkezetét s történetét s összegyűjti a nyelv kincseit az irodalomból s a nyelvjárásokból.

===== SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓ-HIVATAL =====

BUDAPEST IV. FERENC JÓZSEF PART 27. SZ.

